

Şube'den

Ülkemiz insanlığın bilinebilen en eski yerleşme alanlarına sahip ve binlerce yıllık uygarlıkların izlerini taşıyan bir coğrafyadır. Mimarlar Odasının uzun yıllardır sürdürüğü kent kimliği ve tarihi çevre ile geleneksel sivil mimarlık örneği yapıların korunması, korunarak yaşatılması politikaları kapsamında bu yıl Kula bir çalışma alanı olarak belirlendi. Kula Belediyesi, DEÜ Mimarlık Bölümü ve Şubemizin ortaklaşa organize ettikleri bir program çerçevesinde yıkılmak üzere olan 24 Kula evinin rölöve ve belgeleme çalışmalarına başlandı. Bu çalışmanın gelecek yıllarda kesintisiz sürmesine yönelik altyapı hazırlıkları devam etmektedir.

Yine, Anadolu toprakları dünyadaki önemli ve aktif fay hatlarının bulunduğu bir deprem kuşağı üzerinde yer almaktadır. Çok sık aralıklarla doğudan batıya, depremler olmakta büyük kayıp ve yıkımlara yol açmaktadır. En son yaşanan Adana-Ceyhan depremi sonrasında şubemizce görevlendirilen heyetin hazırlamış olduğu rapor Başbakanlık tarafından 80 il valiliğine, valilikler tarafından da ilgili kurum, kuruluş ve belediyelere, gereği yapılmak ve raporda değinilen önerilere dikkat etmek üzere dağıtım yapıldı. Yapıların güvenli yapılması, kentlerin sağlıklı oluşmasında uzmanlıkların ve teknik gerekliliklerin önemi ile meslek adamlarının sorumluluklarının ön plana çıktığı bu çalışmada, ihtisas alanımıza yönelik çalışmaların toplumun ve yönetimlerin her kademesinde yankı bulması yapılacak çalışmalar için önemli bir gösterge olmuştur.

Mimarlar Odası yıllardır ülke ve kent gündeminde bulunan sorunlara ve konulara uzmanlık alanından hareketle eleştiri ve önerilerde bulunmaktadır. Ancak bu değerlendirmelere karşın sürekli öneriniz nedir denmekte ve beklenti de bir proje olmaktadır. Yönetim Kurulumuz ve Kent ve Çevre komisyonumuz İzmir Kordonyolu konusunda yapılmış olan dolgunun kentlinin kullanımına yönelik düzenlenmesini öngören bir çalışma yürüttü. Sonuçta belirli ilkelerle savunulagelen düşünceler dört öneri proje ve bir raporla kamuoyunun bilgisine sunuldu. Basın ve yayın organlarında oldukça etkili şekilde yer aldı. İlginç olansa öneriniz nedir diye soranların büyük bir sessizlik içine girmeleriydi. Politika ve fikirlerin somut önerilerle geliştirilmesinin bu iki çalışmada ortaya koyduğu yankılar şube çalışmalarımızın yöntemleri konusunda yeni bir aks olarak ortaya konacaktır.

Ege Mimarlık'tan

Ege Mimarlık Dergisi'nde "konut" olgusunun bir dosya kapsamında ele alınışı çeşitli sayılarda gerçekleşmişti. Her sorgulanışında farklı bir boyut kazanabilecek bir konunun tekrar ele alınması kolay değildi kuşkusuz.

Konutun bir barınak olmasının yanısıra **"üretilen bir mal, tüketilen bir mal, toplum içinde kişiye güvence sağlama, kişiye belli bir toplum katmanında yer sağlama, yatırım olma, arazi rantlarındaki artışa el koyma"** gibi yüklendiği anlamlar onu tanımlama, ortaya koyma, tartışma ve değerlendirme zorluklarını da beraberinde taşıyor.

Toplumsal bir sorun olan konutu bir meta kabul eden, rant ve talan ekonomisini toplumsal yararın önüne çıkartan bir sistemde konut olgusunun daha uzun yıllar bir "sorun" olarak ele alınacağını söylemek de kehanet olmasa gerek.

Gecekondular, yap-satçılık hatta kooperatifleşme, konut sunumunun miktar olarak arttırılması bakımından işlev görmüşlerdir. Ama bir süre sonra yarattıkları konut çevrelerinin kalitesizliği açısından sorun olarak görülmeye başlamışlardır. Günümüzde konut üzerinden elde edilen rantın cazibesi, kentlerimizin nefes alınacak yerleri olan ormanların bile yakılıp, yağmalanmasına yol açmaktadır.

Bu sayımızda tüm olguları gözönünde tutarak **"konut üretimi"**nin ekonomik, siyasi, teknolojik boyutlarını doğrudan konu alan değerlendirmeler, konut piyasasındaki arz ve talebi karşılaştıran istatistiklerle, konutun nesnel boyutuna uzanmaya çalıştık. Kavramsal açıdan eksik kaldığını düşündüğümüz yönlerini gelecek sayılarda tamamlamaya çalışacağız. Dosya bölümünün oluşumuna katkıda bulunan Murat Balamir, Hikmet Gökmen, İlkin Kaya, Hülya Koç'a teşekkür ediyoruz.

Yapı Tanıtım bölümünde İzmir'den "konut" uygulamalarından üç örnek yansıtıyoruz bu sayıda. Kuramsal boyutunu uygulamayla desteklemeye çalıştığımız konut olgusunun, tek ev örneğinde farklı ele alışlarını bulacaksınız bu bölümde.

İzmir kenti için büyük bir proje yarışmaya çıkarılmıştı geçtiğimiz aylarda "Adnan Menderes Dış Hatlar Terminali ve Otopark Binası Mimari Proje Yarışması". Geçtiğimiz günlerde sonuçlanan bu yarışmada ödül alan projelerin maket fotoğraflarını bu sayıda yayınlıyoruz, yarışma sonuçlarını Mimarlık Dergisi ayrıntılı olarak yayınlayacak. Önümüzdeki sayıda bu yarışmanın öncesini, yarışma sürecini jüri üyeleri ve DHMİ yetkilileri ile görüşerek sizlere aktarmaya çalışacağız.

YÖNETİM KURULU

YAYIN KOMİTESİ

75. Yılda Ege'de ve İzmir'de Mimarlık Sergisi

Cumhuriyetin 75. yılının etkin katılımlarla kutlanması, toplum, ülke, bölge ve kent ölçeğinde coşkulu etkinliklerle gerçekleşmesi önemli kuşkusuz.

Mimarlar Odası İzmir Şubesi'nde, 75. yıl kapsamında Ege Bölgesinde ve İzmir'de 1923 - 1998 yılları arasında yapılmış olan yapıların envanterini çıkarma ve belgeleme amacıyla '75. Yıl Komitesi' oluşturuldu.

Çalışmanın ana aksını Ege Bölgesi ve İzmir'de bulunan Cumhuriyet dönemi yapılarının fotoğrafları, projeleri, kentlerin geçmiş ve bugününe yansıtan hava fotoğrafları, sokak dokuları oluşturuyor. Kasım ayı içinde açılacak olan sergi, süreç içinde Ege Bölgesi kentlerinde ve Ankara'da izleyicilere ulaştırılacak.

"KIYI KENTLERİMİZİN MİMARİ SORUNLARI"

PANELİ 21 Ağustos 1998'de BODRUM'da YAPILDI

Tasarım Yayın Grubunca 3. Bodrum Yapı & Dekorasyon Fuarı - Akdeniz'de Mimarlık Platformu kapsamında düzenlenen "Kıyı Kentlerinin Mimarî Sorunları" konulu Panel 21 Ağustos 1998 tarihinde Bodrum Oasis Kültür Merkezinde yapıldı.

Panel'e Mimarlar Odası İzmir Şube Sekreteri Hasan Topal, Kuşadası Temsilcisi Yahsi Karamollaoğlu, Didim Temsilcisi Doğan Ersoy, Milas MDG Fatih Abbas, Bodrum Temsilcisi Öktem İrem, Muğla Temsilcisi Vecdet Seçer, Fethiye Temsilcisi Cahit Engin, Fethiye Tem. Yön. Kurulu üyesi Ahmet Kizen konuşmacı olarak katıldılar.

Kıyılardaki gelişmelerin tartışıldığı Panel'de aşağıdaki sonuç bildirisindeki konular tespit ve değerlendirilme olarak ortaya kondu.

KIYI KENTLERİMİZİN MİMARİ SORUNLARI PANELİ SONUÇ BİLDİRİSİ

Bugün içinde yaşadığımız kıyı kentlerimizin en önemli mimari sorunu planlama - bir başka deyişle plansız gelişme sorunudur. Çünkü yapı çevrenin oluşmasında belirleyici olan planlar. Ancak ülke fiziki planından başlamak üzere, çevre düzeni planı, bölge planı, nazım imar planı ve uygulama imar planı hiyerarşisi tam ve doğru olarak kurulmamış ya da kurulamamıştır.

Ülkemiz planlama kültürünü edinemediği. Alt ölçekli plan çalışmaları bir üst ölçekli plan kararlarına uygun olmadığı sürece planlı olmaktan, olabilmekten söz edilemez. Yaşadığımız süreçte ise kıyı kentlerimiz sürekli plan tadilatları veya mevzî planlarla yapılaşmaktadır. Bütünden kopuk, bütüne entegre olmayan imar kararları ise sağlıklı fiziksel çevrenin oluşmasında en belirleyici etkenlerden biridir.

Kuşkusuz ülkemizdeki aşırı nüfus artışı ve ran-

ta dönük hareketler planları ve kararları zorlamaktadır. İşte bu noktada planla yönlendirme yapılamadığı sürece, gerek spekülasyonun gerekse çevre - kent tahribatının önüne geçilemeyecektir, geçilememiştir. Mimari sorunlara makro düzeydeki bu yaklaşımdan sonra, mevcut imar planları, İmar Kanunu ve İmar Yönetmelikleri ve diğer ilgili yasal mevzuattaki bir dizi boşluklarında kalitesiz, nitelsiz, sağlıksız kent mekanlarına yolaçtığı bilinen bir gerçektir.

1980 sonrası yıllarda özellikle bölgemizde kıyı deniz turizmi ve buna bağlı yapılaşma büyük bir ivme kazanmıştır. Bu aşırı hızlı gelişme pek çok yöremizde ve kıyı kentimiz ile çevresinde, taşıma kapasitesinin limitlerini aşan kalıcı bozulmalara neden olmaktadır.

Özellikle II. Konut ve Turizm amaçlı kararlara bağlı olarak gelişen yapılaşma süreci, bölgenin, kentin ve yörenin geleneksel mimari öğelerinden hiç etkilenmeden, hiçbir duyarlılık taşımadan topoğrafyayı ve coğrafi koşulları hiç dikkate almadan kimi yerleşmede 0.15 - 0.30 TAKS - KAKS oranları ile yapı koşulları belirlenmekte, 3-5-7 mt. çekme mesafeleri ya da ada bazı uygulamalar ile bir tek proje olarak hazırlanan ikinci konuttan, 500-1000-1200 adet yapılabilmektedir.

Kıyı kentlerimizin, imar yönetmeliği, Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurullarının ilke kararları, Özel Çevre Koruma Yönetmeliği, Kıyı Yönetmeliği, Turizm Vasiırları Yönetmeliği, Sığınak Yönetmeliği, Turizm Teşvik Kanunu vb. bir dizi yasa ve yönetmeliğe rağmen hiç kimseyi tatmin edemeyen bir mimari çevreye ulaşması önemli sorunlarımız arasındadır.

Tip proje uygulamalarının getirdiği tek düzelik, topoğrafyaya aşırı müdahaleler, bitki dokusunu dikkate almayan uygulamalar ve duyarlı, mimari kimlikten yoksun olarak çevreye saygı ve uyumu hiç gündeme getirmeyen yapı yığınlarına dönüşmektedir. (Az sayıda başarılı örnek ve mimarinin varlığı da yadsınamaz.)

Yolu, suyu, hiçbir altyapısı bulunmayan, kent merkezi ile hiç ilişkisi kurulamayan ancak her yöremizde artarak devam eden çok sayıda 2. Konut yapıları (siteleri) bulunduğu çevrede her türlü denetimden uzak, yapımcının (müteahhidi) insiyatifinde kıyı talancısı konumunu almışlardır. Yapılaşma giderek kıyı yağmasına dönüşmüştür.

Planlarda ortaya çıkan bir başka olumsuz gelişme ve sonuç ise belirlenmiş olan yoğunluğun (ortalama olarak Taks 0.15 - KAKS 0.30 saptanmıştır.) arazi meyili ve topoğrafyanın bitki dokusu ile parsel büyüklüklerine tanımlama getirilmemiş olması tek düzelikli ve önemli estetik sorunları bulunan yerleşimleri ortaya

çıkarmıştır.

Anadolu, insanlığın en eski yerleşme alanlarından biri, en köklü geçmişi olan bir coğrafya parçasıdır. Bölgemizde çok sık olarak binlerce yıllık uygarlıkların izlerine, antik yerleşmelere ve arkeolojik değerlere sahip olmamız önemli bir zenginlik iken, kıyılarımızdaki aşırı yapılaşma, bütün bu değerlerimizi tüketircesine daraltmakta ve yoketmektedir.

Bu olumsuz gelişme ise kıyı bölgelerimizde, ülkemiz, toplumumuz, kültürümüz ve evrensel sorumluluklarımız açısından önemli sorunlar ortaya çıkarmaktadır. Ülkemizde ve kıyı kentlerimizde çevreye, doğaya, tarihe, kültüre ve evrensel değerlere saygılı bir mimarlık uygulamasının başarılamayışı, başarı bir yana alabilirdiğine kimliksiz, duyarlı ve hiçbir kaygı taşımayan yapıların sadece rant hedefiyle yapılıyor ya da yapılmış olması, bölgemizde en önemli çevre sorunu olmaya aday olmuş durumdadır.

Ayvalık'tan Fethiye'ye, Alanya'ya kadar olan kıyılar ve sahiller yılda birkaç gün kullanılan ya da hiç kullanılmayan uçsuz bucaksız tatil konutları "siteleri" ile, yalnız su, hava, tarım alanı, orman alanı sit alanı kirliliği değil mimari bir kirlilik de yaratılmıştır. Kıyı kentlerimizin önemli bir sorunu da bu mimari kalitesizliktir.

Zaman içinde, kat ilaveleri, projeye aykırı eklenimler, denetim boşluğu gibi nedenlerle yapılar da önemli görsel bozukluklarda oluşmaktadır.

Kıyı kentlerimizde bir başka mimari sorun ise, yalnızca kıyı turizminin yanlış politikalarla teşvik edilmesi sonucu, çevre üzerindeki olumsuz etkisi başlarda söylendiği gibi imar kuralları, bu kuralları bile tam olarak uygulanamayışı, yoğunluğu fazla tutulmuş yapılaşma, aşırı kapasite kullanımı vb. gelişmelerdir.

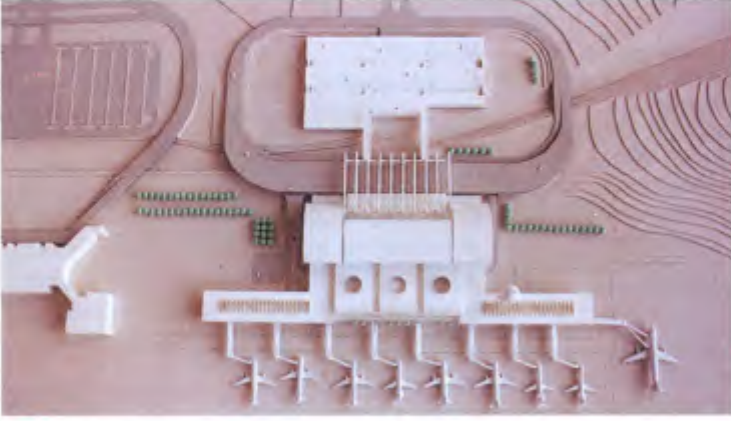
Sağlıklı fiziksel çevrelerin oluşumu toplumsal kültürün ortaya çıkardığı bir sonuçtur. Toplumumuzun kültürel gelişmesinin yanı sıra, bu sorunların ortadan kaldırılması, başta ülke kalkınma planlaması, fiziki planlama, çevre düzeni planı, nazım plan anlayışlarının tekrar politikalarla oturtulması ile mümkün olacaktır. Uzun yılları alsa da planlı kalkınma ve kentleşme anlayışları etken politikalarla egemen olduğunda, katılım ve demokratik denetimi sağlanmış planlama sonucunda, sağlıklı dönüşüm projeleri ile bu mimari sorunların en azından çözümüne başlanacağı konusunda umutlu olduğumuzu belirtiriz.

21 Ağustos 1998 - BODRUM

DÜZELTME / ÖZÜR

Son (27) sayımızın 31. 32 ve 33. sayfasında yer alan Önder Şenyapılı'nın "1950'ler Kuşağı Diye Bir Kuşak Yok Olamaz" başlığında yayınlanan makalesinde yazarın ünvanı Prof. Dr. olarak belirtilmiştir. 'Mimar-Sanat Yazarı' olarak düzeltilir, Sayın Önder Şenyapılı'dan ve okurlarımızdan özür dileriz.

İzmir Adnan Menderes Havaalanı Dış Hatlar Terminali ve Otopark Binası Mimari Proje Yarışması Sonuçlandı

1. Ödül Yakup Hazan

2. Ödül Selim Veliolu - Bünyamin Derman - Dilek Derman - Özlem Berk

3. Ödül Erdoğan Elmas - Çağla Akyürek - Can Elmas

1. Mansiyon Yaşar Marulıyalı - Levent Aksüt

2. Mansiyon Gökhan Avcıoğlu - Ayhan Özan

3. Mansiyon H. Murat Erdinç - Nilüfer Erdinç

4. Mansiyon A. Öner İlhan - Z. Simin Akbulut

5. Mansiyon İlhan Kural

UYGAR BİR KENT İÇİN, KORDON'DA HIZLI YOL DEĞİL, YEŞİL ALAN İSTİYORUZ

İzmir Kordon'u 1991 yılından bu yana kentimizin gündemindedir, amacına ulaşamayacak ve sonu olmayan dolgu yol girişimi trilyonlarca liralık kamu zararının doğmasına yol açmaktadır.

Mimarlar Odası İzmir Şubesi tarafından hazırlıkları tamamlanan TMMOB İzmir İl Koordinasyon Kurulu (İKK) tarafından desteklenen 'Kordon'da Alternatif Düzenleme Projeleri ve Gerekçeleri' 20 Ağustos 1998 Perşembe günü düzenlenen basın toplantısıyla kamuoyuna tanıtıldı.

İzmir Kordonunda yaratılan bu fiili durumun, yapılmış olan dolgunun, kentliye, kente zararını en aza indirmek amacıyla Mimarlar Odası İzmir Şubesi Kent ve Çevre Komisyonu tarafından hazırlanan öneri projelerle Kordon'da çok izli hızlı trafik yolu yerine, yeşil alan kullanımı önerilmektedir. Şube Yönetim Kurulu, Kent ve Çevre Komisyonu, TMMOB İKK'ya bağlı odaların yönetim kurullarının katılımıyla gerçekleşen basın toplantısı medyada geniş yer aldı.

KORDON'DA YAPILAN DOLGU HUKUK DIŞIDIR. DOLGUYU YAPTIRANLAR KENT SUÇU İŞLEMİŞTİR. HESAP VERMELİDİRLER.

KORDON DOLDURULARAK FİİLİ DURUM YARATILMIŞTIR. YAPILMIŞ OLAN DOLGU, KESİNLİKLE ÇOK İZLİ HIZLI YOL OLARAK DÜZENLENMEMELİDİR.

DOLGU ALANI, KENTSEL AÇIK YEŞİL ALAN OLARAK DEĞERLENDİRİLMELİ, BU AMAÇLA BİR YARIŞMA DÜZENLENEREK, KENTLİNİN KULLANIMINA SUNULMALIDIR.

Kordon Dolgu alanının kullanımı için, çok kısa bir sürede komisyonumuz ve üyelerimiz yaptıkları atölye çalışması ile öneri projeler hazırlamışlardır.

Görüldüğü gibi tek seçenek hızlı trafik yolu değildir. İstendiği takdirde daha çok sayıda öneriler geliştirilebilir.

BU ÇALIŞMADA KABUL EDİLEN ANA İLKELER:

- Kordon Dolgu hattı veri olarak alınmıştır.
- Kordon Dolgu kotu mevcut yol kotuna indirilmelidir.
- Kordon Dolgu alanı üzerinde, iskelelerin ve sanatsal değeri olacak plastik öge ve elemanların dışında 50 cm'den yüksek başka mimari eleman bulunmamalıdır.
- Dolgu alanda, ancak, yaya yolları, bisiklet yolu, koşu yolu, su oyunları, su elemanları, havuzlar, ağaçlar, bitki dokusu vb. fonksiyonlar bulunabilir.

Güngör Kaftancı

"Türkiye'de mükemmel yapılar var. Gerçekten, dünyanın her yerinde bir mimarlık olayı olarak birinci sınıf denecek yapılar var. Ama bunlar genel mimarlık ortamımızı yansıtmıyor."

H i k m e t G ö k m e n

Hikmet Gökmen : Çok kısa olarak özgeçmişinizi, yaptığınız işleri ve eserlerinizi anlatabilir misiniz?

Güngör Kaftancı : 1931 yılında Uşak'da doğdum. 1953 yılında İTÜ Mimarlık Fakültesinden mezun oldum. Ondan sonra askerlik ve çok kısa süre İzmir Belediyesi'nde çalıştım. Bunların dışında hep serbest mimar olarak çalıştım. Serbest mimarlık hayatımı üç döneme ayırıyorum. Bunlardan bir tanesi mezun olduğumdan 1970'e kadar olan dönem; bu dönemde yalnız çalıştım. Yarışmalara girdim. Bazen yalnız bazen de kayınbiraderim Ergun Unaran'la birlikte girdik. 1970 de Necdet Yorgancıoğlu ve Ali Köstepen'le ile birlikte GNA mimarlık, kolektif şirketini kurduk. 1998'in başına kadar devam ettik. Ben yorulduğum için affımı rica edip, daha hafif işlerde çalışmak üzere ayrıldım. Daha çok apartman yapıp satma işiyle meşguldük, bu uğraş mimarlığın dışında da birtakım ticari işleri kapsıyordu. Ondan dolayı yorucu gelmeye başladı bana. Fakat yapıp satma uğraşı, en yoğun mimarlık yaptığımız, benim ölçülerime göre en doğru mimarlık yaptığımız dönemdi. Çünkü sahibinin siz olduğunuz yapı biraz farklı oluyor. Mimarlıktan ne anladığının oluşmasına bile etki yapmıştır. Beni daha rasyonel, daha ekonomi prensiplerine uygun davranmaya itmiştir. Emeklilik, henüz daha 6-7 aylık bir dönem ve şimdi gerçek emekliliğe doğru gidiyorum. Oldukça uzun bir dönem mimarlık yaptığım için, yaptıklarımı tek tek sıralamam çok zor. Konkurlarla hayatımı kazandığım bir dönem var; yaklaşık 35-36 tane yarışmaya girmişim ve bunların dörtte üçünde de derece almışım, hiç almadıklarımız da var. Bunlardan birincilik aldıklarımızı inşa etme olanağı bulduk. Bunlar hastane yapıları vb. Bu dönem içinde başka yapılar da yaptık. Yapılarımızın büyük bir bölümü çeşitli dergilerde yayınlandı. Ondan sonraki dönemde yoğunlukla apartman ve tek konut yaptık. İşhanları, fabrikalar, depo yapıları, otel de yaptık. Ama ağırlıkla konut ürettik. Bu konutların bir bölümünü yapıp satmak

üzere inşa ettik. Onun yanısıra projesiyle birlikte emanet inşaat yoluyla yaptıklarımız da var, ama hiçbir zaman sadece projesini yapıp bırakmadık. Yaptığımız yapıyı bütün sorumluluğuyla tamamladık. Bursa Hastanesi, Ege Üniversitesi Fizyoloji Hastanesi, Alsancak Hastanesi, Alsancak Stadyumu'nu da (Ergun Unaran'la beraber) yaptık. Bu yapıların sadece projesini yaptığımızdan yeterince başarılı sonuçlanmadığını düşünüyorum. Bu nedenle daha sonra salt proje için gelen teklifleri kabul etmedik.

H.G. : Yapılarınız içinde sizin için çok önemli olan, çocuğunuz gibi sevdiğiniz birkaç yapıdan örnek verir misiniz?

G.K. : En önemlisi bence tek konut yapıları. Onlar içinde -ki en çok yayınlanan- Sarda Evi/ Kare Ev, onu çok seviyorum. Kaya Prestige Otel, Kaya Otel,... Güzelyalı'da yıkılmış olan Restoran Mehmet Ali diye bir küçük yapım vardı (1969). O yapıyla çok uğraşmışım. İnsan hangi yapıyla çok uğraşırsa onu daha çok seviyor. Restoranda, sanatçı arkadaşlarla imece usulüyle, birçok panoyu beraber yaptık. Ressam Devrim Erbil'le birlikte seramikler, resimler yaptık. Bu yüzden bu binayı çok severdim. Ne yazık ki çok kısa ömürlü oldu. Apartmanlaşma o yapıyı yıktı. Çeşme'de 36 yıldır oturduğumuz kendi evimiz var. Orayı da çok seviyorum. Talih mi talihsizlik mi bilmiyorum ben birçok yapımın yıkılıp yerine başka yapı yapıldığını gördüm. Korkunç şehirleşme bize bunları gösterdi. Hatay Caddesi'nde Sn.Nevser Acarlar isminde bir doktora yaptığımız ev vardı, iki katlı bir ev (1959). O yüksek yapılaşma döneminde en son yıkılan evlerden bir tanesidir. O yapıyı çok seviyordum, mal sahibi de seviyordu. Apartmanların arasındayken uzun süre tek başına kaldı, sonra o da yıkıldı. Maalesef en çok sevdiğim yapılar yıkılanlar olmuş.

H.G. : Uzun yılların deneyimine göre sizce mimarlık nedir? Ya da siz hangi yönüne ağırlık vererek çalıştınız? Yaklaşımınız neydi?

Acarlar Evi, 1958

Otel Kaya, 1963

Hava Harp Okulu Konferans Salonu, 1958

G.K. : Güzel bir soru, keşke bana böyle soru sorsalar diyordum, bekliyordum. Bu soru çok önemli bence. Üstelik bu soruyu her mimar kendisine sormalı diyorum. Ne yapıyoruz, niçin yapıyoruz. Kendimiz için, insanlık için, komşularımız için, en doğru, mutluluk getirici mimarlık davranışı nedir bunu düşünmemiz lazım. "Mimarlık yapı yapma sanatıdır" bu sözcüklerle ifade ettiğim mimarlığı, daha önce bir mimarlık dergisinde yayınladım. Bu tanıma neden olan öğrencilik yıllarımdan gelen bir formül, beni hiç terketmedi. O da Oscar Niemeyer'in bir tanımıydı: "Mimarlık sosyal koşullarla teknik olanakların biraraya getirilmesi sanatıdır." Basit gibi görünen bir tanım söylediğim. Mimarlığın yapı dışında bir başka sanat dalı olarak empoze edildiği dönemler oldu. Örneğin her yapı sanat ürünü değildir dediler. Ben buna karşıyım. Her yapıda mimarlık olayı vardır. Bu çok önemli bence. Avangard mimarların yapmak istedikleri, yenilik yapmak, çağına yenilik getirmek. Bunu küçümsemiyorum, bu çok büyük bir şey. Ama benim için mimarlık o değil. Mimarlık toplumun yararına dönük bir davranış biçimi. Bu da ancak sosyal koşulları ön plana almakla olur demek istiyorum. Mimarlık olayı çok öznel bir olaydır. Yani herkese göre değişen kriterleri vardır, herkese göre değişen değer yargıları vardır. Herkes bu konuyu kendi kişiliğine göre yürütüp sonuca ulaşır. Bu kişilik nereden doğar. Bunun için de bölgesel, ulusal, tarihsel koşulları başta veri olarak görüyorum. Türkiye'de, İzmir'de yaşayan bir mimar olduğumu unutmamaya çalışıyorum. O toplumun, o kesimin, o bölgenin koşullarını; bu koşullar, iklim koşullarından, ekonomik ve sosyal koşullara, tarihi verilerden kökenlerimize kadar giden bağı ve kültürel sürekliliği de kapsamalıdır. Ben Alman mimarı değilim. Alman mimarın sorunları da, konsepti de başka olabilir. Hele Amerikalı mimarın çok farklı olabilir. Ama biz Türkiye'de, bu toplum koşulları içinde çalışıyoruz. Ben kendimi hep bu noktada tutmak istedim. Hayal içinde gezmek, yapamayacağımız şeyleri yapmak, bana göre mimarlık anlayışı değil. Benim anlayışım, "Ayağımı yere basmak" olarak tanımlanabi-

Üflet Apartmanı, 1967

Dr. Ramih Apartmanı, 1974

Sekizgen Ev, Çeşme 1980

li. Bu tanım, beni mimarlıkta köklü olarak rasyonalist bir davranışa itti. Son 20-30 yıldır, bir dönemin akımı olan modernizm, ülkemizdeki mimarlar tarafından küçümseniyordu. Bırak canım, o rasyonalist adamdır deniyordu. Yeni mimar olduğum dönemlerde edindiğim bu konsept, her deneyimimde doğruluğunu ve yararlılığını ortaya koydu sanıyorum. Bugün de mimarlıkta hep rasyonal davranmaya çalışıyorum. Ülkemin koşulları nedeniyle, mütevazı tandanslı yapı yapmaya, genel mimarlık anlayışından ölçülerine kadar hep basit, ucuz ve işçiliği kolay bir başlangıçtan giderek üst düzey bir estetiğe ulaşmaya çalıştım. Basitlikle, mimarlık açısından fakirliği, kanıtlamamak lazım. Yani yalınlıktan gelen bir güzellik arayışı içindiyim. Tabi güzellik aramak zorundayız, onu hiçbir zaman geri plana atamayız. Atanlar da var. Benim için güzel olması önemli değil diyenler de var. Ben buna ulaşmak için en rasyonal, en yalın ve en konstrüktif yapılar yapmayı denedim. Ve bunun Türkiye için en doğru olduğunu düşündüm. Hiç süs kullanmamaya, hiç irrasyonel olmamaya çalıştım. Gerçi insan zaman zaman ister istemez irrasyonel oluyor, ama yola irrasyonel olacağım diye çıkmamak lazım.

H.G. : Bu bağlamda, İzmirli olmak, Türkiye'li olmak deyince, Ege Bölgesi'nin doğal verileri nedeniyle, ülkemizin ve dünyanın başka yerlerinden mimarlık alanındaki farklılaşmasını nasıl değerlendirirsiniz?

G.K. : Bir konutun içinde yaşamın önemli bir bölümü geçiyor. Kuzey ülkesinde, hatta Orta Avrupa ülkesinde bu konuyu ele aldığınız zaman önemli olan daha çok iç mekandır. Ama İzmir'de iklim koşulları farklı olduğu için yaşamımızın büyük bölümü dış mekanda geçiyor. Dış mekân ve iklim koşullarına göre düzenlenmiş, gölgeli alanlar gibi öğelerle bambaşka mimarlık doğuyor. Kısacası kuzey ülkelerinde güneşi içeri almak isterken, burada uzak tutmaya çalışıyorsunuz. Demek ki asıl farklılaşmayı doğal veriler oluşturuyor. Bir de kültürel süreklilik sorunu var. Mimarlık eliyle kültürel sürekliliğin sağlanması sorunu var. Bu konu bütün ülkelerin mimarları için bir sorun olmakla beraber, bizde koruma meselelerinin ihmal edildiği dönemlere, reaksiyon olarak o kadar çok ortaya çıktı ki, kültürel süreklilik adına, tarihi ve ayakta durmuş olan yapıları aynen taklit etme yanlışlığına düşüldü. Kültürel sürekliliğe mimarlık eliyle katkıda bulunmak görevimizdir. Ama bunu çok rasyonal çözmemiz lazım. Bundan yola çıkarak yeni bir mimari akım doğurmak olmaz. Yani sosyal, kültürel ve tarihsel veriler mimarlık alanındaki farklılaşmanın ikinci vektörüdür.

İzmir Ticaret Odası Rant Binası, 1980

Batı İşhanı, 1983

Kare Ev, Bornova 1986

Kare Ev, Bornova 1986

H.G. : Yapı yatırıma karar veren kimseyle tasarımcının ilişkisi nasıl olmalı?

G.K. : Yapı yatırımcısını iki ana bölüme ayırabiliriz. Birincisi kamu yatırımları, ikincisi özel kesim yatırımları. Çok yapay da olsa böyle ikiye bölmek olanaklı. Uzun yıllar Mimarlar Odası'nda kamu yatırımlarının karar organlarına, o kamu yatırımının mal sahibi olmadığını anlatmak için savaş verdik. Bu savaşta zaman zaman olumlu mesafeler de katettik. Yanşmalar düzeninde Mimarlar Odası'nın verdiği nokta budur. Kamu yapıları için yatırımcıyla mimar arasındaki ilişki başkadır, ben buna girmek istemiyorum bu ayrı bir konu. Mimarlık olayında asıl önemli olan özel kesimdeki yatırımcıyla mimar arasındaki ilişkidir. Burada mimar, yatırımcının beklentilerini, kültürel düzeyini, ekonomik yapısını, yok sayamaz. Bu en azından toplumsal ilişkilere aykırı. Yatırım yapma kararı verip de size bu yatırımın tasarımını emanet edecek kimse en önemli veriniz olmalıdır. Kültürel, sanatsal, mimarlık alanımızdaki konseptimizle yatırımcı arasında mükemmel bir uyum olması gerekmez. Yatırımcıya Dünya'daki ve Türkiye'deki kültürel gelişmenin dışındasınız, ben sizi dikkate almam diyemezsiniz. Dolayısıyla bir tasarıma başlarken mimarın ödevi vardır. Bu ödev yatırımcıyı, kendi anlayışına göre ve hatta kendi dünya görüşüne göre ikna etmeye uzun süre çalışmaktır. Böylelikle büyük başarılar elde edilebileceğinden kuşum yok. Ben bana gelen yatırımcıyı hiçbir zaman küçümsemedim. Sonuç alamadan işi yarım bırakmak olmaz, fakat bazen bazı olumsuzlukları önleyememiş olabiliriz. Ama bize düşen görev yatırımcının eğitilmesi konusunda çaba sarfetmektir. Yatırımcı hele konut yapıyorlarsa, yapıyı o kullanacağı için müdahale edebilir. O yapıyı sadece bir rant meselesi olarak görebilir, (bu tabii genel kullanıma açık bir yapıysa o zaman olabilir). Ama kendi kullanacağı yapıysa, onun psikolojisini, ekonomik durumunu, beklentilerini mimarın önemle dikkate alması gerekir. Konut dışı olanlar genel kullanıma açık yapılar sadece o yatırımcının malı da değil. Cepheleriyle, kullanışıyla kenti, tüm insanları ilgilendiriyor. Bu nedenle çok olumsuz tekliflerin karşısında mimar yılmadan mücadele etmelidir. Bırakmak, işini yapmamak olmaz. Benim sana ihtiyacım yoktur demek yanlış.

H.G. : Siz yapılarınızda işlevin dışında bir şey anlatmak istediniz mi, bina yaparken belirli bir üslup geliştirdiniz ya da örnek aldınız mı? Veya etkisi altında kalıp geliştirmek istediğiniz başka şeyler oldu mu? Mimarlıkta geçmişle ilişkinin ölçütleri sizce nelerdir?

G.K. : Üslup sorunundan başlayayım. şöyle bir üslubum olsun diye bir düşüncem olmadı. Ancak, ben '50 li yıllar kuşağından bir mimarım. Bu kuşak, Türkiye'de modernizmin ilk uygulanmaya başladığı dönemin mimarlarıdır. Eğer modernizmi biçim olarak kabul edersek, (tabii bu tam doğru bir tanım değil) onu biçime dönüştüren çok sonraki yıllarda, modernizmin karşısına çıkan örneklerdir. Ben hep modernizmin genel ilkelere sadık kalmaya çalıştım. Çok sevdim. Estetik düzey olarak çok sevdim, daha sonraları da modernizme karşı akımların, bana göre ciddi akım değil, gelip geçici bir moda olduğunu hissettiğimden dolayı ona sadık kaldım diyebilirim. İzmir'de "yarım yuvarlak dönem" diye adlandırdığımız dönem yaşandı. Moda oldu, bütün apartmanların altındaki köşeler, çeyrek küreler şeklinde yapıldı. O kadar yanlış ki sadece moda diye yapmak. Üçgen frontonlar çıktı daha sonra. Onların neden yapıldığını hiç irdelemeden her yapıya koydular. Mimarlar Odası'nın bulunduğu yapının da kapısında var. Çıkış noktası bildiğiniz gibi postmodernistlerin eski Yunan tapınaklarına gönderme yapma endişesidir. İzmir'de herkes fronton koydu. Sinema yaptı, fronton koydu; ev yaptı, fronton koydu. Bu beni dehşetli tedirgin ediyor. Frontonun tam yakışacağı cephe etüdü bile gelse, ondan kaçmak için ne gerekiyorsa yaptım. Yani üslup bağımlılığından, hele moda üslupların bağımlılığından hep kaçınmaya çalıştım. Eski yapıların özümsemesinde bir nokta var ki, o bizim üslubumuzu oluşturdu. Biz oldukça eski uygarlıkların beşiği bir yerdeyiz. Sadece antik kalınlardan söz etmiyorum. Eski Türk Evi diye nitelenen bir tipoloji var, onları irdelemek lazım. Anadolu'da o kadar güzel bir tip oluşmuş ki; o kadar oranlı, o kadar güzel, o kadar estetik düzeye erişmiş, hayran olmamak imkansız. Bu hayranlık birçok meslektaşımız tarafından istismar edildi. Aynen aldılar, bu mimarlık değil. Peki eski yapılardan nasıl esinleneceğiz. Bu sorun zaten tam olarak çözülmemiş bir sorundur. Kendime göre bunun öznel yanıtını verdim. Bu ancak mimarın entelektüel kişiliğiyle oluşan bir süreç. Mimar çevresinin mimarlık tarihini çok iyi bilmelidir. Bunu bilmekle de kalmayacak, bizim eski Türk evlerine duyduğumuz hayranlık gibi, onları sevecek, korumaya çalışacak ama, onları taklit etmeyecek. Tersini yapmak etik bir yanlışlıktır, kolaycılıktır ve çağını yanlış yorumlamaktır. Bugünkü yapı teknolojisiyle o günkü yapı teknolojisi arasında büyük farklılıklar var. O farklılıkları görmezden gelmek mümkün değildir. Sonuç olarak eski Türk evi hayran olduğum, etkisinde kaldığım ama asla taklitle yeltenmediğim en önemli mimari olgudur.

Mimarlıkta geçmişle ilişki başta, hala ayakta duran yapılara saygı, sevgidir. Durup du-

kurken eski yapıları yıkmaya teşebbüs etmemektir. O yapıların çevresinde yeni yapı yaptığınız zaman, eski yapının varlığını unutmamak, onunla yarışmamak, onu ezici, ona karşı olan bir davranışa girmemek. Bu demek değildir ki onu aynen taklit edelim. Ölçüler dikkate alınabilir, ya da tamamen kontrast bir tasarım yapılabilir. Bu onun değerlerini tamamen ortaya çıkarabilir. Bu ölçüt, son derece zor, son derece yetenek isteyen bir olaydır. Yönetmelik maddeleriyle, onları korumaya adanmış kimselerin olur olmaz yasaklarıyla olmaz. Güner Eliçin Çeşme'de otel yapmak istedi. Otelin pencerelelerini orada bulunan bir eski yapının pencerelelerinin biçimi ve detayıyla yapmasına zorunluluk getirdiler. Ortaya ucube çıktı. Böyle mimarlık olmaz. Ona bunu empoze eden yöneticiler de belirli bir anlayıştan dolayı bunu yaptılar. Kültürel süreklilik çevresini aynen taklit etmekle olmaz. Büyük yanlışlıktır, sürekliliğin temini yinelemekle olmaz. Peki nasıl olur? Öncelikle mimarların entelektüel yapılarıdır önemli olan. Saygı meselesidir. Siz iki yapının uyuşması konusunda eski yapıya saygılıysanız onu gerçekten korumak için, ezmek için çare bulursunuz. Kolay gibi görünen saygılı olma olayı ne yazık ki çok zordur. Çoğu mimarımız kendi yaptığına herkesten farklı, herkesten değişik olmasını başarının kriteri olarak görüyor. Değişik olsun da ne olursa olsun hevesi içindeler. Ne kadar yanlış. Tam tersi, uyumluluk içinde kaybolmaya, dikkati çekmemeye özenen, dikkati çektiği zaman da ne kadar güzelmiş dedirtecek anlayışı benimseyeceklerine hepsi çarpıcı değişiklik peşinde. Benim yaşıma geldiklerinde onlar da bu karara varacaklardır ama ne yazık ki geç kalmış olacaklar. Fakat ben bu karara bu yaşta varmadım, çok eskiden beri bu düşüncedeyim. Sorun bence kimliksizlik sorunu. Kimliksiz olabiliyorsanız kimliklisiniz demektir. Ben kendisini öne fırlatmayı yapıyı tercih ediyorum. Bence mevcut dokuya uygun, onu yadsımayan, çevresine saygılı yapı yapmak bunun en baş kriteridir. Keşke yapabilsek.

H.G.: Bizlere ülkemizin içinde bulunduğu mimarlık ortamını değerlendirebilir misiniz?

G.K.: Genel sosyal ve ekonomik düzeyden soyutlanarak bu konu değerlendirilemez. Gelişmiş ülkelere nazaran ülkemizde mimarlık ortamında büyük bir olumsuzluk göze çarpmakta. Çağımıza yakışır, bilinçli bir mimarlık olgusunu yoğun olarak halkımıza arz edemiyoruz. Ama bu tek tek çok değerli yeni yapıların yapılmasını da önlemiyor. Türkiye'de mükemmel yapılar var. Gerçekten, dünyanın her yerinde bir mimarlık olayı olarak birinci sınıf denecek yapılar var. Ama bunlar genel mimarlık ortamımızı yansıtmıyor. Genel mimarlık ortamımız derken de bu

bir avuç mimarın yaptığını değil, tüm mimarlık ürünlerini baz alıyorum. Ben kentlerimizi, sokaklarımızı kastediyorum. Örneğin çok iyi turistik tesislerin yanında olağanüstü çirkin yapılar da yapılıyor. Hem de büyük paralarla. Sanki bu ülke dünyanın en zengin ülkesiymiş gibi. Bu bana dehşetli batıyor. Ülkemiz bir geçiş dönemi yaşıyor. Türkiye'de toplumun beğeni düzeyi müthiş sarsıldı, yozlaştı. Süse, yaldıza, gerçek olmayan değerlere dönük bir davranış var. Mimarlık ortamı sadece mimarların yetenekleri, çalışmalarıyla değil, toplumun beğeni düzeyiyle de ilgili. Bu konuda mimarların çoğu toplumun üstünde. Ortalama yetenekte, ve başında bir mimar bile, bu toplumun beğeni düzeyinin üzerinde. Mimarlık ortamını yozlaştıran toplumun genel kültürel yapısıdır. Aynı toplum bugün ulaştığı düzeyde edebiyat ve şiirde bence çok mükemmel yerlere geliyor. Resimde de öyle. Hemen hemen kötü ressam yok (eski Cumhurbaşkanı hariç). Ama mimarlık dalında, iç dekorasyon dalında büyük bir yozlaşma içindeyiz. Evlerini öyle eşyalarla, öyle renklerle donatan kimseler var ki, inanılmaz bir yozlaşma sergiliyorlar.

H.G.: Üniversitede yarı zamanlı görev yapıyorsunuz. Kendi öğrencilik yıllarınızla kıyasladığınızda, bugün yaşanan öğrenci - öğretim üyesi ilişkisini nasıl buluyorsunuz? Öğrencilerin hayata bakışını nasıl değerlendirebilirsiniz. Vermek istediğiniz mesaj var mı?

G.K.: Genel olarak öğretim kurumuyla ilgili bir şey söyleyeceğim. Bu karar nasıl verildi bilemiyorum ama dünyanın hiçbir yerinde olmayan 4 yıllık bir eğitimle her tür ve büyüklükteki yapının tüm sorumluluğunu almaya yeterli olan mimar diploması veriliyor. 4 yılda mimar yetişmez. İkinci olarak, mimarlık eğitimi yapılan mekanların, araç gerecin yetersizliği sorunu var.

Bunun yanında gençlerin çoğu pırlı pırlı, heyecanlı, birşeyler yapmak isteyen, yaratıcı tarafları olan, çalışkan; öğrencilerin içinde mesleği sevmeyene az rastladım. Hepsisi de birşeyler yapmak istiyor. Ama zaman yetersizliği ve içinde bulundukları fiziki atmosfer son derece kötü. İkisinin de mutlaka çözülmesi gerekir. Bunlar genelde eğitimin sorunları ama mimarlık eğitimi için özel olarak çözülmeli. Gençlerden son derece umutluyum, öğrenme heyecanı içindeler. Mimarlık öğrencileri DEÜ'de sözlü anlatma heyecanı içindeler, buna alıştınlar. Mimarın dili çizgidir. Onlara çizgiyle anlatma öğretilmeli, bu çok önemli. Ama bu terk edilmekte. Mimar herşeyi çizer hiçbir şey anlatmaz da demiyorum. O söylemek değil, düşünmek meselesidir. Mimara düşünmeyi öğretmek istiyorsanız çizgi çizmeyi öğreteceksiniz.

H.G.: Çok teşekkür ederiz.

G.K.: Ben de teşekkür ederim.

Köstepen İşhanı, 1982

Bornova'da Ev, 1991

Prestij Otel, 1992

Any TIME

B u r a k A l t ı n ı ş ı k *

ANY konferanslarının Time-Zaman başlıklı, mimarlık-zaman ilişkilerini problematize eden ve geleceğe yönelik sorular ve olası cevaplar üretmeye yönelik toplantısı, konuşmacıların becerisi dahilinde yükselen ve düşen enerjisiyle, üç güne yayılarak Ankara'da gerçekleşti. Kimi zaman teatral bir kurgu şüpheleri hissettiren toplantı, tam da temanın esasını teşkil edecek şekilde kestirilemeyen (herhangi) zamanlarda ve kişilerle zihinleri yoran fikir değişimlerine de sahne oldu.

Yüzyıl sonu yaklaşırken, mimarlığın dünyanın çeşitli bölgelerinde ne şekilde cereyan ettiği, hangi problematikler, kavramlar ve dışavurumlarla meşgul olduğu sergilendi. Görülen o ki, mimarlık üretimi diğer medyanın olduğu kadar mimarlık medyasının da tam olarak kavrayıp yansıtamadığı kadar çeşitlilik içeriyor ve bu çeşitlilik salt form, biçim, malzeme ya da teknolojiye dayanmanın ötesinde, arkitettonik ele alış boyutunda gerçekleşiyor.

Toplantının "Amerika ayağı"nda mimarlık, yaşantı trafiği hızlı olan Amerikan kentlerindeki hız kavramını algılayıp çözümlemeye, tektoniği hız ve zaman olan formlar üretmeye yönelik deneysel alternatifler ve bu çözümlemelerden doğan, specific (belirli) yerine, generic (devingen) form kavramı üzerinde çeşitlendiğini Peter Eisenmann, Greg Lynn ve Michael Sorkin çalışmalarını ortaya koydular. Bunların arasında Sorkin'in "yeşil akupunktur" hareketini, bir diğer deyişle, "durum"a yönelik radikal ve ironik "soru-cevap"larını - kenti "yavaşlatmak" ve kaybolan yeşili tekrar canlandırabilmek için araç trafiği kesişimlerini ağaçlandırarak trafiği yayalaştırma çabası- eğlenceli ve enerjik bir sunumla ortaya koydu.

Winy Maas'ın, "şimdi"nin tüm koşul ve olanaklarını, mimarlık praksisinin özünden taviz vermeyerek, ancak "durum" ile bir etkileşime sokarak ortaya çıkardığı ürünlerinin şaşırtıcı ve etkileyici boyutu, mimarlık üretimi ile ilgili akılda sorular üreten nitelikteydi.

Nevzat Sayın, tasarım sürecinin herhangi ama "o" anını kavramaya yönelik retrospektif bir süreci salondaki izleyicilerle paylaştı. Gön Deri II yapısının yatay ve düşey uzanımını dönüştüren boşluğun, bir anda tasarımın nasıl tektoniği olduğunu şiirsel ve felsefi bir harmanla aktardı.

Arata Isozaki, minimal bir anlayışla (under-architecture) zaman parametresine farklı yaklaşımlarını, Nara Kültür Merkezi'nde yapım hızını arttıran ve "oluş" zamanını azaltan kurgusu ile Nagi Çağdaş Sanatlar Merkezi ve Disneyland Ofis kompleksinde kişiyi alışkın olduğu zamandan sıyırmaya yönelik daha meditatif yaklaşımıyla sergiledi.

Akram Abu Hamdan, zaman ötesi biçim, form ve organizasyon tektoniklerine yönelen sade, sakin ve de etkileyici mimarlık anlayışıyla Isozaki'ye benzer özellikleri sunuşunda ifade etti.

Bernard Tschumi, mimarlığın tasarımındaki ve yaşanımındaki eşzamanlılığı başı sonu olmayan ve kendi "olay"ı içinde gerçekleşen bir deneysel süreç olduğunu anlatan bir sunum gerçekleştirdi.

Diğer katılımcılar, bulunduğumuz zaman diliminin felsefi, ekonomik ve sosyolojik analizlerinde mimarlık olgusunun durumunu yeni sorularla açılımladılar.

Tüm konuşulanların ve gösterilenlerin görüntüleri dışında şöyle bir gerçek çıktığı söylenebilir, Mimarlık bulunduğu coğrafyanın kendi iç dinamiklerinden ve çelişkilerinden belirip toplumsal ve ekonomik olanaklarıyla form bulduktan sonra dünya ölçeğine katılıyor. Görünüşte rastlantısal ve de keyfi görünen biçimsel çeşitlemelerin ardındaki yatan mantıklar, kavrayıp kavrayamama meselesinden ayrı olarak, görmek "heveslerimiz" hakkında daha dayanıklı görüşler kazandırması açısından iyi bir fırsat oldu.

* Mimar

Türkiye'yi 'Anywhere' Sandılar

Any grubunun mimarlık toplantılarında 'tarih' tüketimin baş düşmanı ilan edildi

Oktay Ekinçi*

Çoğunluğunu ABD'li mimarların oluşturduğu **"ANY"** (Architecture New York) grubu daha önce Rotterdam ve Barcelona'da düzenledikleri dizi toplantılarından birini de geçenlerde Ankara'da gerçekleştirdi. 14 Haziran Pazar günü de İstanbul'daki Salp Molla ormanlarında inşa edilen Beykoz Konakları'nın tarihi Av Köşkü'nde **"ANY ile tanışma"** oturumu düzenlenmişti. Böylece hem konuk mimarlar ve tartışmacılar hem de onlarla tanışmak isteyenler, İstanbul'un **"ormanları"** içinde ve üstelik kentin **"nâzım planına da aykırı"** olarak sıralanan yüzlerce konaktan oluşmuş villa sitelerinin yarattığı **"tahribatı"** da yakından görmüş oldular.

Alternatif tutum

Any grubu, bu dizi toplantılarının **"temaları"** belirlerken aynı zamanda İngilizcede **"herhangi bir"** anlamına da gelen **"any"** takısıyla oluşmuş başlıkları yeğliyor.

Önceki buluşmalarda örneğin **"anyhow"** (herhangi bir şekilde) kavramıyla **"mimarlık"** sorunlarını tartışırken bu kez Türkiye'deki oturumların **"anytime"** (herhangi bir zaman) kavramıyla sürmesini uygun gördüler.

Tanıtım yazılarında **"mimarlığın içinde bulunduğu dönüşümleri tartışarak anlamak ve alternatif tutumları paylaşmak"** amacıyla düzenlendiği açıklanan toplantıların ve çalışmalarını ise yine Beykoz Konakları'nı yapan Tepe İnşaat'ın sponsorluğu altında ve **"Mimarlar Derneği 1927"**'nin ev sahipliği sayesinde gerçekleştirdiler...

Mimarlar Odası, Şehir Plancıları Odası, üniversiteler gibi **"kurumsal katılım"** yerine, tek tek seçilmiş **"özel davetli"** konuklarla süren toplantı ve söyleşilerin **"genel içeriğine"** bakıldığında ise ANY grubu mimarlığının Türkiye'yi bir **"mimarlık tarihi ülkesi"** olarak değil, sanki kendi söylemlerine de uygun olarak **"anywhere"** (herhangi bir yer) sandıkları anlaşılıyor.

Çünkü, basına da yansıdığı şekilde örneğin grubun ünlü isimlerinden ABD'li mimar Pe-

ter Eisenman'a göre; **"Sürekli ve hızlı bir değişimin yaşandığı günümüzde tarihi anıtlar artık çok anlamsız."** (Milliyet 17.6.1998)

Bu değişim sürecinde binaların da kısa sürelerde **"eskiyeceğini"** ve **"yenileriyle değiştirilmeleri"** gerekeceğini belirten ANY sözcüleri, hemen anlaşılacağı gibi mimarlıkta bile tıpkı diğer üretim alanlarında yaşandığı şekilde **"tüketim dünyasına hizmet verecek"** bir anlayışın **"liderliğini"** yapıyorlar.

Bu anlayışın Türkiye'deki mimarlarla da **"paylaşmak"** istediği **"alternatif tutum"** ise tarihsel dokuyu ve geleneksel birikimleri korumak yerine, bunları hemen **"terk ederek"** örneğin **"30 yıl içinde kullanılıp atılacak"** binaları tasarlamak...

ABD ve Anadolu

Japonya ve İngiltere gibi **"uygarlık tarihleri"** olan ülkelerden bu toplantılara katılanları bilmem, ama grubun, özellikle ABD'li sözcülerin **"geçmişten gelen mimarlık kazanımlarına"** karşı böylesine duyarsız ve hatta **"hırçın"** bir tavır içinde olmaları doğrusu hiç de şaşılabilecek bir durum değil.

Çünkü, örneğin yine İstanbul'daki toplantıya sponsorluk yapanların satılık villaları için de adını kullandıkları o zarif ve kültür yüklü **"konak"**lar daha 17. yüzyılda İstanbul'u süslemeye başlarken Peter Eisenman'ın ülkesinde henüz doğru düzgün bir kent bile yoktu.

Yine Anadolu topraklarında insanoğlu, mimarlığa ilk adımını günümüzden 10.000 yıl önceki ilk köy yerleşmelerinde attığı zaman ise aynı ABD topraklarında bugünkü beyaz adamın **"ilk işgal barakalarını"** yapmasına da yine en az 10.000 yıl vardı...

Peki, Türkiye aslında bunca derin bir birikim taşımasına rağmen, özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren **"mimarlık terbiyesini"** ve **"kentsel geleneklerini"** neden yitirdi?.. Örneğin, başlıbaşına birer **"seri üretim mucizeleri"** olan eski hıms ve ahşap karkas bina ustalığını bir kenara itip yine ABD kökenli **"hazır kütük ev"** pazarlamasına neden **"itibar"** edilir oldu?..

Bu soruların yanıtını da aslında ANY grubuyla değil, Türkiye'yi yıllar önce **"küçük Amerika"** yapmaya soyunan çevrelerle tartışmak gerekiyor. Zaten aynı çevrelerin bugünkü **"imar yatırımcıları"** da sözcüleri İstanbul'un tarihi merkezlerindeki yıkıma terk edilen **"gerçek konakları"** kurtarıp kente ve topluma kazandırmak yerine, ormanlarda ve su havzalarındaki **"Country"** özentisi yağma projelerini **"dolar"** üzerinden pazarlıyorlar.

Doğan Kuban'ın İzlenimleri

ANY grubunun Beykoz Konakları'ndaki tanışma toplantısına **"ne diyeceklerini merak ettiği için"** katılanlar arasında Doğan Kuban da varmış. Yol boyunca doğanın tahribatını içi sıkılarak izleyen Kuban, aynı sıkıntıyı toplantıda da yaşadktan sonra eve döner dönmez kağıda sarılmış ve meslektaşlarına içini döken bir yazıyı da Yapı dergisi için kaleme almış.

"Doğrusunu isterseniz bizim belediyeler, müteahhitler, yapsatçılar ve arsa yağmacıları on yıldı bir, yapıları zaten yıkıp yerine yenilerini yapıyorlar" diyor Kuban, ANY grubunun tüketime dönük mimari tezleri için de; **"Eisenman, bir bakıma müteahhit gerçeğini yansıtıyor"** diyor.

Özellikle tarihi çevre koruma, yapı koruma gibi fikirleri **"anlamsız"** bulan aynı ABD'li mimarlardaki **"nihilizmin"** ise **"Hiroşima'ya atom bombası attıran düşüncüyü yaratan temel olduğunu"** vurgulayan Doğan Kuban, Yapı dergisinde tümünü keyifle okuyacağımız aynı yazısını şöyle noktıyor: **"Türkiye'de zırva üreten kimse yok muydu? Ta Amerika'dan getirmeye ne gerek vardı?..."**

* Bu yazı 22.6.1998 tarihli Cumhuriyet Gazetesi'nde yayımlanmıştır.

* Y.Mimar, Mimarlar Odası Genel Başkanı

Rüyalar Şehri Mostar

S e v g i K ı l d ı ş *

Karşıyaka Belediyesi ile Zenica Belediyesi arasında Kardeş Şehir Protokolü imzalanması sebebiyle Karşıyaka Belediye Başkanı A. Kemal Baysak başkanlığında bir heyet ile 24 Mayıs 1998/4 Haziran 1998 tarihleri arasında Bosna-Hersek'i ziyaret ettik. 12 günlük bu gezi sırasında Avrupa'nın göbeğinde yaşanan drama tanıklık eden 7 ayrı şehirde görme imkanı elde ettik (Zenica, Sarajevo, Gradaçaç, Grojde, Mostar, Tuzla, Travnik).

Üç-dört yıl boyunca Sırp ve Hırvatların kuşatması altında günlerce bombalanan ve kurşunlanan bu savaşta hedef olarak sadece Boşnakların değil, Bosna'nın tarihi kentlerindeki tüm cami ve sivil mimarlık eserlerinde seçildiğini gördük. Savaş sırasında yıkılan tarihi Mostar köprüsü de işte bunlardan birisi idi. 7 ayrı şehirden biri olan Mostar şehrinin benim için özel bir yeri vardı ve bu şehri göreceğim için heyecanlanıyordum. Bütün dünyada sahasında eşsiz bir eser olduğu ifade edilen köprünün yıkıldıktan sonraki halinin bile bu kadar etkileyici olacağını tahmin edemedim.

Mostar, Neretva ırmağının doğal güzellikleri etrafında ve iki yakasındaki dağın eteklerinde kurulmuş bir şehir. İçinde Osmanlı döneminden kalan pek çok cami, medrese gibi eserler mevcut. 1986 yılında da Ağa Han mimarlık ödülü almıştır. Mostar Boşnak dilinde de köprü anlamına gelmektedir. Kurulduğunda küçük bir kasaba olan Mostar, Neretva ırmağının üzerinde bulunan tahtadan bir köprü etrafında yer aldığından adını da bu köprüden almıştır. Tahta köprüden geçmek çok tehlikeli olduğundan halkın Kanuni Sultan Süleyman'dan taş bir köprü istemesi üzerine Mimar Sinan'ın en yetenekli öğrencilerinden Mimar Hayrettin tarafından yapılan taş köprünün yapım tarihi 1566 yılıdır. Köprü 28.50m yüksekliğinde 22.5 m genişliğinde olup, sadece nehir üzerinden sağlıklı bir şekilde ulaşım yapılmasını sağlamış, aynı zamanda şehrin bütün dünyadaki simgesi ve en önemli eseri olmuştur.

İşte bu köprü işlerliğinden hiçbir şey yitirmeden bölgenin zorlu doğa koşullarına 426 yıl direnmiş, ancak Sırp ve Hırvat topçularına dayanamamıştır. Tüm insanlığa miras

olarak bırakılan ve bir şehri simgeleyen bir anıtın 9 Kasım 1993 günü sabah saat 8.10 da hedef gözetilerek yıkılmasını ve yıkıldıktan sonrada zafer atışlarıyla yıkılışının kutlanmasının savaşın doğal bir sonucu olduğu söylenemez.

Yukarıda tarihi kısaca özetlenen bu köprü yerine şu anda yapılmış olan ip köprüden bile şehri ve Neretva ırmağının eşsiz manzarasını seyretmenin tadına doyum olmuyor. Savaş sadece köprüde değil, köprü etrafında ve şehirde de çok büyük tahribat yapmış. Bazı kısımları kısmen restore edilen çarşısında ve köprü etrafındaki sokaklarda dolaşırken bir an kendinizi Kaş veya Kalkan'da sanıyorsunuz. Ancak bütün bu güzellikleri yerinde yaşarken, dünya mirası köprüyü yıkan anlayışa çok üzülüyor ve hayret ediyorum. Bu şehrin nüfusunun %50 sini Boşnak %50 sinin Hırvatlardan oluştuğunu ve savaş sonrasında bile şu anda birlikte yaşadıklarını, şehirde sokağın bir tarafının Boşnaklara, bir tarafının Hırvatlara ait olduğunu görünce, tüm dünyada şehirlerini simgeleyen köprüyü yıkmakla Sırp ve Hırvatların kendi bindikleri dalı nasıl kestiklerini çözemiyorsunuz. Gerçi şu anda bize ifade edilen yıkım ve köprü gündeme geldiğinde yılanların başlarının öne eğik olduğudur. Bugünün anısına da bizim için gençler köprü üzerinden 30 m den Neretva ırmağına atlayış yaptılar.

Bugün Dünya Bankası ve UNESCO tarafından restorasyonunun yapılmasına karar verilen inşaat için, bir milyon dolar ilk defa Türkiye tarafından gönderilmiştir. Köprünün yıkımı esnasında Neretva nehrine düşen taşları da Türkiye'nin de maddi yardımları ile şu anda nehirden çıkarılmakta. Taşların restorasyon çalışmaları esnasında kullanılacağı ve çalışmalarında en kısa zamanda başlayacağı belirtildi.

Gündüzü ayrı gecesi ayrı güzel olan köprü üzerinden ayrılmak çok zor geldi hepimize. Ancak köprü ve etrafındaki restorasyon çalışmaları tamamlandıktan sonra Mimarlar Odası tarafından Mostar'a bir gezi düzenlenmesi dileğimle köprüden ayrıyorum ●

• Mimar

Mostar köprüsü yıkılmadan önce

Arka planda ip köprü. Önde ip köprü yıkılıp yerine yeni köprü çalışmaları başlayınca geçici olarak kullanılacak köprü.

Köprünün iki yanındaki çarşı.

Adana - Ceyhan Depremi

Hasan Topal*
Fikret Okutucu**

27 Haziran 1998 Cumartesi günü saat 16:56'da Adana ve çevresinde merkez üssü Ceyhan Yakapınar civarı olarak açıklanan Richter ölçeğine göre 6.3 şiddetinde bir deprem olmuştur. Takip eden günlerde 2 ve daha fazla şiddette 106 artçı deprem meydana gelmiştir.

Depremde toplam 802 ev, 18 işyeri yıkılmış, 3705 ev oturulamaz derecede hasar görmüş, 7231 ev oturulabilecek derecede hasar görmüş olup, toplam 144 insan hayatını kaybetmiş, çok sayıda insan yaralanmıştır.

(Kaynak Afet İşleri Genel Müdürlüğü - Kandilli Rasathanesi)

Depremi ortaya çıkardığı hasarın maliyeti trilyonlarla ifade edilmekle birlikte henüz tespit çalışmaları sürmektedir.

Mimarlar Odası İzmir Şubesi Yönetim Kurulunun 29 Haziran 1998 tarih ve 22 nolu toplantısında alınan karar uyarınca Mimarlar Odası İzmir Şubesi adına Deprem bölgesinde araştırma yapmak üzere görevlendirildik. 2 Temmuz 1998 tarihinde Adana kent içi, Tepebağ Mahallesi (eski Adana) Yüreğir Mahallesi, Organize Sanayi Bölgesi ve Ceyhan ilçelerinde İzmir Büyükşehir Belediyesi İmar Müdürü, Mimarlar Odası Adana Şubesi Başkanı ve Sekreteri ile Mimarlar Odası Ceyhan Mesleki Denetim Görevlisinin de katılımı ve rehberliklerinde inceleme ve gözlemlerde bulunduk.

Genel izlenimlerimiz, Merkez üssü Yakapınar olan depremin yakınlığı ve fay hattı üzerinde bulunması nedeniyle Ceyhan'da daha ağır tahribata ve yıkıma yolaçtığıdır.

DEPREMDE OLUŞAN HASARLARIN NEDENLERİ

1 Mikrobölgelemenin yapılmamış olması nedeniyle oluşan hasarlar:

Gerek kentlerin yer seçimi aşamasında gerekse mevcut kentlerde yapılmış olan imar planlarının yapımı aşamasında zeminin jeolojik yapısının dikkate alınmaması.

2 Tasarım hataları nedeniyle oluşan hasarlar;

Bu hatalar iki grupta toplanmıştır.

Mimari Tasarım hataları :

a. "Depreme dayanıklı yapı yapma" kural ve prensiplerine uyulmadan tasarlanmış yapılar,

- Düzensiz yapılar

- Yumuşak (zayıf) katlı yapılar

b Taşıyıcı sistem tasarımında yapılan hatalar nedeniyle oluşan hasarlar:

- Asmolen döşemeli yapılar (Kuvvetli kolon, zayıf giriş prensibine uymaması)

- Etriye sıklaştırmalarının yapılmamış olması

- Karma taşıyıcı sistemle yapılmış yapılar

3 Yapım hataları nedeniyle oluşan hasarlar;

- Kötü beton kalitesi (Dere çakılı kullanılmış olması, beton prizinin alınamamış olması vb.)

- İşçilik hataları: Girişin kesitinin duvarla inceltilmesi

SONUÇ VE ÖNERİLER

- 1 Kentsel yer seçimi ve planlama kararlarının alınmasında mikrobölgelemenin mutlaka yapılması gereklidir.
- 2 Yapı sigortası sistemi yasal düzenlemeleri yapılarak süratle uygulamaya başlanmalıdır.
- 3 1998 Deprem Yönetmeliğinde belirtilen Bina Önem Kat Sayısı sıralamasına göre ülkemiz yapı stokunun depreme dayanıklı olup olmadığı araştırılmalıdır.
- 4 Kentimizin deprem senaryoları hazırlanmalıdır. Halk depreme dayanıklı yapı yapılması konusunda sürekli bilgilendirilerek oto-kontrolün yapılması sağlanmalıdır.
- 5 İmar affı ve benzeri uygulamaların kesinlikle yapılmaması gereklidir.
- 6 Belirli bir plana göre yapılaşmasını tamamlayan bölgelerde kat ilavelerine kesinlikle izin verilmemelidir.
- 7 Yapıların sürekli denetimi sağlanmalı, meslek odalarının denetim süreci içinde yer almasının yasal güvenceleri oluşturulmalı, fenni mesuliyetlerin doğru uygulanabilmesi için hukuki ve ekonomik güvencelerinin yasal düzenlemeleri süratle yapılmalıdır. Projelerin Meslek Odalarınca denetimi yasalarda yerelmalıdır.
- 8 Müteahhitlik sistemi yeniden düzenlenmeli ve müteahhit sicilleri düzenli olarak tutulmalıdır.
- 9 Deprem sonrası çalışmalar için ilgili kurumlar Meslek Odaları ile işbirliğine gitmeli, önceden hazırlık plan ve programları oluşturulmalı, sürekli eğitimlerle halk bilgilendirilmelidir.
- 10 Ülkemizde sağlıklı yapılaşma için yeterli sayıda mimar, mühendis ve teknik eleman bulunmaktadır. İnşaatlarda mimar, mühendis, tekniker kalifiye usta - işçinin istihdamını sağlayacak yasal düzenlemeler yapılmalıdır.

Depremde oluşan hasarların başlıca nedenlerinin yerleşimindeki hatalar, tasarım hataları, yapım hataları ve denetim eksikliği olduğu görülmektedir. Deprem sırasında bu nedenlerden üç ya da dördünü de barındıran yapılar ağır hasar görmekte ve yıkılmaktadır. Deprem riski altındaki Anadolu'da sürekli hazırlıklı olmak ve bilinen hataları ortadan kaldıracak tedbirleri titizlikle uygulamak zorunludur.

• Mimar, Mimarlar Odası İzmir Şubesi Yönetim Kurulu Sekreter Üyesi

•• Y. Mimar

Radius Projesi ve Japonya'daki Eğitim Semineri

F ü g e n S e l v i t o p u *

Birleşmiş Milletler, 1990 ve 2000 yılları arasında "Uluslararası Afetleri Azaltmanın On Yılı" olarak ilan etmiştir. Bu nedenle 1997 yılında IDNDR sekreterliği (International Decade for Natural Disaster Reduction); dünyada gelişmekte olan ülkelerden Radius çalışması içinde yer almak isteyen 58 adet şehirden başvuruları kabul etmiştir. Daha sonra IDNDR sekreterliği Ocak 1998 tarihinde, dünyadan 9 şehri Radius projesinin gerçekleştirilmesi için seçmiştir. İzmir'de bu 9 şehrin içinde yer almaktadır. Radius kelimesinin açılımı "Risk Assessment Tools for Diagnosis of Urban Areas Against Seismic Disasters" olup, anlamı "Şehirlerin Sismik Afetlere Karşı Değerlendirilmesi İçin Risk Değerlendirilmesinde Kullanılacak Araçlar" olarak açıklanabilir. Radius projesinin seçilen 9 şehirde gerçekleştirmek istediği hedefleri iki bölümden oluşmaktadır.

1 Deprem Hasar Senaryosunu geliştirmek (olası bir depremde meydana gelebilecek hasar bölgelerini, hasarların niteliklerini ve boyutlarını belirleyen)

2 Risk Yönetim Planını hazırlamak (deprem felaketini hafifletmeye, vereceği zararları azaltmaya yönelik eylem planı)

Program süresince gerçekleştirilmeleri beklenen iki ana hedefle ilgili olarak bir çalışma programı belirlenmiş olup, bu program dahilinde 2 tane eğitim semineri yer almaktaydı. Bunlardan bir tanesi teknik uzmanlar için düzenlenen ve 12 Mayıs ile 18 Haziran tarihleri arasında gerçekleştirilen "Sismoloji ve Deprem Mühendisliği Semineri", diğeri ise yöneticiler için düzenlenen ve 22-30 Haziran tarihleri arasında gerçekleştirilen Radius semineri ile Dünya Deprem Konferansıydı.

12 Mayıs - 18 Haziran tarihleri arasında teknik uzmanlar için düzenlenen "Sismoloji ve Deprem Semineri"ne katılmak üzere görevlendirildim.

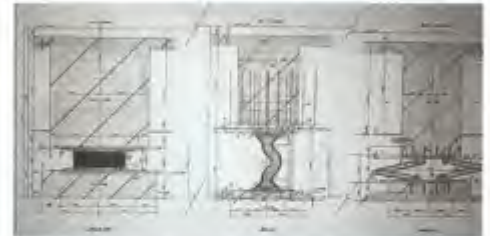
Seminer programı genel olarak;

- Sismoloji, sismik dalgalar, kuvvetli yer hareketlerinde jeofizik, jeoloji, mikro bölgeleme ve risk haritaları gibi zeminle ilgili bilgileri,

- Betonarme ve çelik binalar ile köprülülük kavşak ve yollarda deprem etkileri, deprem sonrası hasarlı yapıların sağlamlaştırılması, depremde alt yapı, zemin sıvılaşması gibi yapılaşmaya ilişkin bilgileri,

- Deprem felaketine göre şehir planlaması, deprem yangınlarına karşı önlemler, bazı computer programları, afet etkilerini azaltmaya yönelik planlama, Tokyo yerel yönetiminin deprem zararlarını değerlendirmeye ilişkin metodları ve Radius projesinin diğer bölgelerdeki çalışmaları gibi uygulamaya yönelik, konuları içermekteydi.

Ayrıca, 2 Haziran - 6 Haziran tarihleri arasında, Kobe depremi ve deprem sonrası yapılan uygulamalar ile ilgili olarak gerekli incelemeleri yapmak üzere teknik inceleme gezisi düzenlendi. Teknik gezi boyunca; Kobe depremi, kentin yeniden düzenlenmesi ve yapıların sağlamlaştırılmaları, az hasarlı yapılarda yeni bir depreme karşı alınan önlemler, depreme neden olan fay hattı ve onun üzerinde kurulan müze, Tokyo Şehir yönetiminin kent bilgi sistemi ve afetlere müdahale istemleri hakkında bilgi edindik ve incelemelerde bulunduk, ayrıca, Osaka şehrinde deprem anında binanın tüm olarak salınmasını sağlayan temellere yerleştirdikleri özel olarak üretilmiş kauçuk malzemeleri ve uygulamasını inceleme olanağı bulduk.

Osaka şehrinde yeni uygulanmakta olan bir sistem tanıtıldı. Buna göre temellere deprem anında binanın tüm olarak salınmasını sağlayan özel olarak üretilmiş kauçuk malzemeler yerleştiriliyor. Binanın bir bütün olarak salınımı sağlanarak taşıyıcı yapı elemanlarının hasar görmesi önleniyor. Üç ayrı tipte ve fonksiyonda olan bu malzemelerin detayları ve kullanıldığı inşaatla ilişkin örnekler.

Tokyo

17 Ocak 1985 tarihinde meydana gelen ve Richter ölçeğine göre 7.2 büyüklüğündeki Kobe Depreminden sonra, yıkılan yapılar yeniden yapılmış ve hasar gören yapılar yenilenerek sağlamlaştırılmıştır. Yukarıdaki resimde, çelik kaplanarak yenilenen, köprü ayağı görülmektedir.

Depreme neden olan Nojima Fay hattı üzerine bir müze kurulmuş ve fay hattı üzerindeki çökmeler ve kınılmalar bu müzede sergilenmektedir. Ayrıca, yine müzede video gösterileri ile, Kobe depremi ve deprem sonrası çıkan yangınlarla ilgili olarak halkın bilgilendirilmesi ve bilinçlenmesi sağlanmaktadır.

Akashi Kaikyo Bridge Kobe şehri ile Awaji Island arasında inşa edilen dünyanın en uzun asma köprüsüdür. Hem demiryolu, hem de karayolu olarak hizmet veren köprünün ayakları arasındaki mesafe 1990 mt dir. Ayrıca, köprünün altına kurulan müzede, gerek bilgisayar oyunları gerekse maket ve çizimlerle köprü ve dünyadaki diğer asma köprüleri hakkında tüm bilgiler yer almaktadır.

Radius projesi ile ilgili olarak program dahilinde İzmir'de başlatılan çalışmalara devam edilmektedir. Radius yürütücü komitesinin yaptığı çağrı sonucunda, İzmir Valiliği Bayındırlık ve İskan Müdürlüğü, İl Savunma Müdürlüğü, İl Sağlık Müdürlüğü, İzmir'deki üç üniversitenin Jeoloji, Jeofizik ve İnşaat Mühendisliği bölümleri, Mimarlar Odası, İnşaat Mühendisleri Odası, Jeoloji ve Jeofizik Mühendisleri Odaları, Tabibler Odasının katıldığı toplantı sonucunda 4 ayrı konuda çalışma grupları oluşturulmuştur. Çalışma gruplarının konuları aşağıda belirtilmiştir.

- 1 Deprem riskinin (tehlikesinin) değerlendirilmesi,
- 2 Binaların ve alt yapının değerlendirilmesi,
- 3 Sosyo ekonomik koşulların değerlendirilmesi,
- 4 Deprem sonrası alınacak önlemlerin belirlenmesi,

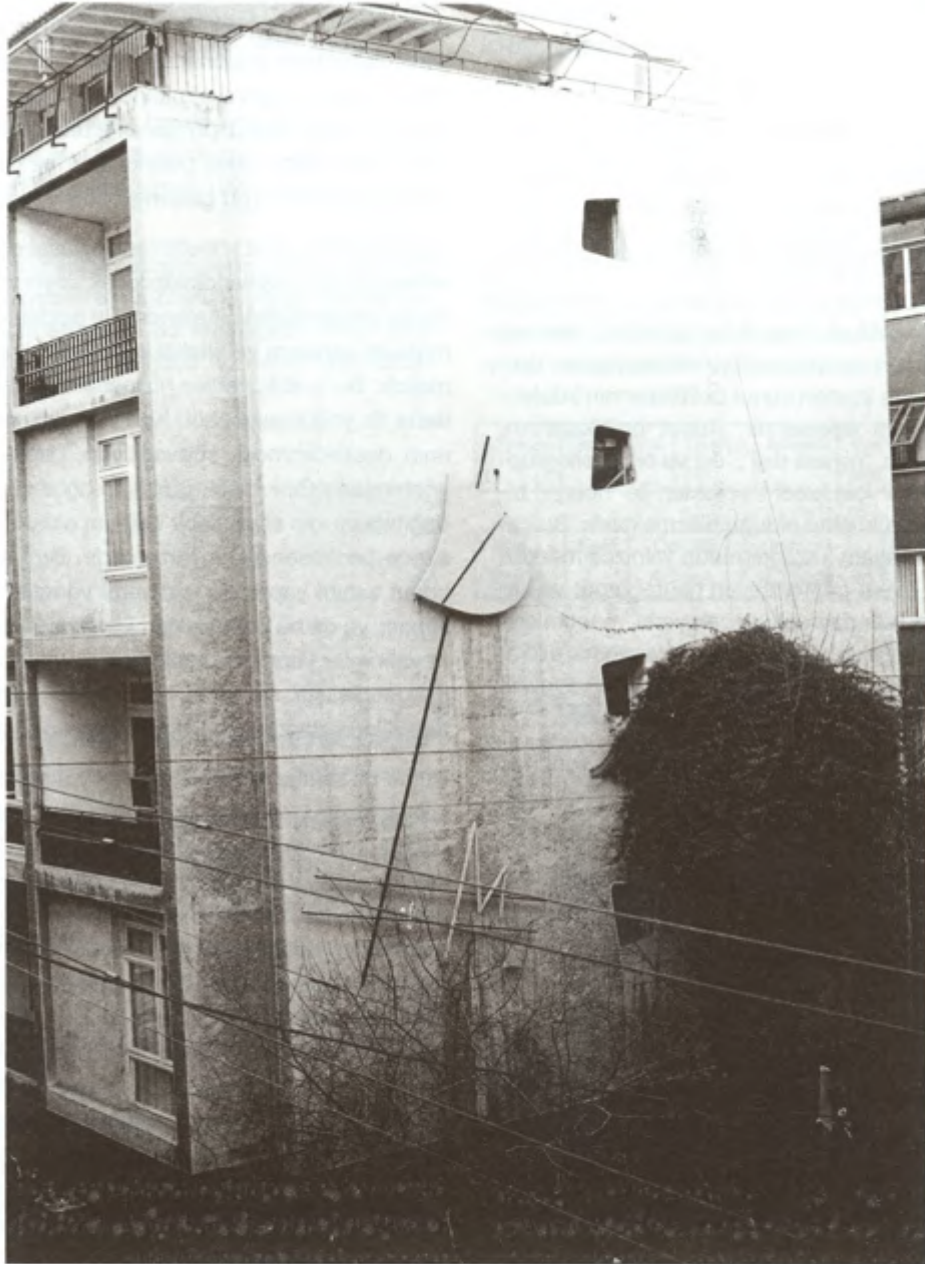
Çalışma grupları Eylül ayından itibaren toplanarak konularına göre çalışmalarını yönlendireceklerdir ●

• Mimar, İzmir Büyükşehir Belediyesi İmar Müdürü

KONUT

Konutun bir barınak olmasının yanısıra “üretilen bir mal, tüketilen bir mal, toplum içinde kişiye güvence sağlama, kişiye belli bir toplum katmanında yer sağlama, yatırım olma, arazi rantlarındaki artışa el koyma” gibi yüklendiği anlamlar onu tanımlama, ortaya koyma, tartışma ve değerlendirme zorluklarını da beraberinde taşıyor. Bu sayımızda “Konut” olgusuna, nicel olarak bakmaya çalışıyoruz. Gelecek sayılarımızda “Konut” a eksik kaldığını düşündüğümüz yönleriyle yaklaşmaya çalışacağız.

Pekel Melih Apartmanı

Hakan Akdemir

Yerel Yönetimin Konuta İlişkin Yükümlülüklerine Bir Farklı Bakış: Kiralık Stok Kamu Bilgi İşletmeciliği Modeli

Murat Balamir* Ayşegül Emür** Medine Tuna***

Konut politikalarını farklı açılardan karşıt biçimleri ile kavramlaştırma alışkanlığı yaygın bir tutumdur. Buna göre örneğin:

- 1 Yönetimlerce 'doğrudan' konut üretimi ya da kredi kaynaklarını devreye sokarak 'dolaylı' yönlendirme biçimleri
- 2 'piyasa aracılığıyla', yani fiyatları yönlendirme yoluyla, ya da 'piyasa dışı' müdahale biçimleri
- 3 'merkezi yönetim' ya da 'yerel yönetim' tarafından yürütülen politika biçimleri
- 4 'mülk konut' ya da 'kiralık konut' sunumunu yönlendirme biçimleri
- 5 konut sistemini 'üst gelir grupları' aracılığıyla (filtrasyon modeli ile), ya da 'düşük gelirli'ye' karşılıksız destek olunması biçimleri
- 6 yeni konut 'üretim'ini ya da mevcut stoku verimli' işletme'yi hedefleyen politika biçimlerini

sıralamak olanaklıdır. Konut politikaları alanında, genellikle merkezi yönetim yetkileri ve bu yetki ve kaynaklara dayanılarak yapılan üretim biçimleri ele alınır. Türkiye'de izlenen konut politikalarının irdelenmesinde de yine aynı yaklaşım egemendir. Konut politikalarının, 'merkezi yönetim' ve kurumlarca, 'piyasa dışı', 'üst ve orta gelir gruplarına', 'yeni mülk konut üretimi' için kredi kaynakları ile 'dolaylı' biçimlerdeki uygulamalar ile yürütülmekte olduğu bilinmektedir. Bu çalışma ise, konut politikalarına yaşam kazandırmada yalnızca merkezi yönetim ve kurumların kolay uyum göstermeyen hantal örgüt ve karar yapılarının değil, esnek ve hızlı davranabilecek yerel yönetimlerin daha verimli ve etkin bir ortam oluşturabilecekleri olasılığına dikkat çekme ve yukarıda sıralanan ikili kavramlardan Türkiye'de yaygınlık kazanamamış olan öbür türlere bir örnek sunma çabasıdır.

Yerel yönetimlerin yasa ile görevlendirilmiş oldukları 'konut sunumu' alanında yapabildikleri oldukça sınırlı kalmaktadır². Günümüzde bunların özellikle Büyükşehirlerde başlıca iki yönde toplandığı görülür:

- 1 Toplu Konut İdaresi desteğiyle yürütülen projelerde kooperatifler için yer gösterme ve arsa sunumu
- 2 Özellikle gösteren kimi alanlarda 'gecekondu ıslah' ve dönüştürme çalışmaları.

Ancak bu iki alandaki etkinliklerin de yalnızca konut üretimi ile ilgili olduğu ve yerel yönetimin yalnızca güncel eğilimlerine bağımlı olarak planlama işleri ile (kısıtlı ölçülerde) bağlantılarının kurulduğu görülür. Bunun dışında, yerel yönetimin söz konusu çalışmalar ile topluma sürekli, yaygın ve yakın mesafeden bir hizmet vermekte olduğu söylenemez³. Oysa konuta ilişkin hizmetler, yerel yönetimlerin topluma en geniş ölçülerde ve en yakın ilişkilerle kesintisiz sürdürebilecekleri bir etkinlik alanıdır. Özellikle büyük yerleşmelerdeki yönetim kapsa-

mı, konut kesiminde üretim aşaması kadar, kullanım süreçlerinde de politikalar geliştirmeye; daha iddiasız ama daha yaygın, daha mütevazı kaynaklarla ama daha etkili hizmetler sunmaya olanak tanır. Bu, 'üretimi' bir yaklaşım kadar 'işletme' bir yaklaşıma da ağırlık vermek demektir.

Bu yaklaşımla, konut kesiminde merkezi politika ve araçların mutlak egemenliği ve her girişimi merkezden bekleme alışkanlıkları yerine, yerel olanakların araştırılması, farklı ve yaratıcı kimi yöntemler geliştirilmesi, yerel yönetimlerin kendilerine özgü politikalar türetebilmeleri yolları açılır. Konut piyasaları üzerinde etkili olacak asıl politikalar ise merkezi değil, yerel politikalar ve bunlar ancak yerel yönetimlerin kendilerine özgü girişimleriyle çeşitlenebilir.

Konut kesimi, yerel yönetimlerin siyasal eğilimlerine ve dünya görüşlerine uyumla çeşitlendirilebilecek söylem ve politika farklılaşmalarına da izin verebilen bir alandır. Bu açıdan, konut alanında verilen hizmetlerin kapsamı ve niteliği kolaylıkla yerel siyaset konusu yapılabilir. Bu özellik, verilen hizmetler üretimden işletmeciliğe kaydıka daha da yoğunlaşacaktır. Konut kesiminin, düşük gelirli hanehalklarının desteklenmesi, sübvansiyon, çapraz finansman gibi araç ve yöntemlerle toplumsal adaletin sağlanması ve kaynakların yeniden dağıtılması için elverişli bir bağlam oluşturduğu görüşü, geniş bir kesimce benimsenen bir tartışmadır. Bu yaklaşımla, düşük gelirli konut sahibi yapılması için yerel yönetimlerin kolaylaştırıcı önlemler alması, ya da bu hanehalkları için kiralık konut stoku oluşturmak üzere yatırımlar yapması gerektiği önerileri Türkiye'de de sık sık gündeme getirilmiştir. Ne var ki, bu önerilerin güncel koşullar ve kaynak yetersizlikleri altında yaygınlaşabilmesi olanaksız kalmıştır.

Bütün bu kısıtlar altında bile yerel yönetimlerin konut kesiminde güncel teknoloji ve çağdaş işletmecilik yaklaşımıyla yapabilecekleri önemli katkı ve hizmet olasılıkları vardır. Burada özetlenen çalışma, söz konusu yaklaşıma bir örnek oluşturmaktadır. Önerilen, yerel yönetimin serbest piyasadaki mevcut kiralık stoka ilişkin arz ve talebin izlenmesini sağlayan bir bilgi tabanı işletmeciliğidir. Bu girişim, yerel yönetim açısından her şeyden önce bir (PR) Halkla İlişkiler Projesi, başka bir deyişle siyasal bir etkinliktir. Bu proje ile güncel bilgi işleme ve iletişim teknolojilerinin sunduğu olanaklarla, maliyeti küçük ama siyasal getirisi yüksek bir hizmetin verilmesine ilişkin bir model geliştirilmektedir. Modeli irdelemek amacıyla Çankaya Belediyesi pilot alan seçilmiş, önce belediye sınırları içinde yer alan kiralık stoka ilişkin veriler ve işleyiş özellikleri belirlenmiştir. Yönetimce bilgi tabanı oluşturulması ve bunun işletmesine dayalı bir model geliştirilmiş ve önerinin olasılığı sınanmıştır.

ÇANKAYA İLÇESİNDE KIRACI HH KESİMİ: BÜYÜKLÜK VE NİTELİKLER

Kiralık stok : 1990 yılı nüfus sayımına (%5'lik örnekleme) göre Çankaya İlçesi'ndeki kiracı hanehalkı (Hh) oranı %45.4'tür. Bu durumda, 1997 yılı için Çankaya İlçesi'ndeki kiracı Hh sayısı 85 169 Hh'dir.

Kiralar : Çankaya İlçesi için ortalama aylık net konut kirası 35 milyon TL olarak alınmıştır⁴.

Yıllık hareketlilik : Kiracı Hh'lerinin büyük bir kısmı aynı konutta bir yıldan fazla oturmamaktadır. İlçede bir yıllık dönem içinde yer değiştiren Hh sayısı 36 870'tir⁵.

Konut Bulmada Aracı Kurumlardan (Emlakçılardan) Yararlanma Oranı: Çankaya'da 1997 yılında emlakçıya başvurmak yoluyla konut bulmuş Hh sayısı 25 814'tür⁶. Bu durumda Çankaya'da:

TOPLAM Hh SAYISI	187 598	% 100	%220.3	%508.7
KIRACI Hh SAYISI	85169	% 45.4	%100	%235.5
YER DEĞİŞTİREN KIRACI Hh SAYISI	36 878	% 19.7	%42.5	% 1 0 0
EMLAKÇIYA BAŞVURAN KIRACI Hh SAYISI	25 814	% 13.8	%30.3	% 7 0

Aracı kurumlara yapılan ödemeler: Aracı kurumlar, hizmetleri karşılığında kiracıdan yıllık brüt kira bedeli üzerinden %10 komisyon artı KDV alınmaktadır. Kiraya veren taraftan ise ücret talep edilmemektedir⁷.

Kiralama hizmetlerinin toplam ederi : İlçede ortalama kiranın 35 Milyon TL lira olduğu varsayımı ile, emlak ofislerinde yalnızca konut kiralama işlemlerinden elde edilen gelir, (Nisan 1997 değerleriyle) yılda 903.4 milyar TL düzeyindedir⁸.

Aracı kurumların özellikleri: Yapılan incelemede Ankara'da bilgi sistemlerini kullanan ve çok sayıda temsilcileri ile yaygın hizmet veren üç emlak ofisi olduğu saptanmıştır. Bu emlakçılar emlak bilgi bankası oluşturmak suretiyle ciddi ve örgütlü hizmetler sunmaktadır⁹.

Şubeleri Sayılan Emlak Ofisleri	Ankara'da	Çankaya'da
Firma A	39	30
Firma B	20	16
Firma C	9	7

KİRALIK STOKA İLİŞKİN BELEDİYE BİLGİ İŞLETMECİLİĞİ MODELİ

Bir bilgi işletmeciliği modeli, öncelikle oluşturulacak 'veri tabanları'nın ve ilişkilerinin tasarlanmasını gerektirir. Bilgi tabanlarındaki hacim ve işlem özelliklerine göre teknik donanım, örgütlenme ve personel gereksinimleri tanımlanabilecektir.

Veri Tabanlarının Tanımlanması ve İlişkilendirilmesi

Kiralık stoka ilişkin bilgi işletmeciliği için en az beş ayrı veri tabanının kullanılması gerekli görülmektedir.

Ev Sahipleri Veri Tabanı (VT1): Ev sahiplerinin başvuru formu ile ilettikleri veriler ve rayiç kira bedelleri, Veri Tabanı-1 (VT₁) oluşturmak üzere bilgisayar ortamına aktarılır. Bu veri tabanı, hem kiralık konuta ait temel ve ayrıntılı bilgileri, hem de kiralama koşullarını içerir:

Başvuru no	Telefon no	Adres	İsim	Tarih	Semt	Konum	Peşin Ödeme	Mevcut Kullanım
								Boş, Kirada, Kendi oturuyor

Oda sayısı	Yüzölçümü m ²	Kira Konut yaşı	Isıtma	Kat-Cephe	Plan tipolojisi	Yönelim	Banyo
							Sayı, Yüzölçümü, Özellikleri

Mutfak	Salon	Oda 1	Oda 2
Yüzölçümü, Özellikleri	Yüzölçümü, Özellikleri	Yüzölçümü, Özellikleri	Yüzölçümü, Özellikleri

Oda 3	Oda 4	Diğer Odalar	Mobilyalı	Özel koşullar
Yüzölçümü, Özellikleri	Yüzölçümü, Özellikleri			

VT₁ konut kiralama sürecindeki sorgulamalarda kullanılan 46 değişkenli aktif bir veri tabanıdır. Bu bilgiler kullanılarak kiralık konut stokuna yönelik bir veri tabanı arşivi oluşturulur. Ayrıca, VT₁'de bulunan bilgiler, kira sözleşmesi imzalandıktan sonra bu veri tabanından düşülerek kiracı takip amaçlı veri tabanına aktarılır. Kiralık konutlara ait ayrıntılı olarak derlenen bu bilgiler, kiralık konut arayanların konutu görme aşamasından önce uygun seçenekleri değerlendirmelerine yardımcı olacaktır. Kiracılar uygun seçenekler arasında ön elemeler yapma şansına sahip olacakları gibi, zaman kazanacaklardır.

Kiracıların Bilgi Verdikleri Veri Tabanı (VT2): Kiracılar da ev sahipleri gibi, Belediye Halkla İlişkiler grubuna başvurarak 'kiracı başvuru formu'nu doldurur ve bu bilgiler teknik grup tarafından Veri Tabanı-2 oluşturmak üzere bilgisayara girilir. VT₂ konut kiralama süresince kullanılan 17 değişkenli aktif bir veri tabanıdır. Bu bilgiler yardımıyla, kiracı Hh sosyo-ekonomik özelliklerini içeren bir veri tabanı arşivi oluşturulur. Taraflar anlaşıp kira sözleşmesi imzalandıktan sonra, bu veri tabanındaki bilgiler de düşülerek kiracı takip amaçlı veri tabanında kullanılır. Bu veri tabanı, hem aranılan konutta bulunması gereken özellikleri ve kiralama koşullarını, hem de kiracıya ait bilgileri (sosyo-ekonomik durum) içerir. Ev sahiplerinde olduğu gibi, kiracıları da sistemde tanımlayabilmek için başvuru numaraları verilir.

Başvuru no	Tarih	İsim	Telefon no	Meslek	Verilebilecek kira	Oda sayısı	İstenen semt	Isıtma
------------	-------	------	------------	--------	--------------------	------------	--------------	--------

Peşin Ödeme	Kefil	Önceki Adres	Ev sahibi Adı, Telefon no	Medeni hal	Çocuk sayısı	Konut sahibi olma girişimi
-------------	-------	--------------	---------------------------	------------	--------------	----------------------------

Kiracı Takip Amaçlı Veri Tabanı (VT3): Bu veri tabanının oluşturulmasındaki amaç, sözleşme süresince kiracıları izleyebilmek, sözleşmeye uyup uymadıklarını takip edebilmektir. Bu nedenle, konutun mevcut fiziksel durumu ve kullanım özelliklerine ait bilgiler Veri Tabanı-1'den edinilir. Kira, peşin ödemeler ve özel koşullar hakkında bilgi ise, kira sözleşmesinden alınarak bu veri tabanına işlenir. Sözleşme süresince ev sahibi ile iletişim kurabilmek ve sözleşme bitiminde yeniden temasa geçebilmek amacıyla ev sahibinin adı, adresi ve telefonu VT₁'den VT₃'e aktarılır. Kiracıya ait bilgiler ise VT₂'den elde edilerek konut kiralama süresince kiracının takibi gerçekleştirilir. Bu veri tabanı 17 değişkenden oluşan aktif bir veri tabanıdır. Kiralık konut stokunun kullanım eğilimlerinin belirlenmesinde ve kiralık konutların talep sunum ilişkisinin incelenmesinde kullanılabilecek veriler elde edilir. Analizler dönemlik raporlar şeklinde hazırlanır. Bu raporlardan semtlere göre konutların ortalama kiralari ve kira artış oranları belirlenir.

Başvuru no	Sözleşme Tarihi	Kiracı Meslek	Kira	Medeni hal	Çocuk sayısı	Kefil	Özel koşullar
------------	-----------------	---------------	------	------------	--------------	-------	---------------

Ev sahibi	Kiracı	Kiralık konutun semti	Peşin ödeme	Oda sayısı	Yüzölçüm m2
İsim, Telefon no, Adres	İsim, Telefon no, Adres				

Konut yaşı	Banyo	Mutfak	Salon	Odalar	Mobilya
					Yerli Hareketli

VERİ TABANLARININ (VT₁₋₅) İLİŞKİLENDİRİLMESİ

Kiralık Konut Stoku Arşiv Veri Tabanı (VT₄): Bu veri tabanının oluşturulmasındaki amaç, kiralık konut stokuna ait bilgilerin derlenmesidir. Veri Tabanı-1'de bulunan kiralık konut stok bilgileri bu veri tabanına aktarılır. VT₄, 21 kolondan oluşan kalıcı bir veri tabanıdır.

Kiracı Hh Arşiv Veri Tabanı (VT₅): Bu veri tabanı hem kiracıların sosyo-ekonomik koşullarıyla konut kiralama koşullarının karşılaştırılması hem de mekansal ve sosyal hareketliliklerinin belirlenmesi amacıyla oluşturulmuştur. Kiracılara yönelik ayrıntılı bilgiler (sosyo-ekonomik) Veri Tabanı-2'den sağlanırken, kiralama koşullarına yönelik bilgiler ise kira sözleşmesinden elde edilmektedir. VT₅, 17 kolondan oluşan kalıcı bir veri tabanıdır.

Modelin İşleyişi

Sistemin işleyişi (gerçekte daha karmaşık olsa da), şu aşamalar ile özetlenebilir;

- 1 Ev sahipleri ve kiracılar konutu kiralamak; kiracılar kiralık konut bulmak için belediye kiralık konut bilgi bankasına başvurur ve form doldurur.
- 2 Ev sahibi başvuru formu, ekspertiz grubunun incelemesinden sonra geçerlik kazanır. Ekspertiz grubu yerinde inceleme ve değerlendirme yaptıktan (rayiç bedeli tespit ettikten) sonra kiralayan ile tekrar görüşür.
- 3 Kira değeri üzerinde ev sahipleri ve ekspertiz grubu arasında görüş birliği olursa kiraya veren başvuru formu veri tabanına işlenir.
- 4 Kiracı başvuru formu veri tabanına girilir. Yapılan sorgulamada birbirine uygun seçenekler ortaya çıkarsa doğrudan 6. basamağa geçilir.
- 5 Başvuru sırasında uygun seçenekler bulunamazsa başvuru, sisteme daha sonra girebilecek alternatiflerle karşılaştırılmak üzere takibe alınır; uygun bir başvuru olduğunda kiracıya bildirilir.

6 Kiracı, alternatifler arasında uygun bulduğu konutları Halkla İlişkiler elemanlarından biri eşliğinde görür; olumlu ise ev sahibi ile buluşturulur. Gelişkin bir bilgi bankasında plan ve fotoğraf gibi görsel belgeler de bulursa, yer görme işleminden vazgeçme olasılığı yoktur.

7 Taraflar anlaştıkları takdirde sözleşme Belediye avukatlarıncı hazırlanır ve taraflar tarafından imzalanır.

8 Sözleşme koşulları, kiracı takibi veri tabanına işlenmek üzere teknik gruba gider.

9 Birim Yöneticisi, kiralık stok kullanımının ve eğilimlerinin belirlenmesine yönelik değerlendirmeler yapar.

10 Halkla İlişkiler Birimi yerleştirilen kiracıların takibini yapar; taraflar arasında bir anlaşmazlık ya da sorun çıktığında anlaşmalı avukatlar, Halkla İlişkiler Birimi'nin uyarısıyla devreye girer.

11 Evsahibi ve kiracı sözleşme süresi dolmadan 30 gün önce halkla ilişkiler tarafından aranır ve sözleşmenin devam edip etmeyeceği konusunda bilgi alınır; taraflar ilişkiyi sürdürmek isterlerse sözleşme aynı koşullarla uzatılır.

12 Taraflar sözleşmeyi uzatmak istemezlerse, sistemde kalıp kalmayacakları belirlenir.

13 Kiracılar sisteme yeniden katılıp başka bir konut kiralamak istiyorlarsa, aynı başvuru numarası ile birinci basamaktan sisteme yeniden girerler.

14 Ev sahipleri evlerini kiralamak için yeniden sisteme katılmak istediklerinde, onların adına bilgisayarda kayıtlı olan bilgiler, kiracı takip amaçlı veri tabanından (VT₃), ev sahiplerinin bilgi verdikleri veri tabanına aynı başvuru numarası ile aktarılır.

15 Ancak bu bilgiler ekspertiz grubu ile kiralayanlar anlaşıcaya kadar kiralama sorgulamalarının dışında tutulur. Anlaşma sağlanıp uygun kira bedeli belirlendikten sonra, kiralayana ait bu veriler aktif olarak sistem içindeki döngüye katılır.

16 Taraflar, sistemden ayrılmak istediklerinde çıkış formu doldururlar. Aynı kişiler zaman içinde yeniden sisteme katılmak isterlerse aynı başvuru numarası kullanılır.

Gerekli İletişim ve Bilgi İşlem Donanımı: Bu sistemin kurulması için ana bilgisayar dahil iletişim donanımlı 5 bilgisayar yeterli olacaktır. Uygun bir veri tabanı işletim ve ağ işletim yazılımları ile sistemin işleyişi sağlanabilecektir. Önerilen donanım ve yazılımlar aşağıdaki tabloda görülmektedir.

Donanım				
Server	1 Adet	Pentium 200	64MB	3GB
Bilgisayar	4 Adet	Pentium 133	16MB	1.2MB
Fax-modem	1 Adet			
Ethernet Kart	4 Adet			
Yazıcı	1 Adet	Desk Jet 820 HP		
Veri Tabanı İşletim Yazılımı		Oracle 7.1		
Ağ İşletim Sistemi		Novell 4.11		

Gerekli Personel ve Görev Dağılımı : Bu işletme, Ankara Çankaya İlçesi ölçeğindeki bir iş hacmi için sekiz kişilik bir çekirdek ekip ile kurulabilir. Yönetici, işletmeci ya da işletme konusunda deneyimli şehir plancısı ya da mimar olmalıdır. Yönetici, aşağıda belirtilen görevleri yerine getirir:

- 1 Birimlerarası koordinasyonu sağlamak,
- 2 Sistemin işleyişinde çıkabilecek sorunları çözmek,
- 3 Kiralık konut sunumunda arz talep ilişkisini, kira artış oranlarını ve stok kullanım eğilimlerini (stok verimliliğini) değerlendirmek ve dönemlik (6 aylık) raporlar hazırlamak,
- 4 Sistemin tanıtımına yönelik çalışmalar yapmak.

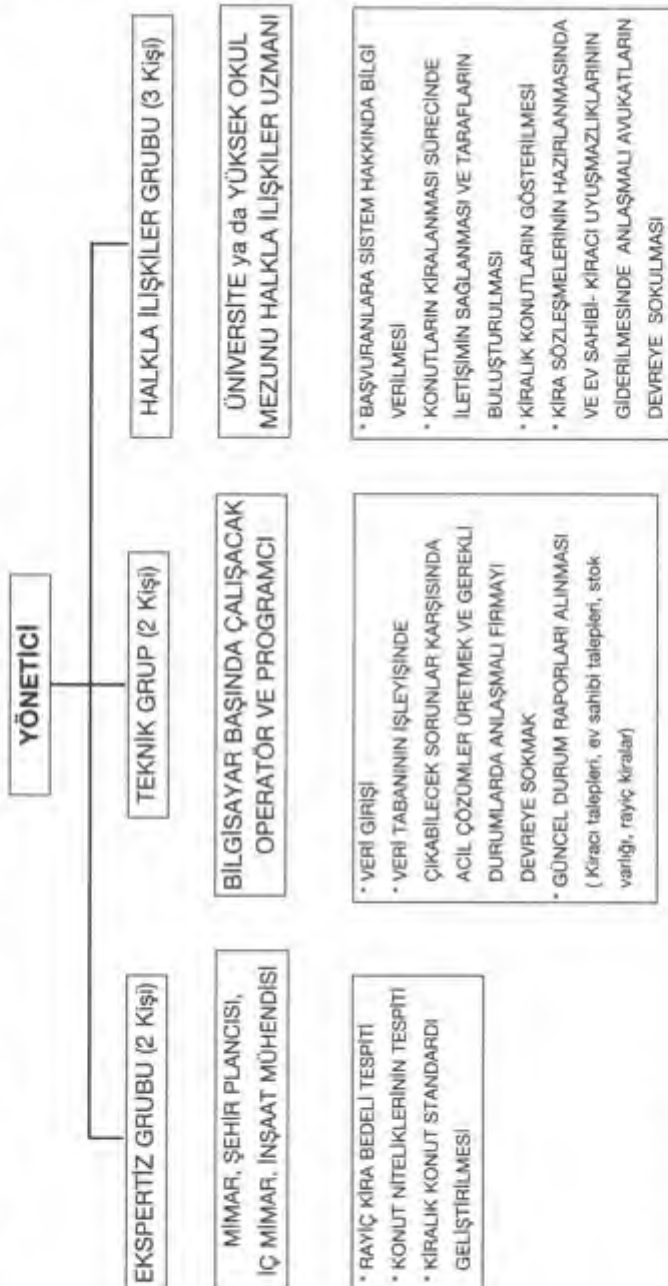
Maliyetler

Sistemin, yatırım ve işletme maliyetlerini donanım-yazılım, personel ve diğer giderler olmak üzere ayrıştırmak olanaklıdır:

ÖN YATIRIM	
Donanım+yazılım	1.96 milyar TL
Programlama	0.14 milyar TL
Oto alımı	1.50 milyar TL
İŞLETME	
Personel	6.72 milyar TL/yıl
Bakım-onarım	0.50 milyar TL/yıl
TOPLAM	10.82 milyar TL

Diğer personelin görevleri aşağıdaki şemada özetlenmiştir:

YEREL YÖNETİMLER KIRALIK STOK BİLGİ İŞLETMECİLİĞİ PERSONEL GÖREV VE DAĞILIMI

OLABİLİRLİK ANALİZİ

Toplumsal ve Siyasal Olabilirlik

Sistem olabildiği öncelikle tarafların bu tür bir işleyişten yararlanabilmelerinin sağlanmasına, hem kiracı hem ev sahibi Hh'ları açısından sistemin yeterince çekici olmasına bağlıdır. Kiracılar için sistemin ne ölçüde çekici olduğunu sınamak için piyasa verileri kullanılabilir. Aşağıda görüldüğü gibi, bugün piyasada etkin talep belirten kiracı Hh'larına piyasa fiyatlarından %50 daha düşük ücretle Belediye tarafından bu hizmet sunulsa, mevcut talebin %2.5'luk bir pazar payının bile Belediye'nin tüm maliyetlerini karşılayabileceğini ortaya koymaktadır. O halde, sistemin kiracı Hh'ları tarafından yetersiz talep yapılması nedeniyle işlerlik kazanamaması çok küçük bir olasılıktır. Buna karşılık, bu ev sahiplerinin sisteme katılmalarını özendirme önlemleri, sistemin geliştirilmesinde daha yaşamsal görülmelidir. Gerçi, konutunu kiralayan ev sahiplerinin %2.5'unun sisteme çekilmesi işlerlik kazanmakta yeterli olmaktadır; ancak konut piyasalarında yerel yönetimlerin yönlendirici etkilerinin artırılabilmesi için ev sahiplerinin sisteme katılma isteklerini çoğaltmak, giderek bu eğilimi yarışma konusuna dönüştürebilmek gerekir. Yönetimin ev sahiplerine verebileceği başlıca destekler şunlar olabilir:

- kiralanan taşınmazın boş kalma süresinin kısaltılması güvencesi
- kiralama işlemlerinin hazırlanması sırasında ve sonrasında tüm yasal hakların düşük tarifelerle ya da ücretsiz korunması güvencesi
- taşınmazın tamir, boya badana, temizlik gibi kiralınmaya hazırlanma işlemlerinin düşük tarifelerle (ya da ücretsiz) yapılması güvencesi
- taşınmaza ilişkin emlak ve temizlik vergilerinin ödenmesinde kolaylıklar sağlanması güvencesi
- gerekli yasal düzenleme sağlandığı takdirde, indirimli emlak tarifelerinin uygulanması.

Ev sahiplerinin sisteme katılmaktan kaçınmalarında rol oynayabilecek bir etkenin, günümüzde gelir vergisi açısından kira gelirlerinin düşük düzeylerde beyan edildiği, bu sistemde ise kira gelirlerinin tamamının yerel yönetimlerce bilinmekte oluşu nedeniyle, 'afişe' olma ve kayba uğrama endişeleri olacağı ileri sürülebilir. Ancak gelir vergisi merkezi yönetimce izlenen bir sorumluluktur. Yerel yönetimlerin bu sistemin işletilmesinde konumu, (emlak ofisleri gibi) bir üçüncü taraf olmaktadır. Öte yandan, Türkiye'de taşınmaz vergilemeleri konusu kapsamlı bir reform beklemektedir. Bu girişimde, konut gelirlerini vergilemek yerine, emlak (bina, arsa, arazi) vergilerinin artan oranlarda (müterakkî) kesintilendirme özelliklerinin güçlendirilmesi de gündeme gelmektedir. Taşınmaz mülkiyet kayıtlarının otomasyonu ile yakın gelecekte bu girişimlerin daha gerçekçi uygulamalar oluşturacağı, teknolojinin getirdiği kolaylıkların bu önlemlerin alınmasına ivme vereceği ve bu alanda vergi kaçaklarının giderek kaybolacağını düşünmek hayalcilik değildir. Bu tür değişimler, yerel yönetimleri özellikle güçlendirecektir. Yönetimlerin bu konuda yetkili kılınması ise, denetimi daha da kusursuzlaştıracaktır. Burada önerilen kiralık stok veri tabanı işletme sisteminin kendisi de vergi kaçaklarının azaltılmasına katkılarda bulunacaktır.

Sistemin işleyişinden etkileneyeceği ve ilk aşamada (küçük olasılıkla da olsa) sisteme karşı çıkabileceği düşünülebilen taraflar emlakçılar, avukatlar, küçük ilan hizmeti verenlerdir. Oysa söz konusu modelin, bu tarafları karşısına almasına gerek yoktur. Önce, emlakçılar açısından söz konusu pazar payı kaybı küçük oranlardadır (%2.5-%20). Ayrıca yerel yönetimin vereceği hizmetin, mevcut piyasa talebinden pay kapmak kadar, yeni talepler yaratacağı gözden kaçırılmamalıdır. İkinci olarak, sistemin piyasada taşınmaz ilişkilerinde toplumsal uzlaşmazlıkları azaltması nedeniyle serbest hukukçu ve avukatlar için kayıplara yol açacağı görüşüne karşı, toplumsal başka kazanımlar olduğu ve yerel yönetimlerce daha örgütlü biçimlerde ve sürekli olarak bu meslek sahiplerinden yararlanılmak üzere uzman danışmanlar tutulabileceği, dolayısıyla kayba yol açılmayacağı belirlenmelidir. Aynı tartışma küçük ilan hizmeti veren taraflara karşı da yapılabilmektedir.

Yerel yönetimlerin anlatılan türde bir sistem kurması ve işletmeye geçme kararı, her şeyden önce bu konuda 'yeni bir hizmet' söylemini geliştirmeyi ve kamuoyu oluşturma girişimi ve siyasal bir etkinlik içinde olmayı gerektirir. Bu nedenle, modelin benimsenmesi için en uygun ve

başarı sağlayacak duyurma ortam ve biçimi, doğrudan seçim kampanyaları olmalıdır; bu da kendi içinde bir projelendirme çalışması demektir.

Finansal Olabilirlik

Yerel Yönetim açısından projenin uygulanmasında farklı biçimler (opsiyonlar) söz konusudur. Kimi büyük belediyeler projeyi yalnızca bir Halkla İlişkiler etkinliği olarak değerlendirip Hh'larından ücret almaksızın mevcut donanım ve personeli ile uygulamaya geçebileceği gibi, sistemin ve birimin ayrıca kurulması için gereken tüm yatırımları yaparak kiralık konut piyasalarını düzenleme hedefini ön plana alan bir yönetimin, hizmetin piyasa fiyatını düşürmek üzere bir uygulama sürdüreceği de düşünülebilir. Burada hizmetin rayiç değerinin %50 düşürülmek istendiği varsayımı ile her iki olasılık da Çankaya örneği için gözden geçirilmektedir.

Hizmetin piyasa rayiçlerinin %50 altında bir ücretlendirme ile verilmesi durumunda da sunulabilecek farklı sorular ve doğrulanabilecek alt hedefler söz konusudur. Burada ilkin, sistemin kendini, giderlerinin bir yılda karşılanması için gerekli pazar payının ne olduğu; ikinci olarak ise, teknolojik gereksinimlerin belirlenmesiyle yapılan yatırımın tam randımanlı kullanılması için hangi pazar payı oranına erişilmesi gerektiği belirlenmiştir. Dahası, hizmetin, piyasa fiyatlarının yarısı düzeyinde verilmesi durumunda bile, küçümsenmeyecek bir karlılık ve 'artık' belirmektedir. Bu 'artık' yine yönetimin tercih ettiği bir strateji doğrultusunda kullanılabilir. Söz konusu etkinliği temelde bir sosyal proje olarak gören yönetimler, elde edilen 'artık'ın tamamını, düşük gelirli kiracılara ücretsiz hizmet vermede tüketebileceği gibi, piyasa üzerinde etkin ve egemen olmak isteyen bir yönetim tarafından ise, bu 'artık' daha fazla ev sahibini sisteme çekmek ve piyasadan daha büyük pay almak için kullanılabilir.

Aşağıda, burada izlenen finansman ve geçerlilik analizinin seçenek ve aşamaları özetlenmiştir:

1. SEÇENEK: Belediye'nin taraflardan hiç bir ücret talep etmeden kamu yaranna bu işletmeyi finanse etmesidir. Bu seçeneğin Belediye'ye maliyeti, mevcut personel ve donanımın kullanılması halinde 2.5 milyar TL; bu hizmet birimini yeniden kurmak durumunda ise, 3.6 milyar TL yatırım ve 7.2 milyar TL işletme gideri ile belirlenmektedir. Yıllık 7.2 milyar TL harcama ile yönetim, ücretsiz olarak tüm Hh'larının (kiracı ve ev sahibi olmak üzere) % 6.14'üne, yer değiştiren kiracı Hh'larının ise %15.62'sine hizmet verebilecektir.

2. SEÇENEK: Belediye'nin giderleri karşılamak amacıyla kiracılardan rayiç bedelin yarısı düzeyinde ücret alması durumunda, mevcut piyasadan önemli bir pay alabileceği gibi, fiyatları yüksek bulmaları nedeniyle bu piyasaya katılmaktan kaçınan bir takım Hh'larının da bu hizmetten yararlanmak isteyeceği ve böylece talep artışı meydana geleceği öngörülmektedir.

2A. Sistemin Kendini Bir Yılda Amorti Edebilmesi İçin Gerekli Pazar Payının Hesaplanması

Sistemin bir yıllık toplam yatırım ve işletme giderleri daha önce belirlenmiş olan ortalama aylık kira değerine bölündüğünde, sistemin masraflarını karşılaması için yeterli olan başvuru (sonuçlandırılmış) sayısı yılda 614 olarak bulunmuştur. Bu emlakçıya başvuran kiracı Hh'larının %2.3'ü demektir.

2B.Yapılan Yatırımın Tam Kapasite ile Kullanılması Alternatifi

Sistemdeki tüm elemanlar tam kapasite çalıştığı takdirde ek bir yatırım gerekmeden saatte 3 başvuruya cevap verilebilecektir. Bu Belediye'nin mevcut pazardan %22.4 'lük bir paya hizmet vermesi demektir. Buna göre sistemin cirosu yılda 100.80 milyar TL olurken, maliyetler düşüldükten sonra 89.98 milyar TL 'artık' ya da kar elde edilecektir. Bu 'artık'ın değerlendirilmesinde ise yine değişik stratejiler söz konusudur:

Birinci Strateji: elde edilen 'artık'ın karşılıksız olarak sosyal hizmet amaçlı kullanılması

Bu yaklaşımda yönetim, düşük gelirli kiracı hanehalklarına ücretsiz olarak kiralık konut bulma hizmetleri ve taşınma hizmetleri; bu Hh'larına rayiç değerler altında kiraya veren ev sahiplerine ise, yasal güvenceler yanı sıra, boya badana hizmetleri, ilan verme, bir aydan fazla boş tutmama güvenceleri verebilecektir. Bu yaklaşım, düşük gelirli diğer Hh'larından alınan ücretlerle desteklemesi (çapraz finansmanı) demektir.

Düşük gelirli kiracı Hh başına 100 milyon TL harcadığında, 89.98 milyar olan 'artık' ile 890 kiracı Hh'ına boya badana, taşınma, kiralık konut bulma hizmetleri ücretsiz olarak sağlanabilecektir. Böylece gerçekleştirilen çapraz finansman sonucunda hizmet verilen Hh'larının %15'ine tam destek verilmiş olacaktır. Bu durumda hizmet verilen Hh oranı %30'lara çıkmış olacaktır.

İkinci Strateji: elde edilen artık'ın pazar payının genişletilmesinde kullanılması

Yerel yönetimin piyasalardaki düzenleyici rolünü etkinleştirmek üzere daha büyük bir pazar payını ele geçirmek istemesi durumunda, bu artığı özellikle ev sahiplerini sisteme çekebilmek amacıyla kullanması olanaklıdır. Kiracılara ise, taşınma kolaylıkları sağlanabilir. Her iki tarafa da yasal haklarının korunmasında güvenceler verilmesi, anlaşmazlık durumlarında avukatlık hizmeti sunulması olanaklıdır.

Başabaş (Break Even) Analizi

Sistemin kendi kendini ve aynı zamanda ek hizmetleri finanse etmesi seçeneği ayrıntılı bir şekilde incelendiğinde, kümülatif gelirlerin on birinci ayın sonunda kümülatif giderlerin üzerine çıkacağı görülmüştür.

İşletme giderleri

Personel Giderleri	: 0.560 milyar TL/ay
Avukatlık Hizmetleri	: 0.125 milyar TL/ay
Boya-badana giderlerine katkı	: 6.140 milyar TL/ay
Taşınma giderlerine katkı	: 1.200 milyar TL/ay
TOPLAM GİDER	: 8. 020 milyar TL/ay
Yatırım maliyeti	: 4.100 milyar TL/ay
Bakım-işletme maliyeti	: 0.500 milyar TL/ay
Gelir Kalemi	: 8.400 milyar/ay

SONUÇLAR

Sistemin Taraflara Katkıları

Kiracılar:

- Kiracılar kendilerine uygun olan konut seçeneklerine daha kısa sürede ulaşabileceklerdir.
- Konut kiralama aşamasındaki yasal süreç ve düzenlemelerin Belediye denetimi altında gerçekleşmesinden dolayı, bu işlemler kolaylaşacak ve daha güvenilir bir ortamda oluşacaktır.
- Kiracıların kira giderlerinde piyasaya göre azalmalar, giderek güçlenen bir özellik olacaktır.
- Kiracılar için yer bulmanın pahası piyasa maliyetlerine göre azaltılmış olacak, kimi durumlarda taşınma maliyetlerinde de indirimler sağlanacaktır.

Ev Sahipleri:

- Konutlarını kamu güvencesi altında kiraya vermekle kiralarn enflasyon karşısında aşırı aşınmasının önlenmesi, zamanında ödenmesi, konutlara hasar verilmemesi, sözleşme koşullarına birebir uyulması gibi konular yönetimin takip ve güvencesinde olacaktır.
- Kira sözleşmelerinin uzmanların denetiminde yapılması, ev sahiplerinin olası mağduriyetlerini önleyecektir.
- Konutların kiralanmak üzere hazırlanması, tamirat, boya badana işlerinin düşük maliyetlerle yapılması işlerinin yönetimce üstlenilmesi ile ev sahiplerine zaman, maliyet, kalite destekleri verilecektir.
- Konutların boş kalma süreleri kısaltılarak daha erken kiraya verilmesi sağlanacaktır.

Belediyeler:

- Belediyeler için bu sistem, aşırı bir maliyet getirmeksizin verilebilecek yaygın bir kamu hizmetidir. Bu sistem, yönetimlerin siyasal etkinliklerini artıracaktır.
- Halka yakın bir örgütlenme ve işleyiş ile verimli bir hizmet sunularak halkla ilişkiler güçlendirilecektir.
- Bunun sonucunda Belediye'yi destekleyen bir kent kamuoyu oluşacaktır.
- Kiralık konut stoku ve kiracı Hh'larına ait veri tabanlarının oluşturulması, yönetime konut piyasasını yakından izleme olanağı sağlayacak; bu bilgilere planlama, vergileme, değer belirleme, kamulaştırma vb. işlerinde de başvurma olanağı doğacaktır.

Genel Toplumsal Katkıları:

Önerilen modelin, yalnızca yakın ilgili taraflara değil, geniş kesimlere, ekonomiye ve toplumsal yaşama çok yönlü katkıları olacağı öngörülmektedir.

1. Enflasyonu Frenleme İşlevi:

Yerel yönetim girişimlerinin, konutların boş kalma sürelerini kısaltması, konut sahipleri ve kiracılar için seçenekleri artırması, taşınmaz giderlerinin her iki taraf için azaltılması, tarafları düşük kira düzeylerinde anlaşmaya özendirilmesi, uzun dönemde yarınmacı bir ortamın daha az kusurlu bir işleyişe kavuşturulmasına ve kiralarn stabilizasyonuna ve görell olarak geriletilmesine yol açacaktır.

2. İş Alanlarını Genişletme İşlevi:

Sistem işleyiş paralelinde, değişik alanlarda örgütlenme düzeyi geliştirilecek ve hizmet hacmi genişletilmiş olacaktır. Taşınmaz tamir ve bakım, taşımacılık, banka hizmetleri, bilgi işlem, hukuk, sigorta, büro destek hizmetleri vb. alanlarda piyasa etkinliği yükselecektir.

3. Toplumsal Uyumluluğu Artırma İşlevi:

Kiralık stok bilgi işletmeciliği, toplumun çok geniş kesimlerini ilgilendiren bir alanda buluşturucu, uzlaştırıcı ve güvenceler veren bir sistemin oluşturulması nedeniyle toplumsal barış ve huzura önemli katkılar sağlayacak; gerek uzlaşmazlık olasılığını en aza indirmesi, gerekse arabuluculuk ve seçenek geliştirme rollerinin katkıları ile adalet sistemi üzerinde yük hafifletici etkiler yaratacaktır.

4. Yerel Demokratik Süreçlere Katılım Bilincini Geliştirme İşlevi:

Konut kiracılığı gibi toplumun geniş kesimlerini doğrudan ilgilendiren bir alanda yerel yönetimlerin düzenleyici bir rol üstlenmesi, yerel siyasette gerçek bir paylaşım konusunun yer etmesine, tarafların yönetime katılma eğilimlerinin geliştirilmesine ve yerel demokratik süreçlerin daha yoğun ve zengin yaşanmasına yol açacaktır.

5. Verimliliği Artırma ve Toplumsal Adalet Sağlama İşlevi:

Yoğun kullanıma konu olan kaynakları daha verimli ve en kısa sürede kullanıma sokabilme etkinliği, sistemin bir ikincil dağıtım aracı olarak kamu eliyle sosyal adalet ve hizmet edebilecektir. Sistemin, vergi kaçaklarını azaltan ve daha adaletli bir vergi yükümlülüğü dağılımının oluşturulmasını destekleyen etkileri vardır.

6. İdeolojik İşlevi:

Yerel yönetimlerin bu ve benzeri uygulamaları ile, piyasa işleyişlerinin daha etkin ve verimli kılınması amacıyla "özelleştirme"lerin (deregulation) zorunlu olduğu, bu gelişmelerin yalnızca "kamu alanının" da-

raltılması ve piyasanın yaygınlaştırılması "tek yönlü" yöntemiyle gerçekleştirilebileceği görüş ve inancına karşı çıkmakta; kimi durumlarda özellikle "kamu"laştırmanın, etkinliği ve verimliliği artırmada stratejik rol oynayabileceğine ilişkin bir örnek verilmektedir.

7. Bilgi Toplumu Oluşturma İşlevi:

Kiracılık ilişkileri toplumun her kesimini ilgilendirmekte ve her özellikte Hh'larını içermektedir. Yeni teknolojilerin yönetimlerce halka yakın hizmet birimlerinde kullanılması, bilgi sistemlerinin toplum tarafından benimsenmesi ve yaygınlaşmasına katkılar sağlayacaktır. Sistemin ileride, ulusal ve uluslararası daha geniş bilgi ağlarına (örneğin, www.rentnet) eklenilerek hizmet biçiminde de farklılaşabileceği gibi, toplumun farklı kurumlaşmalarıyla da (örneğin, taşınmaz sigorta sistemi, vergi sistemi vb.) bağdaştırılabileceği öngörülmektedir. ●

NOTLAR

1 Bu yazı, ODTÜ Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Yüksek Lisans Programı kapsamında Doç. Dr. Murat Balamir yönetimindeki 1997 CP502 Şehir Planlama Stüdyosu'nun "Bilgi Toplumu ve Kentsel Değişimler" genel başlığı altında geliştirilen çalışmalardan ve sekiz ayrı projeden birini özetlemektedir. Ayşegül Öztas Emür ve Medine Tuna'nın Yüksek Lisans öğrencileri olarak katıldıkları bu stüdyo çalışmasında, daha önce Balamir (1993) tarafından yapılan bir öneri, Ankara Çankaya Belediyesi örnek alanında projelendirilerek sınanmıştır.

2 Belediye'nin konuta ilişkin görevleri 1580 sayılı yasanın 15. maddesinde sıralanmaktadır; inşaat yapmak ve arazi olarak planlayıp satmak yansıra, yerel yönetimlerin "lakirler için yatırımları yapmak ve idare etmek" görevleri de vardır.

3 Çok sayıda gecekondü sahibi hanehalkı ile Belediye'nin doğrudan ilişkiler yürüttüğü Ankara Dikmen Vadisi Projesi'nin, bu tür çalışmalara bir örnek oluşturduğu düşünülebilir. Ancak hanehalkları ile ilişkiler yine yalnızca üretim amaçlı, bir yere özgü, ve yalnızca belirli bir süre içindir. Burada önerilen kiralık stoka ilişkin bilgi işletmeciliği yaklaşımı ise genel, her yerde ve sürekli olma özelliklerine sahiptir.

4 Yöntemin sadeleştirilmesi amacıyla ilçe bütünü için bir ortalama değer kullanılmıştır. Ortalama kira belirlenirken emlakçılardan alınan bilgiler doğrultusunda bir değerlendirme yapılmıştır. 1997 Nisan ayı itibarıyla semtler bazında yapılan ve 3 oda bir salon ve 100 m² büyüklüğündeki dairelerin kiralarnı baz alan bir çalışmadan yararlanılmış, semtlerin eski ya da yeni yapılaşmış olması göz önünde bulundurularak eski ve yeni dairelerin ağırlıklı ortalaması hesaplanmıştır. Bu değişkenin daha inceltilmiş bir hesaplama yöntemi ile gerçeğe yaklaştırılması olanaklıdır.

5 Yıllık hareketliliğin hesaplanabilmesi için, farklı sürelerde yer değiştiren kiracı Hh oranları için 1984 yılında Ankara apartman stoğu üzerinde yapılan geniş ölçekli görgül araştırmalarda saptanan kiracı Hh'larının konutta oturma sürelerine göre dağılımları esas alınmıştır (Balamir, 1992). Her bir oturma süresine karşılık gelen oran, o süreye bölünerek her bir dilim için, bir yıl içinde yer değiştiren kiracı Hh oranı bulunmuştur. Bu oranlar 1990 yılında Çankaya ilçesinde ikamet eden kiracı Hh sayısı ile çarpılarak 1990 yılı içinde yer değiştiren kiracı Hh sayısı hesaplanmıştır. Bu sayı toplam kiracı Hh sayısına (Çankaya 1990) bölündüğünde ise, bir yılda yer değiştiren kiracı Hh oranı (turnover rate) 0.433 olarak bulunmuştur. Bu oranın kısa dönemde değişmeyeceği varsayımıyla, 1997 kiracı Hh sayısı sürelerle dağıtılmış ve 1997 yılında yer değiştiren toplam kiracı Hh sayısının 36 878 düzeyinde olduğu görülmüştür.

6 Emlakçılara başvuran kiracı Hh oranı, emlakçılardan edinilen 1996 yılına ait bilgiler ışığında %70'tir.

7 Brüt kira, net kira değerinin 0.768'e bölünmesiyle hesaplanmaktadır.

8 Çankaya ilçesinde emlakçılara gelir olarak aktarılan bu parasal hacmi, farklı ölçütlerle kavramaya çalışsak: izafi olarak bu değer her kiracı Hh tarafından ödenseydi: 10.6 milyon TL/yıl/Hh; izafi olarak bu değer tüm kiracı Hh tarafından ödenseydi: 4.8 milyon TL/yıl/Hh; izafi olarak bu değer ilçede yaşayan her bir kişi tarafından ödenseydi: 1.3 milyon TL/yıl/kişi tutarında bir aktarımın söz konusu olduğu bulunmaktadır.

9 Görüldüğü gibi temsilciliğin büyük bir çoğunluğu (%80) Çankaya ilçesinde yer almaktadır. Bu durum hem kiracı Hh'larının yoğun olarak bu bölgede bulunmasından, hem de emlakçıya gitme oranının bu ilçede yüksek olmasından kaynaklanmaktadır. Bu açıdan Belediye Kiralık Konut Bilgi Bankası'nın geçerliliğinin sınırlanmasında Çankaya ilçesi özellikler gösterir.

10 Ankara Sulh Mahkemelerinden alınan bilgilere göre, 1996 yılında kira tespit (2600), tahliye (2500), diğer (460) mahkemeye giden anlaşmazlık biçimlerinin Ankara genelindeki kiracı Hh'ları toplamındaki oranı %2 kadardır.

KAYNAKLAR

BALAMIR, M. (1992) Türkiye'de Kentleşme ve Kat Mülkiyeti, Yunus Nadi Sosyal Bilim Ödülü, yayınlanmamış araştırma raporu.

BALAMIR, M. (1993) Türkiye'de Kiracılar ve Kiralık Kesimde Politika Seçenekleri, Kiralık Konut, Konut Araştırmaları Dizisi (14) Toplu Konut İdaresi Başkanlığı, Ankara.

“Konut” a Aykırı Bir Bakış

Susanne Gysi* Margrit Hugentobler**

Çeviren: Hikmet Gökmen ***

İsviçre halkının %70'inin kiralık konutlarda yaşıyor olmasına rağmen, halk için konut hem İsviçre mimarlık okullarında hem de, İsviçre medyasında nadiren bir ana konuyu oluşturmaktadır. Bugüne kadar detaylar ve günlük yaşam koşullarını araştırmak yeteri kadar ilginç ve dikkate değer bulunmamıştır. Kentsel tasarımda ve gelişmedeki değişiklikler ile dünyadaki ve çalışma yaşamındaki farklılaşmalar; yeni konutların nerede yerleştiklerinin, neye benzemeleri gerektiğinin ve insanların nasıl yaşayacaklarının odak noktasını oluşturmakta ve belirlemektedir.

Bugün önem sıralaması, yaşanan çevre lehine değişmiştir; bunun bazı sebepleri, çalışma saatlerinin azaltılması, çalışmanın kendinin hafifletilmesi ve evdeki çeşitli aktivitelerin gelir getirebilir olmaya başlamasıdır. Ömür boyunca işte harcanan zamanın toplam miktarı oldukça azalmıştır. Eğer yaşamın büyük bir kısmı evde geçiriliyorsa, kadın ya da erkek, herkes için yaşam çevresinin özellikleri oldukça önem kazanmaktadır. Şimdi yeni niteliklere gereksinme duyulmaktadır. Geçmişte tüm nitelikler kadın merkezli iken savaş sonrası İsviçre'sinde inşaat atağı sırasında ihmal edilmiştir.

Zürih'teki İsviçre Federal Teknoloji Enstitüsü'nün "Wohnforum" daki konut araştırmalarının ana hedefi; sosyal, ekonomik ve demografik değişikliklerin, insanların yaşam çevrelerinden bekledikleri belirli nitelikleri nasıl etkilediğini göstermektir. Bu etkiyi hanehalkı kompozisyonlarının değişimi ve yaşam biçimi tercihlerinin giderek farklılaşması yaratmaktadır. Uygulamaya yönelik araştırma sonuçları, araştırmacıları, öğrencileri ve pratisyenleri alandaki değişen isteklerin doğasını tanımaya ve planlama, tasarım, yapım ile beraber yenileme ve konut birimlerinin yönetimi için sonuçlar çıkarmaya cesaretlendirmeyi amaçlar.

Avrupa ülkelerinde nüfusun çoğunluğunu kadınlar oluşturmaktadır ve dolayısıyla da konut kullanıcılarının da çoğunluğu kadındır. Genç kadınlar evlerinden genç erkeklerden daha önce ayrılmaktadırlar ve eğer evliyseler eşlerinden genellikle on yıl veya daha fazla yaşamaktadırlar. Çalışsınlar ya da çalışmasınlar, zamanlarının çoğunu, erkeklerden daha çok evde geçirmektedirler. Kullanılan çamaşırhane olanakları ve diğer ortak kullanılan mekanlar, genellikle erkek mimarlar, mülk sahipleri veya yöneticiler tarafından planlanmaktadır; hala, yeni konutlar inşa edilmesinde de yöntem budur. Onların, kadınların gereksinmelerinin tanımı, genellikle “ev kadını” basit imajı üzerine temellenmektedir. Kadının kendi yaşam mekanları ve konutların niteliği ile ilişkili olan; deneyimleri, görüşleri ve beklentileri genelde ihmal edilmektedir. Bugüne kadar konutla ilgili araştırmalar, önemli deneyimlere ışık tutabilecek derecede katkıda bulunmamıştır.

“İsviçre'deki konutlardaki kadınların görüşleri” adlı ETH (Swiss Federal Institute of Technology) finanslı çalışmanın amacı, mimarlık öğ-

rencileri ve öğretmenlerince, konut uzmanlarınca, siyasi konularla ilişkili konut ve kentsel gelişme hakkındaki kadınların ilgilerinin anlaşılmasını kolaylaştırmaktır. Belirtilen konularda, kadınların farklı konut kullanımlarında olduğu kadar, onların, yaşamın farklı dönemlerinde değişen gereksinimleri de hesaba katılmalıdır. Yapılan araştırmada üç nesil kadın -kırsal tek aile evindeki büyükanneden, banliyöde yaşayan tek anneye ve de kentte yaşamını sürdüren genç, serbest meslek sahibi tek kadına kadar- kendi yaşam koşullarını ve konut yaşam öykülerini tanımladılar. Onlar, apartman dairelerini ve evlerini karakterize eden nitelikleri ve kusurları göstererek; geçmişteki konutlarından ayrılmalarının ve taşınmalarının nedenlerini açıklayarak ve öncelikleri belirleyerek, kendi yaşantılarını tanımladılar. Onların ifadeleri fotoğraflarla ve kat planlarıyla gösterildi.

Bu araştırma, çok önemli kaygıları kapsayan, altı sonuç ve onyediyi tavsiye ile sonuçlanmıştır. Bir şey açıktır ki; geleneksel tasarım prensipleri gündemde değildir.

SONUÇLAR

1. “Aile merkezli kat planı” demode olmuştur

Apartment daireleri, birçok aile kompozisyonu içinden yalnızca biri için tasarlanmaya devam etmektedir -küçük çocuklu çekirdek aileler için.- Oysa dört ya da beş kadın çocuksuz olarak aynı evde yaşayabilirler. Çünkü, onlar ya aile öncesi veya sonrası aşamadadırlar ya da hiç çocukları yoktur. Kadınların konut yaşam öyküleri dinamik bir niteliğe sahiptir. Farklı hanehalkı kompozisyonlu çeşitli yaşam aşamaları birbirini izler. Bu değişimlerde, hem yaşamın günlük örüntüsü hem de konut gereksinimleri değişmektedir.

2. Kadının mekanla bütünleşmesi

Çocuklu veya çocuksuz olsun; kadınların dörtte üçü “sadece ev kadını” değildirler. Onlar, kazanç karşılığı iş etkinliklerine devam etmektedirler, çünkü bu onların ya kişisel tercihidir veya ekonomik gerekliliktir. Gerçekten farklı rolleri birarada oynarlar. Çevreye yerleştirilen konutlar, sosyal yaşama katılımı zorlaştırdığı kadar, laboratuvar tarzındaki mutfaklar da kadını hanehalkı üyelerinden ve ziyaretçilerden ayırmaktadır.

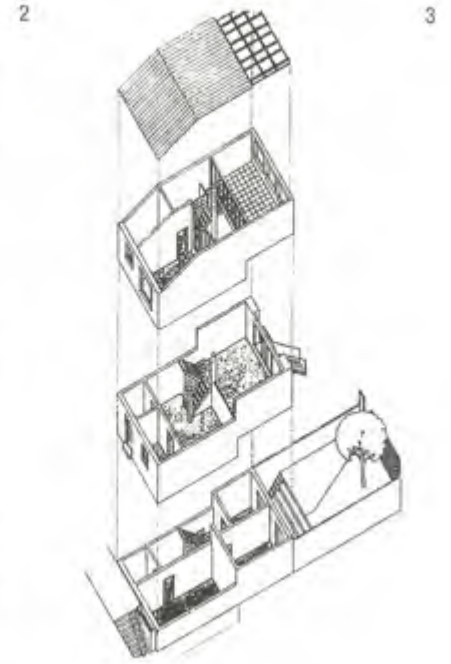
Kadınlar, evleri ile işyerleri, eğitim kurumları, alışveriş ve boş zamanı değerlendirme mekanları arasındaki mesafenin kısa olmasını yeğlemektedirler. Bu yerleşmelere ulaşılırken geçilen sosyal yaşam mekanları güvenli ve hoş olmalıdır.

3. Her ev aynı zamanda bir iş yeridir

Her hanehalkı üyesinin gereksinimleri, günlük ev işlerinin ortalama olarak iki saatine ihtiyaç gösterir. Bu saatlerin toplamı, resmi ekonomideki ücretli çalışmanın toplamına eşittir. Evler, çalışma yeri olarak

1 Yerleşmeden bir görüntü
2 Kat planları
3 Aksonometri

da yoğun kullanılmaktadır; özellikle mutfaklar, yemek alanları ve çamaşırhane olanakları... Oysa ne yazık ki, nadiren ticari çalışma yerlerindeki kadar dikkatli tasarlanmaktadır. Mutfak ve çamaşırhane olanakları sıklıkla elverişsizce yerleştirilmiştir ve depolama mekanları oldukça kısıtlıdır.

4 Konut istatistikleri yalnızca gerçeğin sadece bir yarısını açıklamaktadır, geçici kullanım ve kullanıcılar da diğer yarısını göstermektedir.

Birçok ev, yalnızca yaşanacak bir yer değildir; insanların çalıştığı, ücretli işlerin yapıldığı yerlerdir. Düzenli veya düzensiz ziyaretçiler arasında hanehalkı üyelerine katılırlar ve bazen de ev onların (torunlar, çocuklar, büyükanne ve büyükbabalar gibi) daimi mekanları olur- ki bunların kendi evleri başka yerdedir. Bakıma veya dikkate gereksinimi olan aile bireyleri eve gelir veya evden gider, resmi olan ve olmayan arkadaşlar da böyledir.

5 Mekansal uzaklığa rağmen nesiller arası anlaşma geçerliliğini korumaktadır

Apartman daireleri büyümeye başladıkça veya bir evin bakım külfeti arttıkça, büyükanne ve büyükbabalar, bağımsız olarak ve kendi bildik çevrelerinde yaşamak istemektedirler. Büyükanne ve büyükbabaların çocuklarına ve torunlarına destek vermelerine, yardım etmelerine ve onlar da yardım almalarına rağmen, nadiren çocuklarının yanına taşınırlar veya yakın çevrelerinde yaşamak isterler. Farklı olanak çeşitliliği sunan komşuluk çevreleri, bir başka deyimle apartman büyüklüğü, fiyat dağılımları vb. etkenler onların tercihlerini daha çok etkilemektedir.

6 Model kullanıcı yaratılamaz

Bugün konut talebinin ardındaki gereksinme ve beklentiler, mekan konfor ve lüksünü, kullanım olanaklarını ve belli bir bedeli ödeme yeteneği ve isteğini kabul eder nitelikte olup bu doğrultuda çeşitlenmektedir. Her kim inşa ediyorsa veya yenileştiriyorsa; "ortalama kullanıcı", "ortalama gelir" ve "ortalama gereksinimler" imajı üzerine temellenen gereksinimleri ve olanakları aramamalıdır; örneğin birçok tek anne ve genç aile, konut değişimi ve çeşitlilik talep olduğunda, tamamen değerinin altında paha biçmektedirler.

YENİDEN TANIMLANAN KONUT NİTELİKLERİ: TAVSİYELER

Kadınlar, apartman dairelerini ve konutlarını, onun yerleşimi kadar, odaları ve konut birimini saran çevreyle yorumlarlar. Mekansal ve estetik niteliğinden bağımsız olarak, onlar için konut niteliği, sosyal, ekonomik ve organizasyon konularını da içermektedir. Aşağıdaki on-yedi özel tavsiyeyi onların deneyimleri ve ifadeleri temellendirmiştir. Bunlar, konutun planlama, tasarım, yapım ve yönetimini kapsayan tavsiyelerdir.

1 Süslü malzemelerden ve lüks donatımdan daha gerekli olan birçok şey vardır

Eğer birisi, sadece konut ticaretindeki konut ilanlarına, pazar broşürlerine ve satış tartışmalarına bakarsa; kadınların yalnızca çok lüks donatılmış apartman dairelerinde mutlu olduklarını zannedebilir. Oysa birçok kadın diğer öncelikleri göz önünde bulundurmaktadır.

Yeterli alan, çeşitli şekillerde kullanılabilen odalar, estetik nitelikler ve apartman dairesinden kolay görüş veren, iç-dış arasında görsel ilişkiyi sağlayan uygun yerleştirilmiş kapılar ve pencereler, süslü malzemeden ve lüks donatımdan daha önemlidir.

2 Çok işlevli mutfaklar

Her konut ve apartman dairesi için, mutfak en önemli alandır. Çünkü mutfak yemek yeme, çalışma, dinlenme ve geri çekilme mekanı olduğu kadar, oyun oynama ve öğrenme mekanıdır. Bu ana mekanda aile üyeleri ve ziyaretçiler biraraya gelmekten hoşlanırlar. Hemen hemen, tüm mutfaklarda, mekan çok küçük ve birçok aktivite için tasarlanmamış olmasına rağmen, insanlar yemek yerler ve sohbet ederler. Farklı hanehalkları, mutfaklarını kendi gereksinimlerine uygun olarak kullanmaktan hoşlanırlar.

Mutfaklarda istenilen, dōşenebilecek kadar büyük, bireysel zevklere uygun kullanımda ve diğer mekanlara kapalı veya açılabilir olmasıdır. İnsanların içinde rahatça dolaşabildikleri ve yaşadıkları, farklı kişiler arasında ev işlerinin paylaşıldığı mutfaklar en iyi tip mutfaklardır.

3 İsimlerine layık banyolar

Eğer bir hanehalkı üyeleri, aşağı yukarı aynı zamanda evden ayrılıyorsa, bu kargaşalık ve gerilim yaratabilir; özellikle banyo küçükse ve aynı tuvalet yoksa. Banyolar yalnızca kişisel hijyen mekanları değildir, bunun yanında dinlenme, küçük çocukların, ev hayvanlarının ve bitkilerinin bakımı için de kullanılmaktadır. Aynı zamanda çeşitli ev eşyalarının depolanmasına da hizmet eder.

Aynı anda ikisi de kullanılabilen ayrı tuvaletler ve banyolar, aile bireyleri arasındaki kargaşanın önlenmesine yardımcı olur. Bu mekanlar ayrıntılı olarak tasarlanmayabilir; fakat bireysel düzenlemeye olanak sağlamalıdır.

4 Depolama mekanları önemsiz konular olmamalıdır

Büyük aileler veya yaşlı üyelerin bulunduğu aileler, günlük, haftalık veya yalnızca mevsimlik kullanılan birçok objeyi biriktirirler. Ancak, bunların tümü bir yerde depolanmalıdır. Genellikle kullanılan ve büyük parçalar için apartman dairesindeki depolama alanları yetersizdir; bunun yanında bodrumda veya çatı arasında büyük ve daha az kullanılan objelerin depolama alanı da yetersizdir. Bisikletler, bebek arabaları, alışveriş el arabaları için doğru olarak planlanmış, yeterli ve rahat yerleştirilmiş mekanlar çok azdır. Aksine arabalar için daima çok fazla park alanı vardır.

Apartment dairelerinin içinde olduğu kadar, her türlü konut birimine ait bodrumlarda, çatı aralarında ve giriş mekanlarında da yeterli depolama alanı olmalıdır.

5 Akli başında kat planları esnek mekan kullanıma izin verirler

Odalar, yalnızca bir amaç için nadiren kullanılmaktadır; uyumak, yemek yemek veya dinlenmek gibi. Aynı oda çoğu kez ek fonksiyonlara da hizmet eder. Odalar zaman içinde çoğu kez biçim değiştirirler: iş mekanları, çalışma ve oyun alanları veya ortamdaki uzaklaşmak isteyenlerin çekileceği mekanlar olurlar. Üç konut biriminden yalnızca biri, çocuklu bir aile tarafından kullanılmaktadır. Kötü kat planları, odaların farklı kullanımlar ve fonksiyonlar için değiştirilmesine fazla olanak tanımaz.

"Aile merkezli" ebeveyn ve çocuk yatak odaları ve diğer tek fonksiyonlu mekanları olan kat planları yerine, konut birimleri cömert büyüklükleri ve iyi oranları olan mekanlara gereksinim duyar, ancak bu tür mekanlar farklı aile halkı kompozisyonları tarafından kullanılabilir ve çeşitli biçimlerde döşenebilir.

6 Hava, ışık ve manzara

Zamanının büyük bir kısmını evde geçiren her birey; sayısı artan part-time çalışanların olduğu kadar, bakıcılar, çocuklar, öğrenciler, emekli veya işsiz kimseler -ki bunlar da evde çalışan kişilerdir-, yaşam çevrelerinin estetik niteliklerine karşı oldukça duyarlıdır. İsviçre nüfusunun da büyük bir çoğunluğunu bu gruplar oluşturmaktadır.

Çok yoğun nüfuslu bir alanda, dışarıda sağlanan hoş bir manzara-ya sahip, ışıklı, huzurlu ve sakin odaların olması oldukça önemlidir.

7 Dış mekan alanı

Bahçeler, teraslar ve balkonlar gibi özel dış mekanlar, ekstra odalar kadar değerlidir ve tüm işlerde, dinlenmede yoğun kullanım sağlar ve hatta geçici depolama alanıdır. Özel dış mekan alanlarının dikkatli planlanması ve tasarımı, kiralık apartman dairelerinde sıklıkla ihmal edilmektedir.

Her apartman dairesi veya konut, bireysel zevke uygun olarak kullanılacak ve döşenecek büyük bir dış mekan alanına sahip olmaya gereksinim duyar. Balkonların minimum derinliği 1.60m. olmalıdır.

8 Çamaşırhane olanakları

Çamaşırların yıkanması ve kurutulması, zaman tüketen bir ev işidir. Çamaşır makineleri büyük bir rahatlıktır. Konutlarda her ne sebeple olursa olsun (ekonomik, mekansal veya ekolojik) kurutma makinesi, temiz çamaşırların asılacağı, katlanacağı, ütü yapılacağı ve depolanacağı yeterli alan yoktur. Birçok apartman dairesinde çamaşır makinesi vardır; fakat -içeride ve dışarıda- ne kurutma için yeterli alan ne de çamaşırların katlanması ve diğer işler için yeterli çalışma alanı yoktur.

Çamaşırhane olanakları önemli iş alanlarıdır. Bunlar dikkatli planlamaya, cömertçe tasarlanmaya ve iyi yerleştirilmeye layıktır, örneğin giriş mekanının yanında veya dışarıdan doğrudan girişin sağlanması gibi.

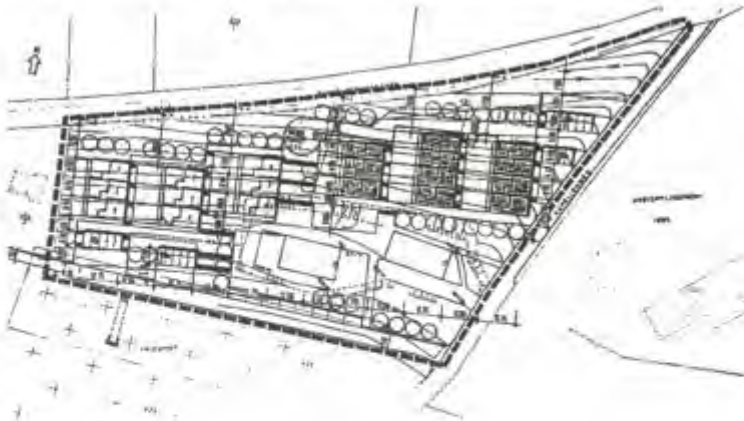
9 Giriş alanları, iç ve dış mekanlarda ortak kullanılan alanlar

Özellikle zamanının çoğunu evde geçiren kadınlar için, günlük yaşamda dostça iletişim ve yardım önemlidir. Çocuklar için ev ve yakın çevresi önemli bir öğrenme yeridir. Yetişkinler için komşular -ailenin yanısıra- en yakın sosyal ağıdır. Özel olaylar, nadir ziyaretçiler veya paralı etkinlikler için, birçok hanehalkının gereksinimlerini karşıladığı ve herkesin birlikte yaşayarak zenginleştirdiği mekanlar kiralanabilmelidir.

Giriş alanları, ortak kullanılan iç ve dış mekanlar, komşular arasındaki ilişkiyi zorlamamalı, aksine cesaretlendirmelidir. Apartman binası içindeki mekanlar kısa ve uzun zaman periyodları için kiralanabilir, bu büyük bir kıymettir.

10 İyi ortam, döşeme ve duvar izolasyonu, birlikte dostça yaşamak için gereklidir

Farklı yaşlarda ve değişik kökenlerden gelen insanlar, apartman dairelerini ve evlerini farklı şekillerde kullanırlar. Eğer apartman daireleri arasındaki ses izolasyonu yeterli değilse, komşular arasındaki anlaşmazlıklardan sakınmak için, tercihler değiştirilmelidir; örneğin, ço-

Yerleşim Planı

Yerleşim Planı

cuklara daima sessiz olmaları hatırlatılmalı, ailenin ve arkadaş çevresinin zevk verici birlikteliği sınırlanmalıdır. Bu, günlük yaşamda önemli bir eksiklik yaratmaz.

Farklı yaşlarda, alışkanlıklarda ve geleneklerdeki insanların birlikte rahatça yaşabilecekleri yerlerde, iyi ortam, döşeme ve duvar izolasyonu, dostça bir atmosfer için önkoşuldur.

11 Arkadaş gibi davranan kullanıcılar

Kullanıcılar, yalnızca kendi dört duvarlarının maliyetini ödemezler; binanın içindeki ve dışındaki ortak mekanların da maliyetini paylaşırlar. Apartman yönetimi genellikle, çamaşırhane olanaklarının, oyun alanlarının ve diğer kullanımların kurallarını önemsiz kabul eder.

Mal sahipleri veya yöneticilerle kullanıcılar arasındaki ilişki, genellikle kurallara bağlı olmayan güvensiz bir ilişki olarak tarif edilir. Direkt ilişki nadirdir; bilgilendirme geçtir ve bazen dostça olmayan bir tavırla iletişim sağlanır; kullanıcıların ricaları geri çevrilir. Planlamadaki değişiklikler, gelişmeler veya yenilemeler için, sorumluluk bilinci, işbirliği, açık iletişim ve güven gereklidir.

Konut yönetimi kültürü - adına bu denilebilirse-, oluşmakta çok gecikmiştir. Bu kültür, kullanıcıların ortak gibi görmeli ve onları kontrol etmek yerine onlara hizmet etmelidir.

12 Ev sahipleri, konut "uzmanlar"ına karşı : gereksiz bir çaba

Mekanların kullanımı ve ev işlerini kolaylaştıran işlerle ilgili konuştüğümüzda, kadınlar halen gerçek uzmanlardır. Mimarlar ve inşaatçılar genellikle erkeklerdir, çok az pratik deneyimleri vardır. Yeni konutları tasarlar ve inşa ederken veya mevcut konut stoğunu tadil ederken genellikle kullanıcıların, birçok durumda da kadınların fikirlerini önemsemezler. Denenmiş ve standart çözümlerin ardında, gerçek uzmanların bulunmadığı çok sık rastlanan bir durumdur.

İstenen, erkek uzmanların ev işlerinde ve çocuk bakımında pratik deneyimlerinin olmasıdır. En azından, erkek uzmanlar, kadınların isteklerine açık olmalıdırlar, onların genel hislerine ve deneyimlerine; ev işlerinin gerektirdiği tüm koşullara vakıf olmalıdır.

13 Çocuklar için oyun alanları : onlar nereye gittiler?

Yeni apartman daireleri ve evler gittikçe büyümekte ve geçmiştekinden daha az yoğunlukta kullanılmaktadır. Bu gelişme, bir problem olarak görünse de, çok yoğun nüfuslu komşuluklarda kolaylıkla unutulabilmekte; dış mekan alanları kaybolan aileler bunu iç mekanlarda karşılamaktadırlar. Oyun alanı kaybı, yalnızca çocuklar için bir sorun değil, çocuk yetiştirmeyi de zorlaştıran bir olgudur.

Güvenli dış mekan alanları çocuklara ve gençlere deneyim zenginliği sunmalıdır. Hareket ve beceri oyunları ile rol oyunlarına olduğu kadar, görüş alanı dışında tasarlanmış ve yaratıcı oyunlar için kullanılacak farklı bölgeler gereklidir. Komşuluk çevrelerinin bu konuda daima uyarılmaya gereksinimi vardır.

14 Konut çevrelerindeki değişiklikler genellikle kötüleşme anlamına gelir

Zamanla bir apartman dairesi veya konut çevresindeki değişiklik, genellikle yaşam koşullarındaki değişiklikten daha fazla bir kayıp anlamına gelir. Trafik ve gürültü arttıkça, bölgesel mirası gösteren binalar, yaratıcı oyuna izin veren açık alanlar, yeşil alanlar ve ağaçlar ortadan kaybolmaktadır. Bu durumda taşınmak için yeni bir ev veya apartman dairesi aramak, en iyi yoldur.

Yeni konutların veya yenileştirilecek konutların çevreleri, en az bina kadar dikkatli tasarlanmalı ve planlanmalıdır. Üstelik yaratıcı kullanıma ve oyuna izin veren dış mekan alanları "kolay-bakımlı" çimlerden daha ucuza malolmaktadır.

15 Yakındaki rekreasyon alanlarının varlığı konut kalitesini arttıran bir nedendir

Dinlenme ve rekreasyon günlük yaşamın bir parçasıdır. Kentteki kadınlar, kırsal yerleşmedeki kadınlar kadar, rekreasyon alanlarını, parkları ve ormanlık alanları yaya olarak, bebek arabasıyla veya bisikletle arayıp bulurlar. Onlar kolaylıkla ulaşılabilen ve güvenliği sağlanmış yeşil alanlara, su kenarlarına ve ormanlara itibar ederler.

Kalabalık bir komşuluk ünitesinin yakınındaki rekreasyon alanlarının nitelikleri oldukça önemlidir. Bunlara arabasız, kolaylıkla ulaşılabilen ve tehlike duygusu yaratmaksızın eğlenceli olmalıdır.

16 Genel mekanlar tehdit eden alanlar olmaktadır

Kadınların genel mekanlarda yaşamları sadece gece değil, gittikçe artarak sürekli tehditkar olmaktadır. Eğer kadınlar korkusuzca evlerinden ayrılmayacak ve evlerine geri dönemeyeceklerse, hareket özgürlükleri sınırlanır. Büyük apartman binalarında kendilerini tehdit altında görürler. Bazı kadınlar karanlık bodrumları kullanmaktan sakınırlar ve yeraltındaki otopark alanlarına yalnız gidemezler.

İstenen; kolay algılanan ve güvenlik hissi veren, dikkatli tasarlanmış, iyi ışıklandırılmış sokaklar ve yaya kaldırımlarıdır. Çamaşırhane olanakları, bodrumlar, giriş mekanları ve park alanları tasarlanırken de aynı kriterin uygulanması gerekir.

17 Apartman dairesinin kendi niteliği kadar, binanın yerleşiminin ve çevresinin de nitelikleri önemlidir.

İyi bir yerleşim, kadınların karmaşık yaşamlarını idare etmeleri ve toplulukla bütünleşmelerini hissetmeleri için gereklidir. İşyerine, alışveriş olanaklarına, sosyal ve kültürel etkinliklere ulaşmak kolay ve çabuk olmalıdır. Nüfusun büyük bir çoğunluğunun kendi arabası olmadığını unutmamak gerekir.

Artan apartman ve konut alanlarının tüketim talebinden kim şikayet ediyorsa, konutların planlama, inşaat ve yenilenmesinin erken aşamalarında binanın ve komşuluk çevresinin niteliklerinin nasıl geliştirilmiş ve sürekli olması gerektiğini kendi kendine sormalıdır. Kadınlar toplu ulaşım noktalarına kolay ulaşılabilen ve genel mekanların dikkatlice planlandığı, iyi ilişkili, fonksiyonel olarak yeterli komşulukları isterler.

GENEL GÖRÜŞ

Konut tasarımına, inşasına ve finansına gelince, (en azından İsviçre'de) roller hala açıkça ayrılmamıştır; erkekler binaları tasarlar, inşa ederler ve yönetirler, kadınlarsa yaşarlar. Kadınların perspektif ve deneyimlerine göre konut niteliği, tasarım, planlama, yapım ve kurumsal yönüyle geniş bir gereksinim dizisi gösterir.

Hala egemen olan rol ayırımına göre onlar, "kadınların işleri"nin yalnızca kadınların işleri diye düşündükleri yerde kalmışlardır. Mutfaklar, banyolar, diğer çalışma alanları, ortak ve dış mekanlar tasarlanırken ve inşa edilirken, tüm hanehalkı üyelerinin etkinlikleri ve uğraşları göz önünde bulundurulursa biz amaçlarımıza ulaşmış olacağız.

Buraya ulaşmak için gerekli olan bu talepler, mimarlık öğrencilerinin eğitim süreçlerinde anlatılmalı ve pratik çalışmalarında uygulanmalıdır. Onlar da böylece kendi yollarını bulurlar. Bu mesajlara ulaşmak için bir girişim de Zürih'teki ETH. Mimarlık Bölümü'nde Susanne Gysi ve Alexander Henz tarafından yürütülen konut seminerlerinde yapılmaktadır●

* Öğretim Üyesi (ETH. Mim. Böl.), Danışman, Araştırmacı

** Araştırma Uzmanı (ETH. Mim. Böl.), Danışman

*** Yard. Doç. Dr. DEÜ Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü

Bu yazı, STOA n 2 Novembre 1997, pp: 34-40 sayısında basılmıştır.

Konut Mekanlarından, Kent Ölçeğinde Görsel Kirliliğe

İ l k i m S . K a y a *

Konut

Konut yalnızca bir fiziksel oluşum olarak düşünülemez . İçindeki yaşamla çevre değerlerini bütünleştiren bir ögedir . Belirli ve değişik yaşam kalıplarına kabuk oluşturmaları, konutun farklı boyutlarda değerlendirilmesini gerektirir . Bütün olarak değerlendirildiğinde , konut :

- bir sosyal oluşumdur ;
- ekonomik değerleri yansıtan bir ögedir ;
- değişik kültürlerin ifadesidir ;
- teknik değerlerin yansıdığı bir oluşumdur ;
- estetik değerler bütünüdür ;
- bir çevre bileşenidir ;

ve de :

- fiziksel bir ögedir .

Bu kavramlar konutun gerek tek bina ölçeğinde , gerekse çevresi ile birlikte algılanmasında ve değerlendirilmesinde önem taşır . İç mekan - yaşam ilişkisi yapı ölçeğinde işlevsel çözümlerde önem taşırken, dış cephe - çevre ilişkisi tek yapı ve yapılar grubundan başlayarak, tüm kent ölçeğine kadar hiyerarşik bir düzende etkileşim alanı oluşturur .

Konutta iç mekan , 'mahremiyet' kavramının öncelikli olduğu , işlev - mekan ilişkisinin yaşam boyutunda etken rol oynadığı bir özelliğe sahiptir . Dış cephe ise , çevre değerlerinde öncelikle estetik faktörler ve zaman zaman da işlevsel sorunlar ile etken olmaktadır . Renk, dokü, malzeme ve strüktürün cephelerdeki kullanımları çevreyi etkileyen faktörler olarak ortaya çıkar . Cephelerde oluşan estetik sorunlar sadece tek yapı ölçeğinde kalmayıp , bütünü etkilemeye başlar . Kent dokusu içinde bu tür sorun yaratan örnekler çoğaldıkça, giderek tüm kentte görüntü kirliliğinin yoğunlaşmasına neden olur .

İzmir 1998

KONUT CEPHELERİ - İÇ MEKAN ETKİLEŞİMİ

İç - dış mekan etkileşimi konutun işlevsel karakteristikleri doğrultusunda oluşur . Konut iç mekan özellikleri :

- kullanım alanı,
- mekan tipleri,
- mekanlar arası ilişkiler,

kullanıcı özellikleri ve gereksinimler doğrultusunda çözümlenmediği koşullarda kullanım karmaşası ortaya çıkar . Kimi zaman iç mekanın yetersizliği dış mekan kullanımını etkiler ve bu mekanlar temel işlevlerinin dışında farklı işlevler yüklenmeye başlar . Cephe elemanlarının farklı işlevler yüklenmesi ve zaman içinde estetik değerlerinde oluşan değişim tüm yapının cephe oluşumunu etkiler . Fonksiyonel etkileşimle ortaya çıkan değişimler, çoğu kez formu tümde etkiler ve binanın tasarımının zaman içinde özünden uzaklaşması sonucunu doğurur .

Balkonlar

İklim koşullarının, büyük ölçüde, dış mekan kullanımına olanak sağladığı yerleşim bölgelerinde balkonlar iç mekandaki yaşamın sürdürüldüğü cephe öğeleri olarak düşünülür . Bu nedenle gerek konumu, gerekse boyutu kullanıma uygun tasarlanmak zorundadır . Ancak iç - dış mekan ilişkilerinde uygun koşulların sağlanmadığı , dış cephedeki konumunun iklimik faktörler ve çevre kullanım değerleri ile uyumlu tasarlanmadığı, boyutların yeterli kullanıma olanak sağlamadığı durumlarda zaman içinde balkon kullanım şekilleri gerek işlevsel, gerekse görünüm olarak değişikliğe uğramaktadır . Ayrıca, iç mekandaki kullanım alanı yetersizlikleri, balkona yeni bir fonksiyon yükleyerek, çoğu kez depo haline dönüşmesine neden olmaktadır . Özellikle yan ve arka cephelerde yer alan balkonlar birer kiler, yakıt deposu, evsel atıkların depolandığı mekanlar haline gelmekte ve önemli bir görüntü kirliliği oluşturmaktadırlar . Kullanıcı gereksinimlerinin çok fazla önemsenmediği konut uygulamalarında, bu görüntülere sıklıkla rastlamak olasıdır .

İzmir 1998

Kullanıcıların sosyo - kültürel ve sosyo - ekonomik değerleri de balkonların farklı işlevleri yüklenmesini (kışık yiyeceklerin kurutulması ve depolanması , ayakkabı dolapları ve sandıkların yer alması, hayvan besleme, odun - kömür depoları haline dönüştürme, vb.) ve zaman içinde görüntülerindeki değişimlerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Cepheyi etkileyen önemli öge olan balkonların değişimleri estetik değerlerin olumsuz yönde değişmesini getirmektedir.

Ayrıca balkonların bazen kültürel değerlerin etkisi ve mahremiyet düşünceleri, bazen iç mekanın gereksinimler doğrultusunda genişletilmesi (özellikle mutfaklara eklenen balkon kapatma örnekleri dikkati çekmektedir), bazen de güneş, rüzgar, hava kirliliği ve gürültü kirliliği gibi nedenlerle kapatılması ve bu işlem için kalitesiz ve /veya yapı bütünü ve çevre ile uyumsuz malzemenin kullanılması da estetik açıdan olumsuz etkiler yaratır.

Kapı ve Pencereler

Bina cephelerinde işlevselliğinin dışında, oran, malzeme, doku, teknik, işçilik gibi faktörler ile etken olan, estetik açıdan önemli rol oynayan kapı ve pencereler, zaman içinde yıpranma , bakımsızlık nedeni ile görüntüde bozulmalara neden olmaktadır . Bu da cephede olumsuz etkiler yaratmaktadır. Kullanıcının beğeni ve istekleri yönünde cephe bütünlüğünü bozan yenilemeler ve ilaveler (doğrama değişikliği - renk , malzeme, detay -, açıklıkların farklılaştırılması, bütün ile uyum sağlamayan panjur, kepenk gibi ışık kırıncılar, uyumsuz parmaklıklar, gibi) ile estetik değerleri etkilenmektedir. Pencere ve duvarlarda açılan boşluklara gelişigüzel yerleştirilen çeşit çeşit klima cihazları da cepheyi etkileyen olumsuz faktörler olarak ortaya çıkmaktadır. Mekan kalitesini yatayda ve düşeyde etkilemekte, yapı elemanlarına ek yükler getirmekte ve strüktürel sorunlar oluşturmaktadır.

BEŞİNCİ CEPHE

Binaların beşinci cephesini oluşturan çatılar , özellikle büyük kentlerde , apartmanlaşma ortamında görüntü kirliliğini oluşturan önemli bir öge olarak değerlendirilebilir .

Yasadışı yapılaşmanın yoğun olduğu yerleşim bölgelerinde, geleceğe yönelik kat ilave etme düşüncesi, binaların bitmemişlik görüntüsünü ortaya çıkartmaktadır . Bu tip yerleşimlerde, çoğunlukla kalitesiz malzeme ve işçilikle oluşan estetik değerlerden uzak yapıların tüm cepheleri kentin görüntü kirliliğini arttırmaktadır. Yasal konutlar da beşinci cephelerindeki, imar yönetmelikleri dışında gelişen çatı gecekonduları olarak isimlendirilebilecek ek mekan oluşumları ile kentin görsel kirliliğine katkıda bulunmaktadır. Mekan kalitesini yatayda ve düşeyde etkilemekte, yapı elemanlarına ek yükler getirmekte ve strüktürel sorunlar oluşturmaktadır .

Çatılarda oluşturulan yarım katların mekan gereksinimleri doğrultusunda, çoğu kez, teraslarda hafif malzeme ile kapatılan yeni ek mekanlarla büyütülmesi sıklıkla rastlanan bir çözüm şeklidir. Hatta bazı yapılarda merdiven ve asansör kulesi olarak bırakılan küçük mekanların yine, ilavelerle apartman dairesine dönüştürülmesi bu tür oluşumların bir diğer örneğidir. Binaların beşinci cephelerinde oluşturulan bu konut birimleri, yönetmeliklerin dışında uygulamalar olmasının yanı sıra yapının estetik değerlerini olumsuz yönde etkileyen oluşumlar şeklinde değerlendirilmektedir.

İzmir 1998

Ayrıca çatıların yüklendiği ek işlevler arasında yer alan su depoları ve antenlerin, gelişigüzel konumlandırılması çatıları görsel olarak ve işlevsel yönden etkilemekte , zaman zaman strüktüre önemli ölçüde ek yükler getirmektedir. Bu elemanların çoğu kez kalitesiz malzeme, detay ve işçilikle oluşturulması da, binaların beşinci yüzlerinin tüm yapı ölçeğinde estetik değerlerinin yitirilmesi sonucunu getirmektedir. Bu tür ek işlevler malzeme etkileşimi, bakım ve onarım çalışmaları sırasındaki tahribe neden olan etkiler sonucu iç mekan -çatı ilişkisinde çatlaklar, su sızıntıları gibi önemli sorunların yaşanmasının dışında görsel kirliliği arttıran estetik bozulmaları da ortaya çıkartmaktadır.

BITİRİKEN

Kent çevre kirliliğinde, görsel boyutta önemi büyük olan bina cephelerinin estetik değerlerini yitirmesi sorunu da, artık, dikkate alınması gereken boyutlara ulaşmış bulunuyor. Hava, su, toprak ve gürültü kirliliğinin kentlerde yaptığı olumsuz, zaman zaman yaşamsal tehlikeler oluşturan etkilerinin yanısıra, görüntü kirliliği ile insanları rahatsız eden ve psikolojik yönden olumsuz etkilere neden olan cephelerdeki estetik bozulmalar günümüz yapılanmış çevrelerinde büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle geleceğe yönelik Çevre Etki Değerlendirme Raporlarının hazırlanmasında kent yapılarının, özellikle konutlarda yoğun biçimde ortaya çıkan, cephe kirliliği sorunları boyutu ile de değerlendirilmesi uygun olacaktır.

Konut cephelerinin zaman içinde eskiyerek malzemelerinin yıpranmasının yanı sıra, fonksiyonlardaki değişimlere ve kişisel beğenilere bağlı olarak estetik değerlerin yitirilmesi sonucu ortaya çıkan görsel kirlilik, kent estetiğinin korunması yönünden önemli olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle denetimlerin yapılması, gerekli uyarıların yapılması ve umursamazlık durumlarında ceza uygulamalarının devreye girmesi gereklidir. Belediye danışmanlık statüsünde oluşan Kent Estetik Komisyonlarının, bu konuyu ciddiyetle ele alması ve bir takip komisyonu kurulması, bu komisyonların yaptırımçı yetki ve sorumluluklara sahip olması uygun olacaktır. Komisyonlar, konu ile ilgili uzmanlardan ve yetkili kişilerden oluşturulmalıdır ve Mimarlar Odası ile birlikte çalışmalarını sürdürmelidir.

İmar yönetmeliklerinde, yeniden düzenlemelerle, konut yapılarının çatıyı da içeren tüm cephelerini, kullanım -estetik ilişkileri doğrultusunda ve güncel teknolojik gelişmeler de göz önünde bulundurularak değerlendirmeler yapılmalıdır. Yönetmeliklerin yalnızca tasarım, inşaat ve ruhsat aşamalarında etkili olmayıp, denetim mekanizmasının oluşturulmasında, kentin görüntüsündeki estetik değerlerin korunmasında ve bunun sürdürülebilirliğinin sağlanmasında etken duruma getirilmesi gerekmektedir. Böylece yapıların kenti çirkinleştirerek insanları psikolojik yönde olumsuz etkilemesi önlenerek, güzel ve sağlıklı bir yapılaşma sağlanabilecektir ●

Not: 1993 yılında Mehmet Hamuroğlu tarafından 'Çatılara Ne Oldu' başlığı ile yazılan, benzer içerikli makalenin yayınından (EgeMimarlık 93/1-2, s.68-69) bugüne kadar beş yıl geçmiş bulunmaktadır. Saptamalar ve beklentiler ne yazık ki yine aynı, belki de sayıca artarak ve kenti daha fazla tehdit ederek sürmektedir.

• Doç. Dr. DEÜ Mimarlık Fakültesi , Mimarlık Bölümü

İzmir 1998

Konut Politikaları ve Uygulamaları

İzmir Örneği

H ü l y a K o ç *

İzmir'de, 1985 yılı başlarında Güzelyalı taraflarından Karşıyaka'ya doğru bakanlar, Çiğli'nin arkasındaki tepelere doğru uzanan bloklar-dan oluşan bir silüeti farkettiler. Bu yapılanma yanına yeni apartman-lar ve evler ekleyip giderek genişleyerek kentin yeni silüetinde yerini aldı. Neler oluyordu? Olanlar, 2487 sayılı Toplu Konut Kanunu ile başlayan ve 2985 sayılı Toplu Konut Kanunu ile süren bir dönemin ilk uygulamalarıydı. İzmirli, gerçi daha önce de kooperatif ve toplu konut uygulamalarını izlemişlerdi ama gerek kentteki konumları, ge-rek büyüklükleri ve konut sayıları, gerekse toplu/ortak alanlarının öl-çeği gibi nedenlerle bu uygulamalar daha farklı ve belirgin nitelikler taşıyordu. Bu çalışma, sözkonusu yapılanmaları, yani son onbeş yıl-lın konut politikalarının uygulamalarını, İzmir'de özel örneklerde ince-lemekte ve değerlendirmektedir.

Konut Sorunu / Konut Politikaları

Dünya'da, bir biçimde, konut sorunu yaşamayan bir ülke bulmak he-men hemen olanaksızdır. Konut sorunu, bazen niceliksel, bazen ni-teliksel, bazen de her iki boyutuyla birden ortaya çıkmaktadır. Barın-ma ve toplumsal yaşamını sürdürmek üzere en az boyutlarda yeterli bir mekan sağlama gereksinmesi temel insan gereksinmelerinden bi-risidir. Bu mekan, ya da konut, bireysel ve toplumsal yeniden üreti-min bir koşuludur.

Ödeme gücü olsa da olmasa da, her insan belirli bir konut gereksin-mesi duyar. Oysa konut istemi ailelerin belirli bir konutun fiyatını ya da kirasını ödemeye istekli ve ödeme gücünde olmalarını ifade et-mektedir. (Keleş, 1993, s.285) Bir toplumda konutların sunum biçimleri ise, o ülkedeki arsa mülkiyeti ve arsa değerlerindeki gelişme, kent-leşme hızı, konut kesimindeki girişimcilerin özellikleri, yapı malzeme-si sanayiindeki gelişimler, devletin bu kesime karşıma eğilimleri vb. nedenlere bağlı olarak belirlenmektedir. (Tekeli, 1982, s.61) Gereksinme, istem ve sunum arasındaki bu ilişkilerde konutun sorun olarak belir-memesi için istem ve sunum uyumu kadar gereksinme ve sunum uyumu konusu da önem taşımaktadır. Ancak çoğu kez, sunumu is-tem belirlemekte ve gereksinmeler karşılanamamaktadır.

Konut sorunu, bireylerin ve ailelerin yaşam koşullarını olumsuz bi-çimde etkilemesi kadar toplumsal ve ekonomik yaşamın diğer yönle-rini de etkilemektedir. Bu nedenle, konut birimlerinin, bulunabilirliği, ödenebilirliği ve erişilebilirliği konut sektörüne çeşitli biçimlerde dev-let müdahalelerinin ve politikaların önemli konuları arasında yer al-maktadır.

Toplumsal devletin amacı, toplumu oluşturan bireyler, toplumsal sı-nıflar ve coğrafi bölgeler arasında daha adaletli bir gelir dağılımını sağlamak, artan gönençten, herkesin daha eşitlikçi bir pay sahibi ol-masını sağlamaktır. Bu amacın gerçekleştirilmesi, devlete, ekonomik ve toplumsal yaşama, yeni bir biçim vermek üzere, karşmak görevi-ni yükler. (Keleş, 1993, s.129) Toplumsal refah devleti, ekonomik yaşa-ma, ya belli bir hizmetin doğrudan doğruya sağlanması görevini üst-lenerek, ya o hizmetin fiyatlarını piyasa fiyatının altına, hatta sıfıra in-dirgemek amacıyla sübvansiyon yoluyla ya da o mal ya da hizmetin miktarını, fiyatını ve kalitesini hukuk kurallarıyla düzenlemek amacı-yı la girmektedir. Konut da, bir ekonomik etkinlik türü olarak, devlet müdahalesinin türlü biçimler aldığı alanlardan biridir.

Ailelerin konut gereksinmelerini karşılamak için devletlerce saptanan önceliklere göre alınan yasal ve eylemsel önlemlerin tümüne konut politikası denilmektedir. Toplumsal konut politikası kavramı ise, gelir, konut ölçünü ya da toplumsal sınıf gibi öncelikleri olan, ulusal kalkın-ma planlarının içinde yer alan ve ilgili ülkelerin kent ve bölge planla-ma politikaları ile bağdaşması gereken kurallar, amaçlar ve önlemler bütünü olarak tanımlanabilir. (Keleş, 1993, s.321) Ülkemizde devletin, Cumhuriyetin başlangıcından bugüne kadar, konut alanında beliren sorunlara farklı politikalarla ve araçlarla müdahaleleri izlenmektedir.

Bu müdahalelerin en önemlilerinden biri de 1981 yılında kabul edilen 2487 sayılı Toplu Konut Kanunudur. Toplu Konut Kanunu, konut sek-törünün ağır bir bunalımda olduğu ve dar gelirli olan konut edinmele-rinin gittikçe olanaksızlaştığı ekonomik koşulların bulunduğu bir or-tamda oluşmuştur. Kanun, "konut ihtiyacının, toplu konut inşaatı suretiyle karşılanması, konut ihtiyacı olanlarla inşaat yapanların tabi olacağı usul ve esasları düzenlenmesi....." amacını taşımak-tadır. 1984 yılında Kanun yenilenirken, amaçları belirten birinci mad-dedeki ifade benzerdir "konut ihtiyacının karşılanması konut inşaa-tı yapanların tabi olacağı usul ve esasların düzenlenmesi....." ancak bu kez "toplu konut" sözcüğü unutulmuş gibidir. Bu açıdan bakıldığında, temel amaç, önce, "konut ihtiyacının karşılanması" olarak belirmektedir.

1984 yılı Toplu Konut Yasasının diğer temel amacı ise 5. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda da belirtildiği gibi "konut/inşaat sektörünün ekonomiyi canlandırıcı etkisinden yararlanmak" tır. Uygulamalar, her iki işlevi de "bir ölçüde" yerine getirmiştir. Özellikle ruhsat alan konut sayısındaki artış ve kooperatiflerce üretilen konutların ruhsatlı konut sunumu içindeki payının artışı, yasa ile oluşturulan Fon'un kre-di desteğinin yansımaları niceliksel boyutta gösterir biçimdedir. (Tab-lo :1) 1984-1996 döneminde Toplu Konut İdaresi ise kooperatifler ve toplu konut yapımcılarına toplam 867384 adet konut için kredi aç-mıştır.

Tablo : 1 İnşaat Ruhsatlarına Göre Türkiye'de Ruhsatlı Konut Üretimi

yıllar	toplam konut birimi	koop.lerce inşa edilen	koop.lerin oranı %
1984	189486	38426	20,28
1985	259187	76563	29,54
1986	392825	142779	36,35
1987	497674	160863	32,32
1988	473582	167514	35,37
1989	413004	131504	31,84
1990	381408	70730	18,54
1991	393000	77048	19,61
1992	472817	122694	25,95
1993	548130	136012	24,81
1994	523794	131780	25,16
1995	518236	111106	21,44
1996	454295	103757	22,84

Kaynak : DİE İnşaat İstatistikleri

2985 sayılı Toplu Konut Yasası konut sektörüne Toplu Konut Fonu ve Toplu Konut İdaresi yapısal oluşumu içinde müdahale etmiştir. Bu oluşum içinde belediyelerin desteği ile yapı kooperatifleri organizasyonu içinde konut sunumu da konut üretiminde benimsenen yollardan biri olmuştur. Konut politikalarının, belirtilen bu araçları içinde, uygulamaların, sosyal konut politikasının amaçlarına ulaşmadaki etkinliği bu çalışmanın yöneldiği temel konuyu oluşturmaktadır.

İzmir'deki Uygulamalar

İzmir özelinde 1984-1998 döneminde farklı organizasyonların gerçekleştirdiği toplu konut deneyimlerini izlemek olanağı bulunabilmektedir. Bunlar:

- Kent Kooperatifçiliği modeli ile (Belediye ve Konut Kooperatifleri Birliği işbirliği ile) (Egekent, Egekent 2-3 gibi)
- İlçe Belediyeleri öncülüğünde yine Konut Kooperatifleri Birliği modeli ile (Konak, Kon-Kent; Bornova, Bor-Koop; Buca, Buca-Koop; Çiğli, Çiğli-Koop Kooperatifler Birliği gibi)
- İzmir Büyükşehir Belediyesi öncülüğünde gerçekleşen büyük kooperatiflerin uygulamaları (EVKA 1-2-3 projeleri)
- İzmir Büyükşehir Belediyesi desteği ile kooperatif uygulamaları (İz-kent, İzyuva, İzkonut 'lar) biçiminde özetlenebilir. Ayrıca,
- Büyükşehir Belediyesi öncülüğünde gerçekleşen, şirket uygulamaları (EVKA 4-5-6-7 projeleri)
- Türkiye Emlak Bankası uygulamaları (Atakent, Gaziemir, Mavişehir) ve
- Özel girişimciler eliyle uygulamalar (Mimkent) da bulunmaktadır.

Son onbeş yılın (1984-1998) kooperatifler yoluyla toplu konutlar biçiminde yeni deneyimler sunmak bakımından oldukça verimli geçtiği ve niceliksel açıdan belirgin bir atılıma işaret ettiği söylenebilir.

Tablo :2 İnşaat ruhsatlarına göre İzmir'de üretilecek konutlar

(İzmir Büyükşehir Belediyesi)

yıllar	toplam konut birimi	koop.ce inşa edilecek biriml.	koop.lerin payı %
1980	8128	1325	16,30
1981	7779	1942	24,96
1982	8083	1949	24,11
1983	11512	3010	26,15
1984	13864	2729	19,68
1985	27393	12456	45,47
1986	19916	4400	22,09
1987	22242	4501	20,24
1988	21161	6206	29,33
1989	19081	4267	22,36
1990	18825	2532	13,45
1991	24579	4656	18,94
1992	18314	5591	30,53
1993	29740	9229	31,03
1994	25144	6847	27,23
1995	25686	4924	19,17
1996	26038	6981	26,81

Kaynak : DIE İnşaat İstatistikleri

Genel Değerlendirme

Genel değerlendirme kapsamında sosyal konut olanağı açısından kooperatif tipi organizasyonlara yer verilmiş ve büyük ölçekteki örnekler ele alınmıştır. Değerlendirmeye ışık tutmak üzere, gözlemler yanında, kooperatifler yoluyla inşa edilen konutların sahipleri ve kullanıcıları konusunda, iki büyük uygulamanın kooperatif üyeleri ve kullanıcıları örnek olarak incelenmiştir. EVKA'ların kooperatif üyelerinin özellikleri konusunda kooperatifin üye kayıtlarından, kullanıcıların özellikleri konusunda 1994 yılında (EVKA-3 alanında, %25 örnekleme, 378 anket) ve 1997 yılında (EVKA-2 ve Egekent alanlarında %4 örnekleme, 511 anket) toplu konut alanlarda uygulanan hanehalkı anketlerinden, kooperatiflerce inşa edilen konutların satış durumu konusunda ise tapu kayıtlarından yararlanılmıştır. Toplu Konut Yasası dönemindeki politikaların bir uygulama alanı olarak, İzmir'de konut inşa eden kooperatiflerin başansı birkaç açıdan ele alınabilir.

Başarının ilk ve somut görüntüsü, konutların inşaatının tamamlanmasıdır. Bu tamamlanmanın zamanında olması başarı ölçütleri arasında ilk sıralarda yer alabilir. Yerel ve merkezi yönetimin olumlu desteği ile etkilendiğinde, kooperatiflerin konutlarını, daha kısa sürede ve piyasaya göre daha düşük maliyetlerle yaptırabilmiş olduğu izlenmektedir. Özellikle yerel yönetimlerin önderliğinde ve organizasyon ve tasarım aşamalarında işbirliği içinde ve kamu arazileri üzerinde konut inşa eden ve konut kredisi desteğinden yararlanan kooperatifler (EVKA'lar) ve kooperatifler birliği projelerinde (Egekent) bu durum belirgindir. Bu açıdan niceliksel ölçülerle tanımlanabilecek bir başarıdan söz edilebilir.

Konut inşasının başansında bir diğer ölçüt ise, yapının uygun nitelikte olması biçiminde konulabilir. Burada kullanıcıların görüşlerine yer verilecektir. Konutların özellikle işçilik ve incele yapı malzemelerinin niteliği, kullanıcılarının eleştirilerine konu olmaktadır. Bu konular, doğramalar, duvar yüzeyleri, su sızıntıları, çekmeyen bacalar ve tesisatla ilgili sorunlarda yoğunlaşmaktadır.

Ancak, yine de kullanıcılar büyük çoğunlukla konutlarından ve konut çevresinden memnun olduklarını ifade etmişlerdir. Konutların en olumlu bulunan özelliği olarak ilk sıralarda sayılanlar, planın kullanışlılığı, güneşlenmesi, manzarası, havadar oluşu ve ferahlığı konularında yoğunlaşmaktadır. Bazı ev sahipleri için en olumlu bulunan yön ise, "**kendi evimiz olması**", kiracılar için ise "**ucuz olması**" biçiminde belirtilmiştir. Evler için en olumlu bulunan yön, bahçeli ve müstakil olmasıdır.

Çevre konusundaki görüşlerde farklı konut tiplerinde benzer nitelikler ifade edilmiştir. Sitelerin, havadar oluşu, manzarası, temiz havası, sakin ve sessiz oluşu kullanıcıların en sık dile getirdiği niteliklerdir. Buna karşılık sosyal altyapı, ve ulaşım sorunu konut çevresi için en olumsuz bulunan yönleri arasındadır.

Konut kooperatifleri seçtikleri konut tipleri ile yapsatçı sürece göre daha fazla bir konut çeşitliliğine de yer vermişlerdir. Bu çeşitlilik farklı ödeme planları ile de desteklendiğinden konut edinmek isteyen çeşitli gruplara bir seçenek zenginliği sunmaktadır. Ancak bu çeşitlilik içinde, önceki dönemlerin sosyal konut olarak nitelenen ölçüsünün (100 metrekare) üzerinde konut üretimine de yer verildiği izlenmiştir.

İkincisi, kooperatiflerce gerçekleştirilen toplu konutların hizmet verdikleri toplum kesimlerinin çeşitliliği, genişliği ve konut gereksinmesi en fazla olan alt gelir gruplarına ulaşabilme konusudur. Organizasyon biçimi ile de bağlantılı olarak, kooperatiflerin çeşitli gelir gruplarına eriştiği söylenebilir. Ancak, kamu kaynaklı kredilerle konut edinmeleri desteklenen mülk sahiplerinin edindiği "**tek**" konutunu satması ve/veya kiralaması sık izlenen uygulamalardan olduğundan, bu çeşitlilik sözcüğü, kiracılar da dahil olmak üzere tüm kullanıcıları kapsar biçimde kullanılmaktadır. Mülk sahipleri açısından ele alındığında iz-

lenen kesit ise, uzun süredir kentte yaşayan, çoğunlukla bir sosyal güvencesi bulunan ve yine çoğunlukla orta gelirli ve ortaüst gelir grubu olarak nitelenen bir grubu kapsamaktadır. Bu grupta, hiç bulunmayanlar köyden kente yeni göç edenlerdir, nadir olarak rastlanırlar ise eski gecekondululardır. Örneğin EVKA-2 kooperatifi üyeleri arasında önceki konutunun gecekondu olduğunu ifade edenlerin oranı toplamda % 10,40, EVKA-3 'de ise bu oran % 9,85'dir.

Bu verilere göre, kooperatiflerin daha önce gecekonduda oturanlar için güçlü bir alternatif oluşturmadığı söylenebilir. Daha önce gecekonduda oturanların oranının konut tiplerine göre dağılımında, daha küçük konut tiplerinde daha yüksek, buna karşılık, alanı daha büyük ve bahçeli konutlarda en düşük olduğu izlenmektedir. Bu durum, ödeme koşullarıyla ilgili olup, küçük konutların ödeme planlarının daha elverişli olması nedeniyle tercih edildiği biçiminde yorumlanabilir.

Hanehalkı büyüklüğüne göre dağılımda kooperatif ortaklarının çoğunlukla üç ve dört kişilik hanehalklarından oluştuğu izlenmektedir. Bu durum çekirdek aile olarak nitelenen aile tipinin yaygınlığına işaret etmektedir. Farklı konut tiplerine göre bu oranda büyük farklar izlenmemektedir. Bu durumun, konut tipi tercihinde gereksinimlerden çok talebin rol oynadığını yansıttığı söylenebilir.

Kooperatif üyelerinin bağlı bulunduğu sosyal güvence kuruluşlarına dağılımları bakımından çoğunlukla Sosyal Sigortalar Kurumu'na bağlı işçiler olmakla birlikte, farklı konut tiplerine başvuranların aralarında farklar izlenmektedir. Örneğin, bir ve iki yatak odalı konutlardan edinmek üzere başvuran ortaklarda sosyal sigortalara bağlı olarak çalışanlar (işçiler) ağırlıklı olarak yer almaktadır. Buna karşılık üç ve dört yatak odalı tipte konutlara başvuran ortaklarda Emekli Sandığı'na bağlı çalışanlar (memurlar) ile serbest çalışanların oranı diğer konutlara göre fazladır. Bu dağılım da, bir başka açıdan, ödeme gücü ile konut tercihinin bağlantısına işaret etmektedir.

Konutun yalnızca barınma değil, yatırım, güvence sağlama gibi işlevleri bulunmaktadır. (Tekeli, 1987) Hızlı kentleşme, yüksek enflasyon ortamında, gayrimenkul, ya da konut, iyi bir yatırım olarak görülmektedir. Bu yatırım hem satış hem de kira gelirlerini içerecektir. Aynı zamanda yaşlılık güvencesi ve yine yaşlılıkta emekli maaşına destek olabilecek kira geliri sağlayabilecektir. Konutun yatırım olarak görülmesi, uzun dönemde, özellikle de konut sunumu ile, konut gereksinmesi ve konut talebi arasında niceliksel ve/veya niteliksel anlamda yetersizlikler bulunan bir ortamda kiralarn ve konut fiyatlarının artışına yol açacaktır. Anılan nedenlerle kooperatiflerde konutların bir bölümünü satılmış veya kiralanmış olduğu göze çarpmaktadır.

Tablo 3: Kooperatifçe inşa edilen konutların satış durumu, EVKA-2

	satılan birimlerin oranı (%)				
	satılmayan%	1 kez	2 kez	3 kez	4 kez
Konut tipleri					
A tipi	48,15	37,61	11,41	2,17	0,65
A1, A2 tipleri	42,55	44,72	8,39	3,42	0,92
B, D tipleri	45,18	41,48	10,00	3,15	0,19
C tipi	55,07	34,79	8,04	1,75	0,35
C-2 tipi	46,05	37,94	12,85	2,57	0,59
E tipi	49,62	36,54	10,39	3,07	0,38
toplam	1501	1200	324	79	16
	48,11	38,46	10,39	2,53	0,51

(Kaynak : Tapu Sicil Müdürlüğü Kayıtları, Çiğli, Mayıs-1998)

Bu tablo, satılan konut birimlerinin ya sahiplerinin gereksinimlerine yanıt veremediklerini ya da konut edinenlerin bu konutları gelecekte satmayı düşünerek birikimleri için bir yatırım aracı olarak kullandıkları

nı yansıtmaktadır denilebilir. Daha küçük konutların sahipleri tarafından daha fazla kullanıldığı izlenmektedir. Bu nedenle yatırım aracı olarak kullanılma eğiliminin bu tabloyu biçimlendirmede daha etkili olduğu söylenebilir. Bu tür uygulamalar, uzun vadede ödenebilirlik düzeyini azaltıcı ve kooperatifin asıl toplumsal amacını zedeleyici nitelikte bulunmaktadır.

Benzer sonuçlar diğer kooperatiflerin uygulamalarında da izlenmektedir. Niceliksel boyutu konusunda Egekent'in en büyük kooperatiflerinden biri olan, 686 konut biriminden oluşan 3.Semeykoop incelenmiştir. Burada da kooperatif tarafından inşa edilen konutların % 31,8' i (% 26,82'si bir kez, %3,35'i iki kez ve 0,73'ü üç kez) sahipleri tarafından satılmış olduğu belirlenmiştir. Bireysel mülkiyete dayalı ve ömrü sınırlı tipteki kooperatiflerin uygulamalarının sonuçlarının bir yansıması da İzmir'de bulunmuştur, denilebilir.

Üçüncü olarak, konut ve konut çevresi niteliği konusuna değinilebilir. Konut ve çevresinin bir bütün olarak ele alınmasında, yaşayan nüfusa gerekli konut dışı kullanımlarda, ilk olarak alansal ve nitelik açısından yeterlilik, ikinci olarak, gerçekleştirilmesindeki eşzamanlılık önem taşımaktadır. Konut ve yakın çevresinin ele alınışı ve yaşamada kooperatiflerce gerçekleştirilen toplu konut alanlarında kentin yapsatçı süreçle oluşmuş kesimlerine göre ilginç ve canlı çözümlere rastlamak olasıdır. Ancak, uygulamalarda, ulaşım kolaylıklarının ve alışveriş alanları, sağlık, eğitim kuruluşları gibi sosyal altyapı alanlarının konutların gerçekleşmesi ile eşzamanlılık ya da alansal yeterlilik bakımından bazı sorunlar tanımlanabilmektedir. Eşzamanlılık sorununun eğitim, sağlık politikalarına uzanan ölçüdeki yansımaları, yalnızca bu alanlar özelinde ele alınışta çözümü güçleştirmektedir. Yine de kooperatiflerin çok çeşitli gereksinimler için bir araya gelşi tanımlayan örgütlenme yapısı gelecekte bu konularda da bir olanağa işaret edebilir.

Konut dışı alan kullanımına ilişkin olarak gözlenen diğer bir konu, yani özel mekan olarak nitelenen ada içi ortak alanların çoğu kez projede öngörüldüğü kullanımlara kavuşamaması, bir bölümünün de tasarımı aşamasında daha duyarlı çözümlerin eksikliği yaşamasıdır. Bu tür toplu konut alanlarının kentle ilişkisine göre gereksinimlere uygun standartların geliştirilerek, bakım organizasyonu ile tutarlı kentsel tasarım projelerinin ayrıntılandırılması bu alanların yaşayabilirliğini sağlamada yardımcı olacaktır.

İzmir örneği izlendiğinde, yerseçim açısından, kooperatifler eliyle gerçekleştirilen toplu konut projelerinin kentsel gelişimi yönlendirmede araç olma işlevi ile kullanıldıkları söylenebilir. Örneğin, İzmir'in kuzey gelişme aksı, toplu konut uygulamalarının yoğunlaştığı bir alan olarak gözlenmektedir.

Dördüncü nokta, ortak kullanım alanlarının bakımı konusudur. Uygulamalarda üst gelir gruplarına yönelik toplu konut alanlarında bile, kamu mülkiyetindeki yeşil alanlara gereğince bakılmamakta, site yönetimi kurulmamış kooperatif konutlarında ortak alanlar ilgi dışında kalmaktadır. Özetle, "toplu" konutların, "toplu" yaşamada sorunlar bulunmaktadır. Bu sorunun çözümünü kolaylaştıran bazı yasal düzenlemeler için Kat Mülkiyeti Yasasında yol gösterici eklemelerin gereğine yıllardır işaret edilmektedir. Ancak toplu olarak yaşamada, yalnızca yasal düzenlemelere değil, ayrıca kullanıcıların "ortak kullanım ve ortak yaşam bilinci" gibi bir kavrayışa daha gereksinim duyulmaktadır.

Egekent 1, Çiğli

Bitirirken

Şayet konutun yalnızca barınak olma işlevi olsaydı belki de konut sorununun çözümü daha kolay olurdu. Ancak, konutun karmaşık doğası, tüm toplumsal grupların konut sorununu çözebilecek bir konut politikasının oluşturulmasını da güçleştirmektedir. 1980'li yıllarda Toplu Konut Yasaları ile özellikle konut kooperatiflerine finansman sağlayarak konut sektörüne müdahale, niceliksel açıdan büyük bir atılım sağlamasına karşılık, niteliksel açıdan sosyal konut politikalarına yeterli katkıyı sağlamada sınırlı kalmıştır. İncelenen konut kooperatifi uygulamalarında da bu durum yansımaktadır. Bu sınırlılık, politikaların hedef kitlelerinin tanımlanmasındaki açık olmama durumu, yalnızca mülk konut edinmeye dayalı bir konut organizasyon biçimi ve konutun yatırım ve güvence işlevlerinin ön planda olmasından kaynaklanmaktadır.

Kooperatifler yoluyla üretilen toplu konutlar, tıpkı diğer konut sunum biçimleri gibi, toplumsal-ekonomik yapıımızdaki koşullar çerçevesinde oluşturulan gerçeklerden biridir. Onların da olumlu ve sorunlu tarafları, ama daha olumluya yönlendirilebilecek potansiyelleri ve nitelikleri bulunmaktadır. Kooperatifler eliyle toplu konut uygulamalarının alt gelir gruplarına yönelik bir araç olarak kullanılma olanaklarının artabilmesinin önkoşulu arsa politikalarındadır. Bu etki ve rolün destekleyicisinin ise, yasal düzenlemelerle merkezi yönetim, plan ve örgütlenme açısından ise yerel yönetimler ve **"kar amaçsız"** konut kooperatifleri olacağı beklenmektedir.

Bu kapsamda, ilk olarak, konut politikalarının hedef gruplarının daha net biçimde tanımlanmasına ve bu yönde araçlar geliştirilmesine gereksinim bulunmaktadır. Bu amaç, konut politikalarının arsa politikaları ile bütünleştirilmesi gereğine işaret eder. İkincisi, konut kooperatifi organizasyonlarının potansiyellerinden daha fazla yararlanabilmek üzere konut sahipliği konusunda ve kooperatiflerin çalışma konuları konusunda daha çeşitlenmiş ve genişlenmiş bir deneyim zenginliği yararlı olacaktır. Bu beklenti, kooperatif organizasyonların niteliksel yaygınlaşması ve örgütlenme biçimleri ve ilgi alanını çeşitlendirmesini kapsamaktadır. Üçüncü olarak, konut politikalarının finansman boyutu ile mekansal nitelik boyutunun daha ağırlıklı biçimde bütünleşmesinin yararlı olacağı açıktır. Ancak bu çerçeve içinde de daha yaşanabilir çevrelerin oluşumu ve yaşaması ancak, politikacıdan şehir plancısına, mimardan, kooperatif yöneticisine ve kooperatif üyesi ve konut kullanıcısına kadar konut üretim sürecinde ve yaşamasında yer alan herkesin katkısı ile sağlanabilecektir ●

• Doç. Dr. Dokuz Eylül Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü

Evka, Çiğli

Atakent

KAYNAKLAR

- Izmir Büyükşehir Belediyesi (1996) : Mass Housing Projects of Metropolitan Municipality of Izmir, EVKA House Acquisition Project, Izmir.
- Keleş, Ruşen (1987) : "Konut Kesiminde Özelleştirmenin Sorunları", Konut ve Kent İşletmeciliği, Seminer Bildirileri, Kentajans, Ankara, p.72-91.
- Keleş, Ruşen (1993) : Kentleşme Politikası, İmge Kitabevi, Ankara, İkinci Basım.
- Kent-Koop Batikent Konut Üretim ve Yapı Kooperatifleri Birliği (1983) : 1982 Çalışma Raporu, 1983 Programı ve Bütçesi, Özgün Matbaacılık Sanayii, Ankara.
- Koç, Hülya (1991) : A Study on the Effectiveness of Housing Cooperatives on Urban Housing Supply - The Case of Izmir-, Dokuz Eylül University Institute of Science and Engineering, Research Papers, FBE/PLN-89-AR-181, Izmir.
- Koç, Hülya (1994) : "The Characteristics of Housing Users of a Housing Cooperative Project, Izmir-Turkey", paper presented at XIII th World Congress of Sociology, Contested Boundaries and Shifting Solidarities, 18-23 July 1994, Bielefeld, Germany.
- Koç, Hülya (1996) : "Changing Housing Environments: The Effects of Housing Policies on Urban Housing Supply - The Case of Izmir-Turkey", ACSP-AESOP Joint International Congress - Local Planning in a Global Environment, July 25-28, 1996, Toronto - Canada.
- Lewin, A.C.(1981): Housing Co-operatives in Developing Countries, John Wiley and Sons, New York.
- T.C. Dokuz Eylül Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü (1997) : Çiğli Analitik Etüd Çalışması, Izmir.
- Tekeli, İlhan (1982) : "Türkiye'de Konut Sunumunun Davranışsal Nitelikleri ve Konut Kesiminde Bunalım", Konut 81, Kent-Koop Yayınları : 20, s.57-101, Ankara.
- Tekeli, İlhan (1987) : "Konut Sorunu Üzerine Düşünceler", Birleşmiş Milletler Türk Demegi 1987 Yılı (Konut Özel Sayısı), Birleşmiş Milletler Türk Demegi Yayınları : 15, s. 45-58, Arkasındaki tepelere doğru uzanan bloklardan oluşan bir silüeti farkettiler. Bu yapılanma yanına yeni apartmanlar ve evler ekleyip giderek genişleterek kentin yeni silüetinde yerini aldı. Neler oluyordu? Olanlar, 2487 sayılı Toplu Konut Kanunu ile başlayan ve 2985 sayılı Toplu Konut Kanunu ile süren bir dönemin ilk uygulamalarıydı. İzmirli, gerçi daha önce de kooperatif ve toplu konut uygulamalarını izlemişlerdi ama gerek kentteki konumları, gerek büyüklükleri ve konut sayıları, gerekse toplu/ortak alanlarının ölçüğü gibi nedenlerle bu uygulamalar daha farklı ve belirgin nitelikler taşıyordu. Bu çalışma, söz konusu yapılanmaları, yani son onbeş yılın konut politikalarının uygulamalarını, İzmir'de özel örneklerde incelemekte ve değerlendirmektedir.

Toplu Konut'ta Diğer Kullanımlar

H i k m e t G ö k m e n *

Türkiye'de özellikle nüfusun büyük oranlarda arttığı kentsel alanlarda, nüfus artışı, yoğunlaşma, kent nüfusunun ekonomik ve kültürel özellikleri, konut istekleri ve onun organizasyonu, ekonomik sorunlar, arazi üretiminin gelişmesindeki teknoloji ve konut çevresinin sosyal ve iklimsel özellikleri somut gerçeklerdir.

Kırsal alanlarda kentsel yerleşmelere olan göçten dolayı, kentlerimiz günden güne daha fazla kalabalıklaşmaktadır. Kentlerdeki nüfusun artması, daha çok binanın inşa edilmesini gerektirmektedir. Kentlerdeki nüfus artışına paralel olarak konut ve kentsel hizmetler gereksinimi de çoğalmış ve sonuçta büyük boyutlara ulaşmıştır. Bu soruna bulunan iki çözümden ilki, plansız olarak kendiliğinden oluşan gecekondu bölgeleri, diğeri ise bir program çerçevesinde gerçekleştirilen toplu konut alanlarıdır. Kentsel alanlardaki bu yeni yerleşmelerin kentlerin toplumsal ve mekansal yapı niteliklerini büyük ölçüde etkilediğini görmekteyiz.

Hane halklarının kültürel ve ekonomik yapılarındaki fark; konut alanlarının biçimlenmesinde önemli bir etkidir. Farklı sosyal gruplar, kendi konut çevreleri konusunda, farklı seçeneklere sahiptir ve sonuçta da bu kentsel alanların gelişimine yansımaktadır. Kırsal ve kentsel kültürler arasındaki farklılık, kültürel problemlere neden olmaktadır. Kırsal yerleşmelerden kentsel alanlara gelen, aynı zamanda farklı kültürel grupların üyeleri olan ve alan kullanımında farklı seçeneklerle aynı fiziksel çevreyi kullanan insanlar, kentsel yaşama uyum sağlayamamaktadırlar.

Genellikle toplu konut uygulamaları bir örgütlenme sonucu oluşmaktadır. Bu örgütlenmeler oluşturulurken; kullanıcı özelliklerinin ve gereksinimlerinin saptanması; bu özelliklere ve gereksinimlere yanıt veren uygun tasarımların yapılması gerekirken, böyle olmamaktadır. Bu uygulamalarda genellikle standart plan tipleri uygulanmakta, kullanıcı ve yöre özellikleri ve hane halkı yapılarına uygun çözümleri içeren tasarımlar kullanıcılara sunulmalıdır.

Konut sorununa çözümde en önemli yaklaşımlardan biri olan toplu konut uygulamalarındaki tek amaç, minimum maliyetle maksimum

m² üretimi haline gelmiştir. Bu amaçla üretilen konutlarda, kullanıcıya yönelik gereksinimler ve mekansal özellikler çoğu zaman dikkate alınmamaktadır.

Son 35-40 yılın politik, ekonomik ve sosyal ortamında hiç gündemden düşmeyen sorunlardan biri olan toplu konut yapımı yerini ve önemini korumaktadır. Bugüne kadar, birçok yönden tartışılıp değerlendirilen toplu konut olgusu, hala tam olarak çözümlenmiş bir konu değildir.

KONUT VE TOPLU KONUT

İnsan yaşamında en önemli mekanlardan biri konuttur. Konut aile bireylerinin, yaşamlarının büyük bölümünü geçirdikleri, rahat ve huzur içinde olmak istedikleri bir ortamdır. Başka bir deyişle, konut aile bireylerinin etken ve edilgen her türlü etkinliği, istedikleri zamanda sürdürebilmelerine olanak tanıyan bir ortamdır. Konut fiziksel özellikleri itibarı ile bir yapı olmakla birlikte, aynı zamanda mekansal özellikleri açısından da bir çevredir.

Konut;

- Hane halkı için bir barınma yeri, bir yerleşme birimi, sosyalleşme için en önemli ortamdır.
- Bireyin veya ailenin yalnızlığı ile onun davranışını etkileyen toplumsal normlar arasında bir yüzeydir.
- Bireyler için bir yandan barınma ve güvenlik sağlarken, diğer yandan da kişilik ve statü sembolü olmaktadır.
- Öncelikle iklimsel koşullara karşı bir barınaktır; ikinci olarak da çağdaş dünyadaki yaşam problemlerinden korunulacak bir yerdir.

Konut birimi, aile yaşamını düzenleyen mekansal bir organizasyon ise; toplu konutlar da aileler arası ilişkileri, ailenin konut alanlarındaki konut dışı yaşamlarını düzenler. Aileler konutlarında bulamadıkları beklentileri, konut alanındaki düzenlemelerde giderirler. Toplu konut alanlarındaki sosyal yaşam, ülkeden ülkeye, kırdan kente, hatta kentten kente farklılık gösterir. Bu farklılık sosyo-ekonomik düzey ve kül-

Atakent - Çocuk Bahçesi (!)

Egekent - Çocuk Bahçesi

Atakent - Amfitheatre - Yaşamıyor

türel yapı farklılığından doğar. Bunun mekana yansması da kaçınılmazdır.

Toplu konut planlaması, benzer sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel yapıya sahip bireylerin toplu konut olarak üretilen bir çevrede barındırılması düşüncesinden kaynaklanmaktadır. Fakat toplu konut kullanıcıları, aşağı yukarı aynı ekonomik düzeyde olmalarına karşın, farklı sosyal ve kültürel yapıları, meslekleri, hobileri ve yaşam görüşleri olan ve değişik yaş grubundaki insanlardır.

Toplu konut yerleşmelerinde; kişilerin öncelikli gereksinimi olan barınmayı karşılayacak konut birimleri ve/veya konut blokları, herhangi bir şekilde bitirilmekte ve kullanıma sunulmaktadır. Bu konut birimlerini besleyen diğer kullanımlar ise yerleşmeden yerleşmeye farklılık göstermekte, hatta bazısında hiç yer almamaktadır. Özellikle kent merkezinden uzak olan yerleşmelerde, kullanıcıların tüm günlük gereksinimlerini karşılayacak sosyal, kültürel, eğitimsel, rekreatif ve ticari işlevlerin çözülmesi gerekmektedir.

Toplu konutu yalnızca mekan çözümlemeleri ile değil; oluşturduğu yaşam çevresinin toplumsal boyutuyla ve de kişinin ruhsal yapısı üzerindeki etkileriyle yani sosyolojik, psikolojik ve ikisinin birden oluşturduğu boyutların tümüyle birden ele almak ve değerlendirmek gerekir. Konutlar tasarlanırken kullanıcının yaşama biçimi, gelir düzeyi, kültürel yapısı ve çevre ilişkileri saptanmalıdır.

Toplu konut planlaması giderek kentsel boyutlar kazanmıştır. Amaç yalnızca açıkta olan kentli nüfusu en kısa yoldan ve ekonomik koşulları zorlamadan konut sahibi yapmak haline dönüşmüştür. Sorun bu hale gelince, aynı plan niteliğine sahip konutlara, çok farklı kültür kesimine ve gelir düzeyine sahip aileler yerleştirilmiştir. Kullanıcı istek ve gereksinimleri hep ikinci planda kalmıştır.

Kullanıcı yalnızca konutu kullanan kişidir. Planlama aşamasında asla ortada yoktur. Yapımcının ekonomik gücüne göre konut biçimlenmektedir. Ülkemizin her bölgesinde benzer uygulamaları görmek olasıdır. Tasarımcının kriterleri, kullanıcının o mekanı kullanıp kullanmayacağına karar vermesinde etkili olmamaktadır. Tasarımcının kriterleri ile kullanıcının kriterleri çakışmadığı sürece, bu yerleşmelerin kullanımlarında çeşitli sorunların yaşanması kaçınılmazdır.

Kullanıcılar, özellikle kadınlar, yaşlılar ve çocuklar, zamanlarının çoğunu yerleşmelerinde geçirmektedirler. Bu kişilerin tüm yaşamsal gereksinimlerinin (alışveriş, eğitim, spor, oyun...) minimumda da olsa bu alanlarda karşılanması günümüz yaşam koşullarında bir zorunluluktur. Fakat, bu zorunluluk birçok uygulamada dikkate alınmamakta ya da yerleşmenin niteliğine göre farklılaşmaktadır. Yerleşme projelerinde yer alan dış mekan kullanımları ve ortak sosyal - kültürel tesislerin bir kısmının ve/veya tümünün uygulamada yer almaması, günümüz yerleşmelerinin en önemli sorunlarından biridir.

Toplu konut alanlarında, konut birimi ve dış mekan alanlarının organizasyonunda birey veya grup olarak kullanılabilir ortamların sunulması çevre kalitesini yükseltir ve kullanıcıyı tatmin eder. Bu da kullanıcıların yerleşmelerinden ve konutlarından memnun olmalarını sağlamaktadır.

Yerleşmelerdeki çeşitli tasarım özelliklerinin kullanıcıların gereksinimlerinin tatmininde önemli etkileri vardır. Bunlar;

- çeşitli etkinlikler için yeterli alan,
- ortak sosyal - kültürel tesisler,
- sağlanan açık mekanların yeri, büyüklüğü ve tasarımı,
- açık mekanların konutla ve yaya akslarıyla ilişkisi,
- yeşilin niteliği ve niceliği
- otopark alanları,
- sosyal ilişki ve mahremiyet konusunda mekanların fiziksel ve fonksiyonel mesafesi,
- mekanların niteliği ve kişiselleştirmeye uygunluk,
- güvenlik.

Yerleşmelerdeki dış mekan niteliği ile dış mekan etkinlikleri arasında yakın bir ilişki vardır. Dış mekan aktivitelerinin değişik kategorileri dış mekanların kalitesinden etkilenmektedir ve kesinlikle de isteğe bağlıdır. Mekansal istekler ve toleranslar, insan grupları içinde kişiden kişiye ve koşuldan koşula birçok değişiklik gösterir.

Günümüzde toplu konut yerleşmelerinde giderek artan çok katlı blok yapımı, insanların birbirleriyle olan etkileşimi minimuma indirmiştir. Özellikle kentlerimizde bu iletişimsizlik çok yoğun yaşanmaktadır. Çok katlı bloklarda yaşayan insanlar birbirleriyle ancak apartman girişlerinde, koridorlarda, merdiven ve asansörlerde karşılaşmaktadırlar. Böyle bir yaşantıyı günlük yaşam koşulları zorlarsa da, insanların birbirleriyle etkileşime gereksinimleri vardır.

Toplu konut yerleşmelerinde blok içinde kaybolan etkileşim; bu alanlardaki dış mekan düzenlemeleri ile sağlanmaya çalışılmaktadır. Bu yüzden dış mekanların niteliği en az konut birimleri ve bloklarının niteliği kadar önemlidir. Konut ve yakın çevresi insan yaşamını etkileyen ve biçimlendiren en önemli ortamlardan biri olduğuna göre, insanların gereksinimleri olan dış mekan kullanımları en iyi şekilde tasarlanmalı ve uygulanmalıdır.

Etkileşim, sosyal organizasyonun oluşması ve olması için ön koşuldur. Sosyal etkileşimi sağlamak için bina çevresinin mekansal niteliği çok önemlidir. Toplu konut alanlarının tasarımında, insanların bir araya geldiği ortak alanların kullanılması gibi günlük yaşamda gerçekleştirilen eylemler insanlar arasındaki etkileşimi arttırmaktadır. Farklı gelir gruplarına ait, farklı biçimlerde düzenlenmiş ve kullanıma sunulmuş yerleşmelerde sosyal etkileşimin düzeyi de farklılaşmaktadır.

Yerleşmelerdeki ortak alanlar, kullanıcılar için karşılaşma-buluşma-kaynaşma ortamlarını oluştururlar. Bu mekanların kullanımı sırasında komşular arasında iletişim kurulur. Komşuluk, sosyal etkileşimi sağlayan en önemli faktörlerden biridir. Özel açık alanlar (oyun parkları ve bahçeleri, yeşil alanlar, açık oturma yerleri, ...) ve ortak sosyal tesisler (çarşı, spor tesisleri, kültür tesisleri, kafeterya, ...) komşuluğu geliştirir ve tüm bireyler için uygun bir ortamın oluşmasını sağlar.

BİTİRİRKEN

Birçok yeni yerleşme daha detaylı tasarlanabilir. Planlamacılar, farklı nüfus gruplarının isteklerini gözönünde bulundurmalıdır. Öncelikle çocukların, gençlerin, yaşlıların ve zamanının çoğunu evde geçirenlerin mekansal gereksinimleri ve beklentileri gözardı edilmemelidir. Yeni yerleşmelerden gelen birçok problem, yerleşme planlarını kullanıcılarla tartışarak ve gelecekteki kullanıcıların istekleriyle birleştirerek önenebilir.

Sosyal, uygun ve yaşanabilir yerleşmeler için, yeni beceriler, yöntemler ve politikalara gereksinimimiz vardır. Bunların mutlaka geliştirilmesi gerekir. Özellikle geçiş dönemindeki yeni konut çevrelerinin tasarımında, yeni kavramlara ve kuramlara gereksinim vardır. Bunların mutlaka geliştirilmesi gerekir. Özellikle geçiş dönemindeki yeni konut çevrelerinin tasarımında, yeni kavramlara ve kuramlara gereksinim vardır. İyi, temiz, yaşanabilir çevrelerin, konutta ve yerleşme düzeyinde başladığını söyleyebiliriz. İyi tasarlanmış veya yeniden düzenlenmiş, yaşayanların gereksinimlerini karşılayan yerleşmeleri, kullanıcılar daha çok tercih ederler.

Tasarımcı olarak, kendimize sormamız gereken bazı sorular vardır:

- 1 Konut çevresini, sosyal olarak uygun, fiziksel olarak kullanışlı kılan nedir?
- 2 Komşuluk hissini yaratmak için gözönünde bulundurulması gereken tasarım konuları nelerdir?
- 3 Konut çevresinin yaşanabilir olmasını sağlayan sosyo-kültürel değişkenler nelerdir?

Ürün, süreçten çok daha önemlidir. Toplumda insanların hak ettiği, daha iyi yaşanabilir çevrelerin oluşmasını sağlamak için bu söylem, bu alanları tasarlayan, planlayan ve uygulayan bireylerin çıkış noktası olmalıdır ●

• Yard. Doç. Dr. DEÜ Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü

Alvar Aalto Yüz Yaşında

Geçtiğimiz aylarda tüm dünyada, Modern Mimarlığın öncülerinden dünyaca ünlü Fin mimar Alvar Aalto'nun (1898-1976) doğumunun 100. Yıldönümü çeşitli etkinliklerle kutlandı. Aşağıda bu kutlamalar çerçevesinde İngiliz eleştirmen William Curtis'in l'architecture d'aujourd'hui dergisinin Şubat 1998 de yayınlanan 315 nolu sayısındaki, Alvar Aalto mimarlığını, "İyi bir doğa resmi yapmak için öncelikle onun jeolojik temellerini keşfetmek gerekir." diyen Paul Cézanne'nin bu sözlerinden yola çıkarak açıkladığı ve anlattığı "Alvar Aalto, paysages mythiques." başlıklı yazısının geniş bir özetini bulacaksınız.

Ceviren: Ö z g ü r D i n ç e r *

Aalvar Aalto, eserleri mimarlık tarihçilerinin alışlagelmiş, sınırlı sayıdaki sınıflamaları ve yöntemleriyle açıklanamayacak kadar zengin ve o derece de ilginç bir mimardır. Aalto Modern Mimarlığın en önde gelen liderlerinden biri iken onun Modern Mimarlığa yaptığı katkılar birer bulmaca niteliğindedir. Öyle ki onun mimarlığını anlayabilmek, binalarının içerdiği anlamı derinlemesine açıklayabilmek ve yine onun dünyanın dört bir yanındaki diğer meslektaşları üzerindeki derin etkisini ölçebilmek için bugün dahi bu bulmacaların çözülmesi gerekir. Yine Aalto'yu ve onun mimarlığını doğru bir şekilde anlayabilmek için, onu; Modernizm'in bilinen hikayesi, Post-Modernizm'in eklektisizmi, ya da "Fin Kimliği" gibi bir takım basit şemalardan kurtarmak gerekmektedir. Doğaldır ki, Aalto modern geleneği sürdürmüş ve ona bir takım katkılarda da bulunmuştur. Yine doğal olarak Modern Mimarlığın tüm ustaları gibi birçok şeyden ilham almış ve anavatanının derin sosyal ve doğal yapısından etkilenmiştir. Ancak tüm bu etkilenmelerin yanında Aalto, kendi zamanını ve mekanını, hem mimari hem de insani açılardan bilinen evrenselliliğin ötesine bile taşımayı başarmıştır.

Aalto Modern Mimarlığın öncülerinden biri olarak bir kaç değişik açıdan tanımlanabilir. Birincisi; zamanın değişen sosyal gerçeklerini kristalleştirmeye, modernleşmenin, endüstrileşmenin ve yeniden yapılanan Finlandiya'nın ortaya çıkardığı çelişiklere cevap vermeye çalışan, gerçekliğin Aaltosudur. İkinci Aalto, modern sanat ve mimarlıktaki en son gelişmelerin etkilerini kavramakta, ve marjinalliği, kendisi seçmesi ve eleştirel bir şekilde sentezleyerek bir avantaja dönüştürmekte çok çabuktur. Üçüncü olarak, ün kazanmaya başladığı yıllarda 19. ve erken 20. yüzyıl İskandinav mimari kültürünü (Neo-klasisizm ve Nasyonel-romantisizm de bunlara dahildir) birleştirici bir rol üstlenen Aalto, daha sonraki yıllarda bu kültürleri, aynı zamanda soyut resme ve kübizmin mekansal kurgusuna da dayandırılan zengin metaforik bir dilin içerisine sokar. Dördüncü Aalto yöreselciliğin temel derslerini veren bir hoca olmanın yanında tarihi Yunan kalıntılarıyla Klasisizmin temellerine dönmeye çalışır. Tüm bunların dışında Aalto doğu ve batıya aynı anda ulaşabilmiş ve üzerinde çok tartışılan Japon Çayevi ile, aydınlanma-

nın ilkel olma ile ilgili ortaya attığı düşünceleri kendisi için çok önemli olan "doğanın orijinleri" açısından aynı zamanda ele almıştır.

Aalto kendi diliyle yeni bir dünya keşfetmiştir. Pek çok dönüşümün ve özümsemenin ardında Aalto'ya göre, değişmeyen ve kendini en iyi şekilde değişik kültürlerle ve zamanlara ait çalışmalarda, objelerde ve tabii ki binalarda ifade eden pek çok değer vardır. Aalto'nun öğrenme şekli gözleme, analize ve skeç yapmaya dayanır, onun hayran olduğu örnekler gerçekte hiç gösterişsiz ve önem verilmeyen nitelikte olabilir. Ancak onun zengin çözümleri çok basit şeylerden kaynaklanır. Ne var ki bu basit şeyler onun mekanında, hiyerarşik, yaratıcı bir sistem eşliğinde ve soyut ilişkiler içerisinde yerini bulur. Aalto'nun mimarlığının özünde yatan bir tür "myth" tir. Bu "myth" onun içgüdüleriyle beraber geleneklerin anlamı, ülke ve şehir, doğanın yeri ve teknolojinin rolü ve insan olmanın temel gerekleri hakkında çalışmak zorundadır. Yine bu "myth" sırası geldiğinde, toplumun idealize edilmiş görüntüsüne, mekan düşüncesine, ve bir çeşit metaforik doğaya dönüştürülür. Aalto'nun dünyası onun fizikselliği kadar fiziksel kalitesiyle de algıladığı doğal enerjilerle yaşar. O akışkanlığın sırasını araştırırken, ışığın şiddetinde, cismin ağırlığında, seste, boşluktaki harekette, suda ve suya formunu veren geometrilerde hep bir ilham bulur. İnsan

ve onun mekan içerisindeki hareketleri yani mekanla etkileşimi söz konusu olduğunda, Aalto hemen hepsi, merdivenlerden, korkuluklardan, banklardan ve kabuklardan daha geniş platformlara, alışveriş merkezlerine ve çevre düzenlemesine kadar tüm yapı bileşenlerine ve yapının kendisine yansıyan, pek çok boyut, bölüntü, oran ve orantının kaynağını keşfeder. Yalnız Aalto'nun bu keşfi, günlük aktivitelerden çok klasik değerlerin ve harmonilerin yeniden gözden geçirilmesiyle ortaya çıkar.

Aalto Yunan tiyatrosuna aşırı bir ilgi duymuştur. Öyle ki bu ilgi bir saplantı olarak da nitelendirilebilir. Aalto'nun Delphi ya da Atina'daki Dionsus tiyatrosuna ait skeçleri onun tarihin bu demokratik yapılarına ve bu yapıların bünyelerinde barındırdıkları bazı ikilemlere ve belirsizliklere karşı olan içgüdüsel ilgisini ortaya koyar.

Aalto mimarisinin her binası, gerek bütününde gerekse dataylarında iç içe geçmiş ve sıkıştırılmış pek çok anlamı bir arada barındırır. Bir çeşit arındırma olarak da tanımlanabilecek bu anlam birliktelikleri bizde çeşitli değişik düşünceler uyandırır. Onun binalarının hala daha tam anlamıyla açıklanamamış etkilerini çözümleyebilmek için, onları oluşturan temel düşünce, duygu ve mimari tutumların ötesine geçilmelidir. Gerek gerçek, gerekse metaforik olan bu tabakaların arasında dolaşmaya başlandığında, tarihin yarı gizlenmiş yansımalarına rastlanır. Aalto çizimlerinin ve skeçlerinin birbirleriyle ilintili çizgileri, aslında alğının formal bir dile dönüşümü için gerekli olan sembolik bir düzeni ifade ederler. Bu çizgiler adeta mekana ait bir çeşit yazıdır. Aalto'nun binalarının en önemli özelliği; genelliği ve özelliği bir arada bulundurmasıdır. Sonsuz çeşitlilik, karakter ve güzellik potansiyeli, doğayı Aalto için, özelliğin ötesinde bir düzen arayışında, başlıca ilham kaynağı yapmıştır. Aalto'nun kullandığı dili oluşturan bileşenler, ona dönemin genel özellikleriyle yönlendirilen bir kaç temel temanın çevresinde değişik kombinasyonlar oluşturma olanağı sağlamıştır.

Aalto'nun tasarım yöntemi geri ile ileri, özel ile genel arasında hiç bitmeyen gitgelleri içeren, sürekli olarak mükemmel bir birlikteliği ve uyumu ekonomik bir şekilde yaratma çabasında olan ve birçok gereksinimi, çeliş-

Göran Schildt

kiyi, mümkün olduğunca az ancak nitelikli ve yaşayan çizgilerle karşılamaya çalışan bir süreçtir. Bu çizgiler, onun mekan kurusunun dinamizmini ve içindeki düşünsel doğasının sınırlarını belirleyerek, yine onun mimarisi hakkında ip uçları verir. Aalto'nun daha başarılı olan tasarımlarının kalbinde, detaylarından genel formuna kadar tüm yapıyı etkileyen merkezi bir güç bir tema vardır. Tıpkı müzikte olduğu gibi, bütünün en derinlerinden gelen ve kendini değişik ölçeklerde, döşemelerde, yüzeylerde, kolonlarda, basamaklarda ve açıklıklarda tekrar tekrar gösteren bu temalar Aalto yapılarında aslında kendi kendilerini etkin kılar. 1927-1935 yılları arasında pek çok değişik aşama sonucu yapılan, klasik ve modern şemayı tek bir tasarımda, bir arada uygulamayı başardığı ve onun mimarlık yaşantısının en önemli yapılarından birisi olan Viipuri Kütüphanesi'nin tasarım sürecini anlattığı "The Trout and the Mountain Stream" başlıklı makalesinde Aalto, aynı zamanda kendi tasarım sürecine ilişkin bir takım ip uçları verir:

"Bir süre için tüm sorunları unuttum, ve bu süre içerisinde, sayısız güçlük bilinçaltımda kaldı. Daha sonra son çare olarak çoğunluğun soyut sanat diye adlandırdığı bir yol denedim. İçgüdüsel olarak mimari düşüncelerimi değil, çoğu çocukça olan pek çok kompozisyon çizdim. Ve bu yolla yaptığım soyutlamalar mimari fikirlerimi şekillendirdi. Bir çeşit evrensel somutlaştırma da diyeceğimiz bu yöntem sayısız çelişkili problemi bir araya getirmeme yardım-

cı oldu. Viipuri (Vyborg) belediye kütüphanesini çizirken (beş yıl gibi uzun bir zamanım vardı) amacıma ulaşmak için zamanımın büyük bir bölümünü basit eskizler çizerek harcadım. Bütün doğayı dağları ve onların gün ışığıyla değişik şekillerde aydınlanan eğimlerini çizdim. Tüm bunlar genel olarak kütüphane binası ile ilgili ana fikri verdi bana. Binanın mimari şeması, okuma, ödünç kitap alma, yönetim ve yukarıdan gözetleme gibi pek çok bölgeyi içeriyordu. Çocuklarımin çizimleri beni düşey ve yatay boyutların bir çeşit birliğine olduğu kadar kesit ve plana da yönlendirdi."

Şüphesiz Aalto yukarıdaki paragrafta Viipuri Kütüphanesini çok basite indirgeyerek anlatmıştır. Viipuri Kütüphane binası gerçekte sıkı bir şekilde sirkülasyona, ışığa ve kullanıma dayandırılan, erken tasarımların neoklasik saflığı ile Modern Mimarlığın basitliğini ve dinamizmini içeren, değişik yoğunluktaki farklı mekanların ayinsel düzenine sahip ve yakın çevresindeki katedral ile onu çevreleyen parka çok ince sınırdı duyarlı bir bina-dır. Aalto'nun bize öğrettiği, fonksiyonun ve strüktürün beraberinde yaşamı getirmek zorunluluğu ve mimarlığın da (tanımı ne olursa olsun) içimizdeki düşüncelerin ve hayallerin soyutlanması sorunu olduğudur.

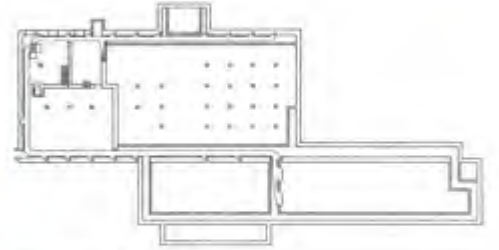
Paimo'daki Tuberculosis Senatoryumunda (1928-1933) temel süreç, gün ışığına ve temiz havaya belirli bir seviyede ihtiyaç gerektiren iyileştirme işlevini içerir. Modern hareketin ilk örneklerinden esinlense de (Duiker ve Biojvet'in 1927'deki Zonnestraal sena-

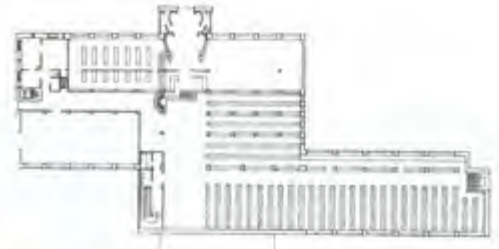
Viipuri Kütüphanesi

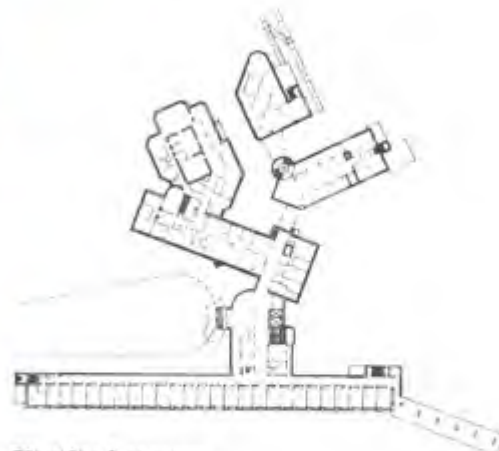
Viipuri Kütüphanesi

Viipuri Kütüphanesi, plan

Viipuri Kütüphanesi, plan

Tüberküloz Senatoryumu

Tüberküloz Senatoryumu

Villa Mairea

Villa Mairea

toryumu gibi), Tuberculosis senatoryumu, hasta yatağında yatan ya da terasta temiz hava almaya çalışan hastaların psikolojik ve sosyal gerçeklerinin etrafında kurulmuş, mekanikliğin ve organizmin yeni bir sentezini ortaya koyar. Sık Fin ormanlık doğasının içindeki senatoryumun hasta odalarından ve dinlenme teraslarından geçen sıradışı kesiti bize yalnızca okyanustaki bir geminin güvertesini ya da konsol tablalar halindeki betonarme konstruksiyonun mantığını değil, aynı zamanda köklerini toprağa salmış, dalları ışığa doğru uzanan ve yaprakları ışık

ğı içeriye süzerken nefes de alan bir ağacın soyutlamasını anlatır.

Aalto yıllar boyu, uygar ile ilkel, kırsal ile kentsel ve yapay ile doğal arasındaki zıtlıkları çözebilmek için bir dizi kutuplaşmanın ve değişimin üzerinde çalıştı. Tüm bu açılardan Aalto'nun Noormakku' daki Villa Mairea'sı (1938-1941) çok önemli bir hipotez olmanın yanında, gerçekte fikirlerle aşın derecede yüklenmiş bir çalışmadır. Ev villa sınıfına ait olmakla beraber kırsal bir yapı değildir, ancak şehir insanı için doğal yerleşim içerisine uygar bir uzanımdır. Villa Mairea için kübist kolaj bir ürün olduğunu, etrafını çevreleyen pek çok değişik öğenin vernacular özelliklerinden etkilendiği, planının başı gövdesi ve kuyruğu ile bir balığı andırdığı ya da Le Corbusier'in Villa Stein'ine (1926-1927) ve hatta Mies Van Der Rohe'nin Brno'daki Tugendhat evine (1929) ait bir takım şeyleri barındıran bir bütün olduğunu tekrar söylemeye gerek yoktur. Villa Mairea Post-kübist terimlerle açıklanan, bir ormanın soyutlamasına benzer. Doğanın değişik derecelerde soyutlanmış halini bir arada içeren bir çerçeveden bakıldığında, Villa Mairea'da pek çok kimliğin aynı anda varlığını koruduğu ve doğallık olgusunun yeniden incelendiği görülür.

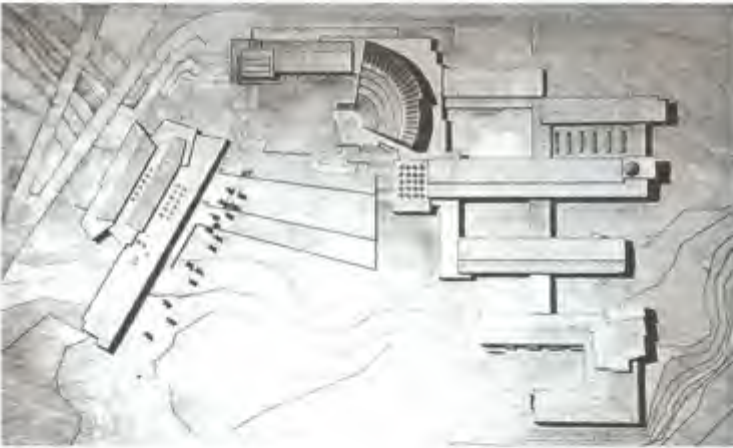
Doğa, Aalto'nun kültür projelerinin bir parçası olmuş ve onun kırsal ile kent, endüstrileşme ve doğal çevre arasında kurduğu uyumlu ilişkilerin içinde yerini almıştır. Aynı zamanda doğa onun etrafındaki bir takım sosyal ve coğrafi gerçeklere de cevap vermiştir. Doğal çevrenin Fin yaşamındaki gerek ekonomik gerekse sosyal yönden önemi de büyüktür. Aalto'nun kentteki binalarının büyük bölümü, gerek direk gerekse analogik olarak bir takım doğal öğelere (nehir, deniz, kayalıklar vs.) ve araziye göndermeler yaparken, kırsaldaki pek çok binası da kentsel bir takım şeyleri taşır.

1940 ve 1950 lerde Aalto, kendisini yeni bir yerleşim kavramını ve halk kütüphaneleri, kiliseler, kültür merkezleri gibi kuzey toplumu için yeni bir takım sosyal kurumları ve

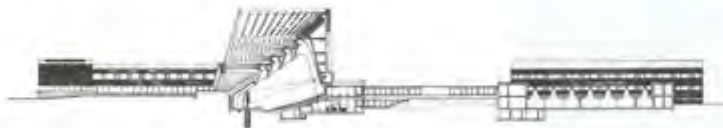
bu kurumlara ait bina tiplerini keşfederken bulur. Bu binalar, halkın günlük hayatta uzun kış mevsimlerinde bir araya geldiği ve Aalto'nun tasarımlarında kuzey için yarım yıldan fazla bir süre hasret kalınan gün ışığını tamamen içeriye almayı hedeflediği yapılarıdır. Yine söz konusu binalar doğaya ve arazi koşullarına olan uyumlarından dolayı işlevleriyle birlikte "sosyal doğa" temasını ortaya koyar. Saynatsalo'daki (1945-1952) ve Seinajoki'deki halk evleri bu temanın değişik birer varyasyonu sonunda oluşmuştur. Aalto 1926' da kendi değişimiyle "Synthetic Landscape" başlıklı yazıyı yazdı. Yayınlanmayan bu yazısında Aalto şöyle der:

"Küçük bir kasaba olan Padua'daki Ermeni kilisesi Mantegna'nın, birinde doğanın ağırlıklı bir yer aldığı pek çok freskini içerir. Resim ilk etapta "sentetik doğal çevre" diye isimlendireceğimiz bir şeyleri içerir. Bu yerleşimin mimari görünümü ve günümüz kent plancılarının görevlerini nasıl yapmaları gerektiğine ilişkin bir ipucudur. Bunun da ötesinde yeryüzünün, yer kabuğunun başarılı bir analizidir. Beni Fin yerleşimlerinin topografyalarını analiz etmeye yönlendiren Mantegna'nın resimleri olmuştur... Tepelerin Şehri, kıvrılan, yaşayan ve matematikçilerin bilmediği boyutların içinden geçen umulmadık çizgiler bana, modern dünyadaki mekaniklik ile yaşamın dini güzelliği arasındaki karşıtlığı oluşturan herşeyin aslında insanın ta kendisi olduğunu düşündürür... Bir tepe üzerindeki yerleşim... Kent tasarımının en saf en bireysel en kendine özgü ve de en doğal biçimidir."

Kent merkezindeki bazı binalarında Aalto, klasik Rönesans kent saraylarının, bilinen cepheleri ve cephe elemanlarıyla, 20.yüzyıl gerçeklerine, teknolojisine ve kendi birtakım düşüncelerine uygun olarak dönüştürülmüş halini kullanmaya çalışır. Helsinki'nin merkezindeki Rautatalo ofis binası(1952-1955) onun bu yaklaşımına iyi bir örnektir. Binanın temel organizasyonu, betonarme bir iskeletin önünde metal ve cam malzeme kullanı-

Otaniemi Enstitüsü, yerleşim planı

Otaniemi Enstitüsü, kesit

Otaniemi Enstitüsü, plan

arak düzenlenmiş saf bir cephe ile yukarıdan aydınlatılan bir atriumdan oluşur. Çerçeve cephe iyi vurgulanmış galeri ve tamamen cam zemin katları ile özellikle Chicago okulundaki tipik Amerikan ofis binası tanımına uymuştur. Bu özellikler erken jenerasyonun Helsinki ticari yapı mimarisini etkilemiş ve onların özellikle cephe tasarımlarını şematize edilmiş Florentine saraylarına dayandırmalarına neden olmuştur. Rautalto binası bu yüzden Sullivanla İtalyan rönesansına giden geriye dönük bir araştırma içerisinde yerini alır.

Eğer Villa Mairea "Orman mitolojisi" içerisinde bir bölümü oluşturacak ve uygarlığın ve teknolojinin, vahşi doğa ve ağaçlar üzerindeki etkilerini yansıtacak olursa, Otaniemi'deki Fin Teknik Enstitüsü de (1949-1962) arazinin biçimindeki mimarlığın orijinleri diye tanımlanabilecek diğer bir temel temaya dönebilir. Aalto'nun pek çok geniş şemasında olduğu gibi enstitü sürekli bant pencerelerin arkasında birbirlerine bağlanan standart odaları, geniş iyi aydınlatılmış ve dışarıya bağlanan koridorları, ve sosyal ya da bir gruba yönelik toplantı mekanları gibi bir çok şeyi içerir. Bu açıdan bakıldığında tüm şemanın en can alıcı ögesi, sıradışı yüksekliği ile amfiteyatrodur. Amfiteyatro hem biçimsel, hem işlevsel, hem de sembolik açılardan görevini eksiksiz olarak yerine getirirken aynı zamanda doğal çevrede açık eşitlikçi bir akademik fikrinin de ortaya konmasına yardımcı olur. Aynı zamanda söz konusu amfiteyatro, yere oturtulmuş taş platformlardan, aydınlanmanın ve teknolojinin doğa üzerindeki etkisi ile ilgili çalışmaların önemini gösteren cam ve metalin kullanıldığı transparan ve modern tiyatroya geçiş de simgeler.

Aalto, mimarlığın temel görevinin yerleşmiş alışkanlıkları idealize etmek olduğunu anladı. Otaniemi'de plan, aralarındaki mekanların en az objelerin kendisi kadar önemli olduğu sosyal ilişkilerin coğrafyasını kurmaya çalışır. Bunun için koridorlarda ya da açık mekanlarda düşüncelerin tesadüfî değişimi ortaya çıkar. Otaniemi'deki amfiteyatronun kesiti tarihi prototiple olan ilişkiyi açıkça ortaya koyar. Eğrisel ışıklıklar düşük şiddetteki kış güneşini direkt olarak içeri alacak şekilde ayarlanmıştır. bu ışıklıklar Aalto'nun dikkatlice hazırlanmış skeçlerindeki, yunan tiyatrosunun taş basamaklarını ve sesi daha iyi yansıtabilmek için yukarıya doğru içbükey olan oturma birimlerini çağırıştırır. Aalto, fonksiyondan fonksiyona formu da değiştirir. Mobilyalarının eğriliği gibi, Aalto'nun ışıklıklarının genel biçimi klasik süslemelerin antropomorfik" özelliğini tekrarlar, bir yandan da doğal güçlere arşılık verir.

Aalto şöyle der: "Hiçbir eski şey yeniden doğmaz, fakat hiçbir şey tamamen yok da olmaz ve herşey her zaman yeni bir form ile ortaya çıkar." Bu açıdan Aalto'nun kişisel stilinin ne olduğu sorusuna dönmekte fayda vardır. Onun diliyle biçimler ve düşünceler karmaşık bir şekilde iç içe geçirilmiştir. Otaniemi'deki amfiteyatro Aalto'nun diğer pek çok "fan benzeri" biçimiyle de akrabadır. Bu "fan biçimi" pek çok fonksiyona hizmet eder. Örneğin onun halk kütüphanelerinde "fan biçimi" okuma alanı ile kitap raflarını bir arada içine alır ve onların

Mimarlık stüdyosu, Munkkiniemi

aynı anda tek bir noktadan kontrolüne olanak sağlar. Tüm kabuk dış mekanla ve sınırları belirsiz doğal çevre ile bireysel teması olanaklı kılan bir yapıdır. Yine "fan biçimi" sırası geldiğinde, kentin zor yanları ile kısırlı kolay yönlerini içeren bir takım nötr kullanımlara açık bir dikdörtgene bağlanmış da olabilir. Geniş anlamda düşünüldüğünde, Aalto'nun tüm binalarında, bilinen anlamda bir oditoryum içermese de bir tiyatro fikri hakimdir. Onun Helsinki yakınlarındaki Munkkiniemi'deki (1955) stüdyosunun, yine onun genel dünya görüşünü yansıtan antikitenin tüm binalarının, özünde, gaynresmi bir tiyatronun ilişkileri açısından incelenmesinin gerekliliği rastlantısal değildir. Aalto'nun tüm eserlerinin anlatıldığı yazıda söz konusu konut şu şekilde özetlenir: "Binanın caddede yanında hiç pencere yoktur, ve bu durum dışarıdan gelebilecek rahatsız edici faktörlere karşı iyi bir izolasyon sağlar. Bu yüzden bina bahçeyle çevrilmiş ve tüm kurlara, derslere, iyi arkadaşlıklara ve dinlenmeye açık bir amfiteyatroya açıktır."

Sonuç olarak, Aalto'nun binaları ideal toplumun küçük parçacıkları gibi, minyatür birer model gibidirler. Sonuç olarak, Aalto'nun minyatür birer modelidir. Aalto'nun kelimelere dökülemeyen ve sosyal ilişkilerin radikal bir şekilde yeniden gözden geçirilmesiyle aydınlanma dönemine ait değerlerin kayıp etki alanlarının nostaljisini içeren "ütopyası" onun binalarında mevcuttur. Bu "ütopya" bazı yönleriyle nostaljik olsa da bazı yönleriyle de ilerici, ve endüstrileşme döneminde Antik Yunan'ın demokratik ve bireysel "polis" ini ifade eder. Ve modernitenin tanımıyla da, "doğal düzenin" çıkış noktalarına ve düşüncedeki doğal çevreye dönme-yi önerir ●

DİPNOTLAR

- myth: Olumsuz bir düşünceyi kanıtlamak için kullanılan, gerçek olmayan düşünce.
- Antrapomorfizm: 1) Tanrının, görünüş, davranış ve duygu açısından insana benzediğini ya da herhangi bir hayvanın objenin insani duyguları olduğunu varsayan inanış.
- Mimar, İYTE Mimarlık Fakültesi Araştırma Görevlisi

Mimarlık stüdyosu, plan

Mimarlık stüdyosu, plan

Mimarlık stüdyosu, görünüş

Mimarlık stüdyosu, kesit

Çeşmealtı'nda Ev

G ü n g ö r K a f t a n c ı

Proje ve uygulama : G.N.A. Mimarlık Koll. Şti.
Statik proje : Halil NİŞLİ
Elektrik projesi : Namık ONMUŞ
Tesisat projesi : Saadet GÜLCAN
Toplam kapalı alan : 350 m²
Kullanıma başlama : Ağustos 1998

İzmir, Urla, Çeşmealtı'nda, Menteş yolu üzerinde 7.000 m² büyüklüğündeki arsaya dört kişilik ailenin devamlı konutu olarak kullanılacak bir ev isteniyordu.

Her zaman olduğu gibi ailenin sosyal, ekonomik, kültürel yapısı, yaşamsal beklentileri, imgeleri, umutları, tasarımının ilk verilerini oluşturdu. Bu konudaki irdemelerimden sonra çevre ve iklim koşullarının yanı sıra yapımı biçimlendirmesinde en önemli etken arazinin topoğrafik yapısı oldu. Arsanın en yüksek noktasına yapıyı yerleştirmek istediğim için yaklaşık %35 meyilli bir alanda konuyu çözmek gerekliydi. Döşemelerin me-yile uygun kotlanması yerine, yaşama bölümünü kolonlar üzerine alarak havuz çevresinde üstü kapalı bir dış mekan oluşturulmasını sağladım. Buradan yapıya girişle çok maksatlı oyun alanı, aynı katta doğrudan bahçeye açılan çocuk yatak odaları, bodrum niteliğinde olan diğer kanadında da teknik servisler ve hizmet mekanları yer aldı.

Bir üst katta, yaklaşık 80 m.lik bir iç yolla ulaşılan ana giriş tertitledim. Bu katta ebeveyn yatak odası bölümü dışındaki bütün mekanlar (antre, mutfak, kış bahçesi, yemek ve yaşama mekanları) ile çatı meyilinden yararlanarak düzenlenen bir üst kattaki çalışma ve oturma alanını sürekli ve tek mekan olarak tasarladım. Giriş ve çalışma odası katlarında rüzgar ve güneşten korunmuş teraslar tertitledim.

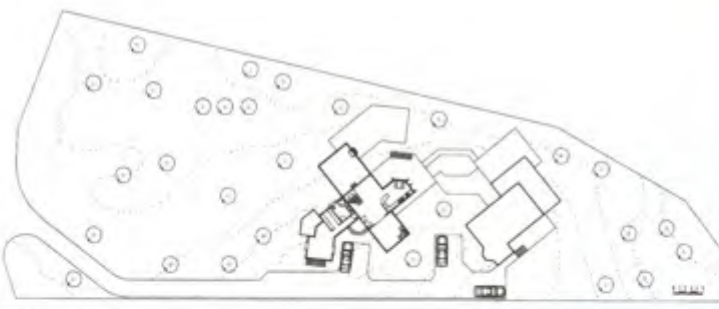
Çevrenin özellikle uzak plandaki dağ ve deniz manzarasının bütün hacimlerden rahat algılanabilmesine ve (ne yazıkki) etrafta oluşmuş niteliksiz yapılaşmanın hiçbir yerden görünmesine özen gösterdim. Bu nedenle giriş otoparkı ve kış bahçesini güney doğuya yerleştirdim. Bu görsel soyutlamanın başarılacağı güney komşu bina ile araya ağaç engeli koymaya çalıştım.

Mimari anlatım endişemin her zaman olduğu gibi doğaya saygılı, abartısız ölçülerle ve araziye gizlenmişcesine mütevazı tandanslı kitle düzeniyle sağlamaya çalıştığım gözlenebilir.

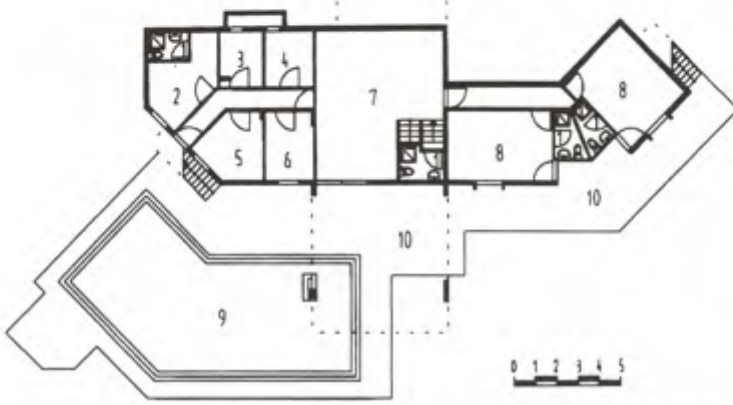
Belirli bir üslup bağımlılığı taşımaksızın, farklılık ve öncülük endişesi duymaksızın, malzeme seçiminde rasyonel olma, işçiliklerde mükemmeye ulaşma, detaylardaki basitlik ve yalınlıkla belirli bir estetik düzeyin sağlanabileceğini kanıtlamaya çalıştım.

Hakan Akdemir

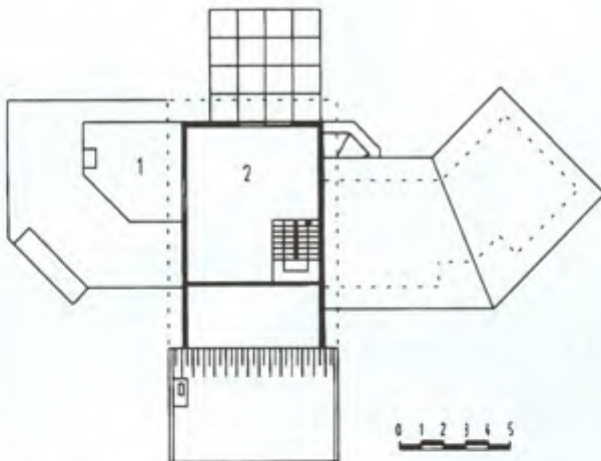
Vaziyet planı

Bodrum kat planı , 1.Banyo 2.Yardımcı odası 3.Kiler 4.Teshin merkezi 5.Çamaşır odası 6.Yüklük 7.Bilardo 8.Çocuk yatak odası 9.Havuz 10.Teras

Zemin kat planı , 1.Kış bahçesi 2.Mutfak 3.Giriş holü 4.Teras 5.Yaşama 6.Banyo 7.Soyunma 8.Ebeveyn yatak odası

1. Kat planı , 1.Teras 2.Çalışma odası

Kesit

Urla Denizli Köyünde Konut

D E R Y A A K D U R A K

MIMARI : MAKOMİM LTD. ŞTİ.
Mimar Derya Akdurak
Mimar Liane Bencuya
BETONARME : İnş. Müh. İsmail Saka
UYGULAMA : Fuat Atlan

3500 m² arazi içine inşa edilen konut toplam 680 m² inşaat alanına sahip. Konut projelendirilirken, mal sahiplerinin beklentileri, rahat yaşanabilecek, yörenin şartlarına uygun, arazinin avantajlarından maksimum yararlanabilecek, yöre mimarisine göndermeler yapan çağdaş bir mimari yorum olarak tanımlanmıştır.

Bu bağlamda, projelendirme başladığından itibaren mevcut avantajlar, rüzgar, güneş durumları ve özellikli manzaralar saptanmış ve doğa ile içli dışlı olabilmek için günlük yaşam alanlarının tümü zemin seviyesinde çözülmüştür. Bütün bir yıllık kullanım için düşünülen konut çev-

resinde, 8 aylık dilimde kullanılabilecek farklı güneş ve rüzgar durumlarında tutunulabilecek çeşitli açık mekanlar, iç mekanlardan direkt akışlarla beslenmiştir.

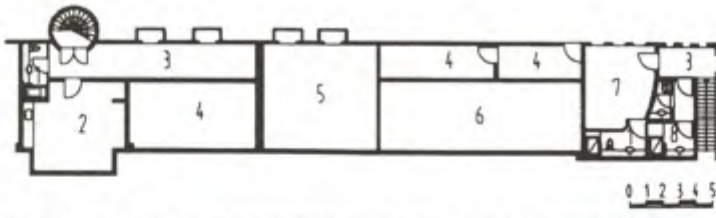
Hacimlerin oluşturulmasında ilk hareket noktası, mutfak hacminin yönlendirme sirkülasyon ve servis kolaylığı açısından en kritik noktaya yerleştirilmesiyle başlamış, bunun etrafında gündüz yaşanabilecek mekanlar, farklı yönlerdeki manzara alternatiflerine göre yönlendirilmiştir. Farklı manzaralar tümünden hakim olunmak yerine teker teker ayrı tablolar gibi izlenebilecek boşluklar olarak kullanılmıştır.

Kış aylarında uzun geceler için bodrum katta bir bilardo ve televizyon hacmini kapsayan hobi mekanı tesis edilmiştir. Misafir evi ve ebeveyn yatak odaları ikinci kata yerleştirilmiştir.

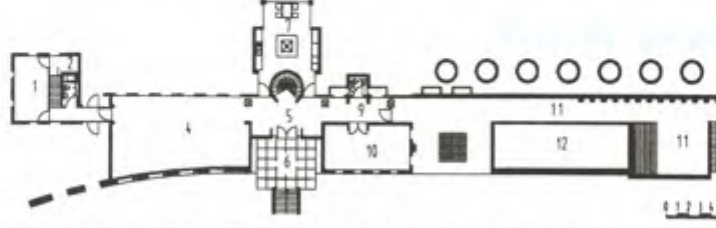
Tasarımda mekanlar oluşturulurken doğanın içinde kaybolabilecek ve yörenin tadlarını taşıyan kitlelerin kompozisyonu oluşturulmaya çalışılmış, yöresel ve Akdeniz’li detaylarla kurgu desteklenmiştir.

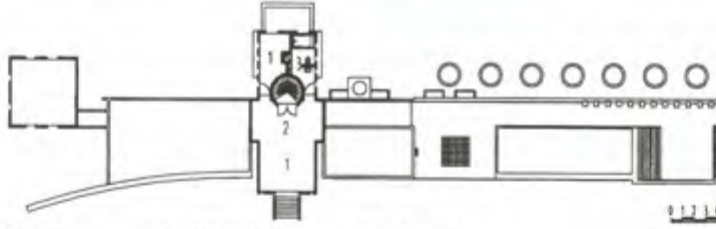
Hakan Akdemir

Bodrum kat planı 1. Wc 2. Çamaşırhane 3. Hol 4. Teshin 5. Hobby odası 6. Havuz
7. Yatak odası 8. Duş

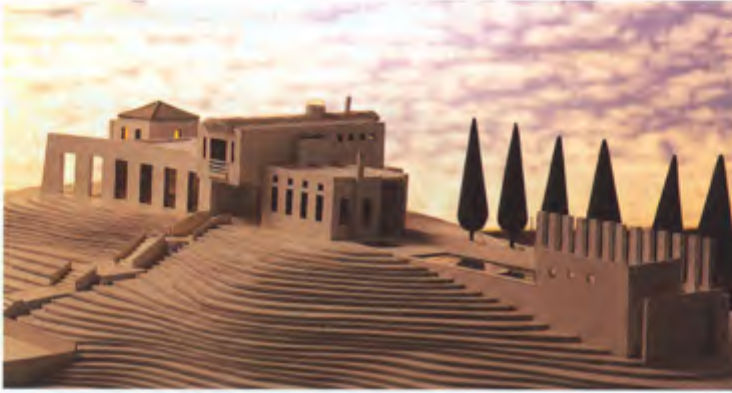
Zemin kat planı 1. Yatak Odası 2. Soyunma odası 3. Banyo 4. Salon 5. Antre 6. Giriş
terası 7. Mutfak 8. Wc 9. Hol 10. Çalışma odası 11. Teras 12. Havuz

Üst kat planı 1. Yatak Odası 2. Soyunma odası 3. Banyo

Kesit

Zeytinaları'nda Zeytin'e Saygı İnsan'a Yaşam Alanı

H ü s e y i n E g e l i

Mimari Proje	: Y. Mimar Hüseyin Egeli Mimar Çınar Bilgin
Statik Proje	: Y. İnş. Müh. İhsan Çalış
Elektrik Proje	: Doyap Grubu
Tesisat Proje	: Termak
İç Mekan Tasarımı	: Y. Mimar Hüseyin Egeli
Yüklenici	: Egeli Proje ve Yapı Ltd. Şti.

İzmir Urla Zeytinaları'nda inşa edilen ev, aynı anlayış ile tasarlanmış on farklı evden birisi.

Egeli Zeytinaları Evlerinin ortasında 6 nolu olanı.

Arazi eğimine uymayı amaçlayan tek eğimli çatısı altında minimum yaşama alanı olma özelliklerinin biraz üzerinde imkanlar sunan ev; sıradan bir zeytin ağacı için silindirik bir kabuk ile bölünüp giriş terasında zeytini konuk eder.

Silindirik kabuk ile daralan noktasındaki saydam merdiveni ile yan katlar arasında düşey ulaşım sağlanır. Bu noktada sadece merdivenin yer alması bu düşey elemanın, tüm iç mekanda bütünleyici olmasını sağlamış, bu da farklı kotlardaki mekanların birbirini algılama olanağını vermiştir.

Purist bir yaklaşımla tasarlanan yapıda taş ve beton yalınlığı, ahşap elemanların yüklenmesi ile sıcaklaştırılmıştır. Yapı topluluğunun diğer evlerinde olduğu gibi ortama doğal anlamda uyuma gidilmiş, kullanılan malzeme ve yöntem de "çevreci" yaklaşım kriter olmuştur.

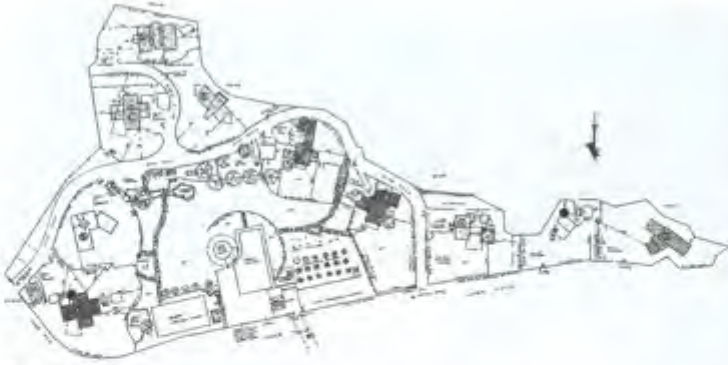
Projelendirme ve imalat sırasında, bu yapı özünde olduğu gibi; tüm zeytin, çam ve incir ağaçları, en küçükleri dahil dağ çilekleri korunmuş, mevcut kayalık doku yer yer yapılar içinde kalsa dahi bozulmadan kullanılmış ve peyzajda değerlendirilmiştir.

Doğal yaşamın temeli olan verimli toprak temel kazıları sırasında özenle depolanıp canlılığını yitirmesi engellenip, yapılar tamamlandığında bahçelerinde kullanılmıştır.

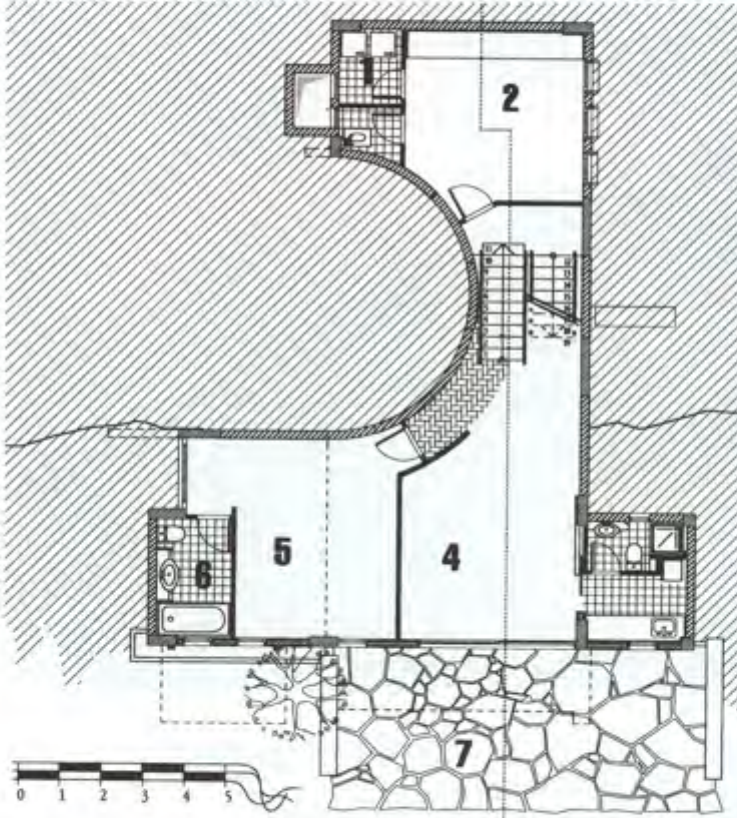
Yapı topluluğu içinde yer alan büyük havuzun derinliği, spor alanlarının kotunun bir metre aşağıya alınması gibi proje değişiklikleri ile oluşumu bin yılları almış değerli toprak korunmuştur. İnsan için, ölçülü olsak dahi taş üstüne taş koyarak doğaya etkimizin özü bir ölçüde bu duyarlılıkla yerine getirilmeye çalışılmıştır.

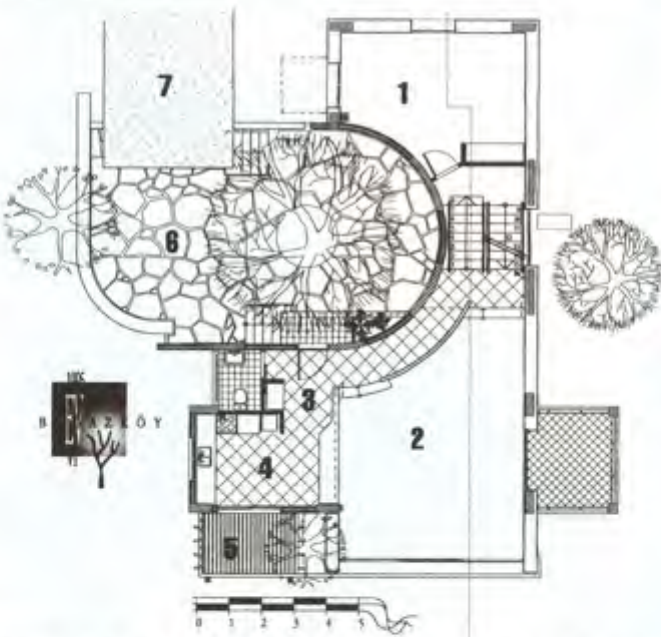
Hakan Akdemir

Yerleşim planı

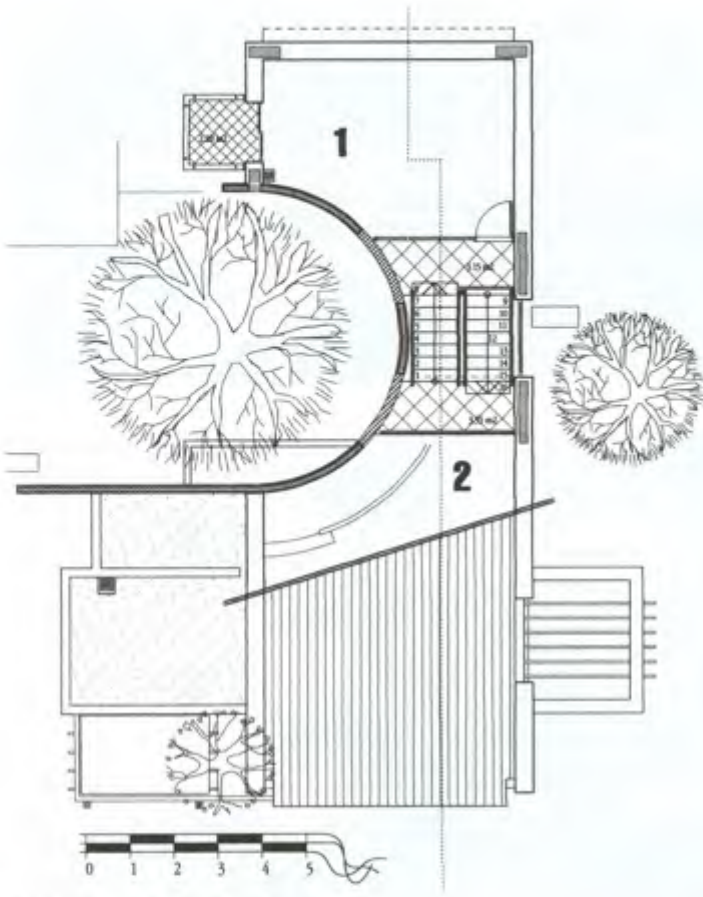

Bodrum kat planı 1. Çamaşırılık + Isıtma merkezi 2. İşlik 3. WC + Mutfak nişi 4. Oda 5. Oda 6. Banyo 7. Bahçe terası

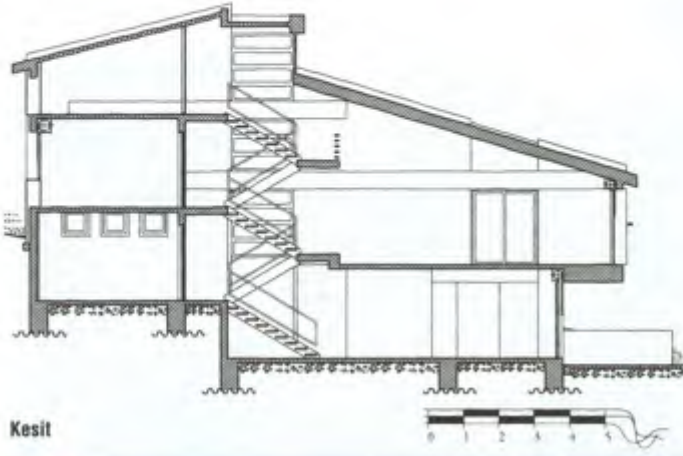

Giriş kat planı 1. Oda 2. Yaşama 3. Giriş 4. Mutfak 5. Teras 6. Zeytin + Giriş avlusu 7. Otopark

Çatı kat planı 1. Oda 2. Galerî boşluğu

Kesit

Bölgesel Pek Çok Olumsuz Tepkiye Neden Olmasına Rağmen Lumpen Bir Blok Sydney Opera Binasını Örtcek Şekilde Yükseliyor. Bu Uluslararası Önem Taşıyan Bir Canavar*

Dünya Sydney'i üç şeyi ile bilir; limanı, köprüsü ve opera binası. Bunlar kesinlikle beklentilere değer nitelikte şeylerdir. Ancak ziyaretçilerin hazır olmadığı şey; geriye kalan şeylerin orta karar bir nitelikte oluşudur ve bunların sayısı çok fazladır. Havadan 12400 km² ye dağılan bir yayılım açıkça görülebilmektedir. Yerde ziyaretçileri etkileyen, mimarinin sıkıcılığıdır. Limanı eski değerini korumuş olsa da Sydney Finchley ya da Bronx'dan daha ilginç bir yer olmayacaktır. Opera binası, tüm eleştirilen yanlarına rağmen Sydney'de benzeri olmayan doğaya olağanüstü yerleşim övgüye değer bir binadır.

Ziyaretçiler opera binasına Botanik Bahçeleri'nden ya da Dairesel Rıhtım üzerindeki Ferry Terminali'nden ulaşabilir. Aslında daireden çok U biçiminde olan rıhtım Sydney'in gerçek faaliyet merkezidir. Burada, kaldırım kafeleri, sokak müzisyenleri ve İstanbul'da hatta Venedik'te bile olmayan bir canlılık vardır. Dairesel rıhtımın doğu bölümü şimdiye kadar asla tatmin edici bir şekilde çözülmemiştir. Burada bütünüyle bir gelişim mi ya da sadece Botanik Bahçeleri'nin ve Opera Binası'nın kesintisiz bir görünümü mü olmalıdır?

Bu tartışmalar şimdilerde sadece akademik düzeydedir. Halkın genel anlamda ilgilendiği ve umutsuzluğa kapıldığı konu, göğe yükselen lüks bir apartman kompleksi ve bu kompleksin silüetinin botanik bahçelerini örtmesinin yanında Opera Binası'na alt bir kaç güzel görünümü de ciddi şekilde kapatmasıdır. Popüler olmayan pek çok gelişmede olduğu gibi kompleks kararının bir sonucu olan Dairesel Doğu Rıhtımı'nın gelişimi on yıllara yayılan bir süreyi içermektedir. Sydney, Melbourne'un aksine, planlamasını gelecekte her zaman için yapımcı ve mimarlardan kaynaklanan sürekli bir risk içerisinde olacak olan Dairesel doğu rıhtımı gibi anahtar bölgelerin durumuna göre düzenlenmiştir. Konuyla ilgili mimar Peddle Thorp & Walker'dan Andrew Anderson "droit de seigneur" kavramını (bu konu için yapımcı hakkı olarak yorumlanabilir) plancılarla ve kendileriyle ilgili benzer davalarda hiç de dobracı olmayan sayıdaki meslektaşıyla savunur. Ancak gerçek olan; Dairesel Doğu Rıhtımının, Sydney belediye başkanının bile tepkisini çekecek kadar gelişigüzel detaylandırılmış ve bitirilmiş üzücü sıradan yapılaşmasıdır. Hatta diğer Sydney taraftarları bu konudaki sert tutumlarını göstermekte daha kararlıdır. Şimdiye kadar, 80 bini aşkın protestocunun imzası toplandı ve yapılan toplantılarda bina sloganlarla kınandı ve sembolik olarak çürük domates yağmuruna tutuldu. Bu davranış bir opera sanatçısını sahneden indirmek için yeterli olabilir; ancak bunların Dairesel Doğu Rıhtımı'nın gelişimini durdurması ve yıkımını sağlaması hala daha olanak dışıdır.

* Architectural Review, Şubat 1998'den çeviren Özgür Dinçer

DİĞERLERİNİN KONUT SORUNLARI

Derleyen Emine M. Komut, Mimarlar Odası Yayınları, 575 s.

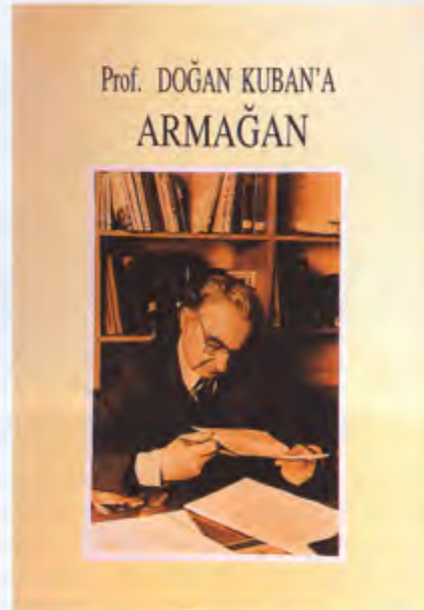
23 - 25 Kasım 1995 tarihlerinde HABİTAT II Önkonferansı olarak Ankara'da düzenlenen "diğerleri'nin konut sorunları" Sempozyumunda yer alan bildirilerin yeniden elden geçirilip kapsamlı metinlere dönüştürülmesi ile Emine M. Komut'un derlediği bir kitap. Bu yayınlı hedeflenen ise diğerlerinden oluşan bir toplumun konut sorunlarına yaklaşımlar tartışmasını yalnızca sempozyum ve katılımla sınırlı bırakmayıp, daha geniş kitleler için kalıcılaştırmak. 'Diğerleri' başlığının amacı ise hiçkimsenin gerçek sorununu içermeyen bir genel konut sorununun yaklaşımlarını aşmak ve herkesin konut sorunlarının tartışılacağı bir platform oluşturmak...

Diğerleri'nden oluşan herkes ve nitel yeterlilik açımları, konut sorununa farklı disiplinlerin bakış açıları ve farklı ülkelerin deneyim birikimleri ile zenginleştirilmiş ve kapsamlı bir çalışma olarak yayına dönüştürülmüş. Kitapta yer alan ana başlıklar şöyle sıralanıyor: Kadın ve konut, göçmen ve konut, özürü ve konut, yaşlı ve konut, çocuk ve konut, diğer "diğerleri" ...

Prof. DOĞAN KUBAN'A ARMAĞAN

Yayına Hazırlayanlar: Zeynep Ahunbay, Deniz Mazlum, Kutgün Eyüpgiller, Eren Yayıncılık 216 s.

Zeynep Ahunbay, Deniz Mazlum ve Kutgün Eyüpgiller'in derlediği ve Eren Yayıncılık tarafından yayınlanan kitap; Doğan Kuban'a meslektaşları ve öğrencileri tarafından hazırlanan bir 70. yıl armağanı. Kitapta Prof. Doğan Kuban'ın özgeçmişi, bilimsel ve mesleki çalışmalarını, kendi yönetiminde yapılan tez çalışmaları ve yayınlarının tanıtımının yanısıra meslektaşları ve öğrencilerinin hazırladıkları bildirilere ulaşmak mümkün. Kitap; sanat eleştirmenliğinden mimarlık tarihine, anıt restorasyonundan kentsel koruma alanına oldukça geniş bir yelpazede üretim yaparak Türkiye Mimarlığına önemli katkıda bulunmuş olan Doğan Kuban'ı tanımak isteyen herkes için önemli bir kaynak oluşturuyor.

TEMEL TASARIM / TEMEL EĞİTİM

Prof. Dr. Necdet Teymur, Tuğyan Aytaç Dural, ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları, 100 s.

Bu kitabın alanı, birbiriyle ilişkili iki eğitimsel öğeden oluşuyor: 'temel tasarım' ve 'temel eğitim'. Bunların neden öncelikli olarak eğitimin başlangıcıyla ilgili olduğu kendi başına sorgulanması gereken bir varsayım. Ama, daha da önemlisi, temel tasarımın, ne değin tasarımın ve ne değin de eğitimin temeli olduğu sorusu.

Hemen her ülkede ve her dönemde, 'temel' tasarım ve eğitimin Birinci Sınıfta, (hatta okul öncesi) verilmesi, ileriki eğitim açısından işte bu bakımlardan hem önemi yadsınamayacak bir veri, hem de etkisinin irdelenmesi gereken bir sorundur.

Bu kitapta, temel tasarım / temel eğitim üzerinde çalışmış deneyimli eğitimciler, konuya kuram ve uygulama boyutlarıyla eğilmekte, bazen de kıskırtıcı sorular sormaktalar.

'Temel Tasarım / Temel Eğitim' Sempozyumu, MeMIMaM (Mimarlık Eğitimi Merkezi / Mimarlık Araştırmaları Merkezi) ile ODTÜ Mimarlık Fakültesi'nin işbirliği ile hazırlanmış ve 1 Mayıs 1997'de Ankara'da ODTÜ Mimarlık Fakültesi'nde gerçekleştirilmiştir. Bu kitaptaki yazıların bir kısmı bu sempozyumda sunulmuş, bir kısmı ise sonradan eklenmiştir. Bazıları belirli akademik formatta, diğer bir kısmı ise bant kayıtlarından çok az düzeltmelerle çıkarılmış konuşmalardan oluşuyor. Bu çeşitlilik de bu konuda mevcut yaklaşımların bir çeşitliliğinin göstergesi olarak alınabilir.

